

พระอภิธรรม
สำคัญไฉน

๑๕๕๑๕

โพธิยาลัย

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔๙ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๒



อภิธรรม ๗ คัมภีร์

สัง คณี แม่บทชี้ ปรมัตถ์

วิ ภัทฺจัต แบ่งอรรถลึง ลงศึกษา

ธา คือชาตูกถา สงเคราะห์พา

ปุ คือปุคคลาบัญญัติคน

ก กถาวัตถุถ้อย ร้อยคำถาม

ย มกะคฺงาม ตามเหตุผล

ป ปฎิฐาน พิศดาร บันดาลดล

อภิธรรม ๗ พึงขล ศึกษาเออย

ปปัจจจา



เปิดเล่ม

วารสารโพธิยาลัยฉบับที่ ๔๙ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นฉบับขึ้นปีที่ ๕ หมายความว่า โพธิยาลัยได้เดินทางผ่านกาลเวลามานานถึง ๔ ปีแล้ว ด้วยความตั้งใจมั่นคงที่จะผลิตวารสารดีๆ มีคุณค่าในทุกตัวอักษร เพื่อเป็นมรดกของชาติ

โพธิยาลัยขอถือวาระนี้ บอกกล่าวถึงความใส่ใจในการทำวารสารฉบับนี้ว่า จากสถานการณ์ที่สิ่งพิมพ์เกิดการล่มสลายไปที่ละน้อย นับตั้งแต่วารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ พ็อกเก็ตบุ๊ก ได้ทยอยกันปิดตัว และลดจำนวนพิมพ์ลงอย่างมาก เพราะสามารถอ่านทาง ebook หรือ online ได้สะดวก ไม่จำเป็นต้องซื้อเป็นตัวสิ่งพิมพ์ แต่โพธิยาลัยสามารถยืนหยัดต้านกระแสพายุแห่งโลกไซเบอร์ได้อย่างมั่นคง และแข็งแกร่ง เพราะคณะผู้จัดทำมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะต่ออายุการทำวารสารดีๆ มีเนื้อหาสาระที่เป็นอภิลักขิต คือ ไม่เนื่องด้วยกาล อ่านเมื่อใดก็ได้ประโยชน์นำไปใช้ประโยชน์ได้เสมอ ที่สำคัญที่สุด คือ เป็นการสืบต่อคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ถูกต้องให้สืบเนื่องต่อไป ตราบนานเท่านาน

หากผู้อ่านสังเกตจะพบว่า วารสารแต่ละฉบับจะมี Theme หลัก ซึ่งจะเป็นเรื่องเด่นที่น่าสนใจ และจะมีบทความประกอบเรื่องนั้นๆ ให้รายละเอียดและความคมชัดมากขึ้น เท่าที่พื้นที่จะอำนวย จนบางครั้งจำเป็นต้องขยายจำนวนหน้าวารสาร จนกลายเป็นเล่มหนากว่าปกตินับเท่าตัว

ฉบับเดือนมิถุนายนที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้เป็นฉบับ “**พระอภิธรรมสำคัญโฉน**” จะถือว่าเป็นฉบับขยายความของเล่มเดือนพฤษภาคมก็ว่าได้ เพราะฉบับนั้นเป็นฉบับพิเศษ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการจากไปของหลวงปู่พระครูธรรมธรมุนี นันทิโก เจ้าอาวาสวัดจากแดง ซึ่งท่านเป็นปณฺฑิตาจารย์และอภิธรรมบัณฑิต ผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งของประเทศไทย

ปณฺฑิตา เป็นคัมภีร์หนึ่งในพระอภิธรรม ปิฎกที่สามในพระไตรปิฎก เป็นปิฎกที่มีความยาวและยากมาก

เป็นเหตุให้มีพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ทั้งกลัว ทั้งขยาด จนกระทั่งทำให้ละเลย ไม่เห็นความสำคัญ ไม่สนใจปิฎกที่สามนี้ ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว พระอภิธรรมมีความสำคัญมาก น่าจะเป็นความภูมิใจของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ได้น้อมรับพระพุทธศาสนา มาเป็นที่พึ่งที่ระลึกอันเกษม กล่าวได้อย่างภาคภูมิใจว่า พระอภิธรรมคือหลักฐานแสดงถึงสัพพัญญุตญาณของพระพุทธเจ้า จะมีมนุษย์คนใดในโลกนี้ ที่จะมีปัญญามองเห็นสังขารในพระอภิธรรมอย่างทะลุปรุโปร่ง ตลอดสาย กระจ่าย ไร้ออกสงสัย ที่เป็นเช่นนี้ มาจากการบำเพ็ญบารมีอันยาวนาน นับยี่สิบสองชโย (สิบหกชโย ก่อนมาพบพระพุทธเจ้าที่ปิงกร และได้รับพุทธทำนาย ครั้นได้รับพุทธทำนายแล้ว ยังต้องบำเพ็ญบารมีต่ออีกสี่ชโยกับอีกแสนกับ) ช่างยาวนานเหลือคณานับ เป็นความเสียสละของมนุษย์คนหนึ่งที่มีมอบให้แก่โลก ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน หากพระพุทธองค์ทรงประสงค์เพียงแค่มหาคิลเลส ก็คงไปนิพพานก่อนหน้านี้นี้ และจะไม่มีผู้ใดที่มีความสามารถสอนพระอภิธรรมให้แก่พวกเราได้อีกเลย แม้แต่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ฉลาดที่สุดทุกคนที่โลกเคยมีมา

คิดถึงความยิ่งใหญ่ของพระอภิธรรมแล้ว เราจะเมินเฉย ไม่สนใจศึกษาได้อย่างไร กับมรดกที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้ให้แก่เรา จากพระพุทธคุณ ๓ คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

ด้วยเหตุนี้ จึงอยากเชิญชวนพวกเรา มาศึกษาพระอภิธรรมกันอย่างจริงจัง เพราะนอกจากจะได้รับประโยชน์จากวิชาความรู้ในนั้น ยังสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี จะมีความเข้าใจหลักธรรมในพระสูตรอย่างแตกฉานลึกซึ้ง ยิ่งเล่าเรียนศึกษาไป ก็จะมีซาบซึ้งในรสพระธรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ซาบซึ้งในพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้าของเราว่า ทรงเป็นแบบอย่างของมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุดแล้ว อันเราพึงมองไว้เป็นแบบอย่าง และ

พึงแสดงความกตัญญูทวนเวียนต่อพระองค์
อันจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตในทุกชาติภพ
คณะผู้จัดทำได้คัดเลือกต้นฉบับดีๆ
มานำเสนอ มีทั้งยากและง่าย และมัก
จะได้รับเสียงสะท้อนกลับมาว่าเป็น
วารสารที่อ่านค่อนข้างยาก คณะผู้จัดทำ
จึงพยายามสอดแทรกเรื่องที่น่าสนใจ
ง่ายมาตีพิมพ์ไว้ด้วย เพื่อให้อ่านได้อย่าง
กว้างขวางและหลากหลายขึ้น

คณะผู้จัดทำได้เตรียมทำวารสาร
ฉบับหน้าไว้แล้ว Theme คือ **“สมอင့်ดี
วิถีพุทธ”** ใครสนใจอยากรู้ว่าสมอင့်ดีใน
กระบวนการทัศนแบบพุทธคืออะไร แล้วเรา
จะอย่างไร จึงจะไปถึงจุดนั้น โปรด
ติดตามต่อไป


เชิญเปิดอ่านโพธิยาลัยเล่มนี้ นับแต่
หน้าแรกจนหน้าสุดท้าย แล้วจะได้เห็น
ได้ประจักษ์ ถึงความตั้งใจในการจัดทำ
วารสารเล่มนี้ เท่าที่สรรพกำลังของเรา
จะสามารถบันดาลได้

คณะผู้จัดทำ


ประธานผู้ก่อตั้ง
พระครูธรรมธรมุนต์ นนทิกโก
อัครมหาบัณฑิต
บรรณาธิการอำนวยการ
พระมหาประนอม ธมมาลงกาโร
บรรณาธิการบริหาร
พินิตา อังจันทร์เพ็ญ
panitaang@gmail.com
รองบรรณาธิการ
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
Acharak7153@gmail.com
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
พันธุ์พี นพรัมภา
Punrapee@gmail.com
ประสานงาน
พระครูประคุณสรกิจ
(พระมหาการุญย์ กุศลนโนโท)
pk.krun21@gmail.com
กองบรรณาธิการ
คณะสงฆ์วัดจากแดง
สำนักงาน : วัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรพิชัย ซ.เพชรพิชัย ๑๐
ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ตุลาคม ๒๕๖๒
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
ภาพปก
ศิลปินแห่งชาติ
อ.ปัญญา วิจินธนสาร
ออกแบบปก
ศิลปิน บัญชา หนังสือ
รองปก, กรวิพนธ์
ธรรมอาสา
เครดิตภาพ
วัดจากแดงและสถาบันโพธิยาลัย
ธีรปัญญา, วิเทศทัย, ญาณกุลโล
และขอขอบคุณเจ้าของภาพ
จากทาง Internet ทุกท่าน
ศิลปกรรม
สมมิตรกรุ๊ปทิม
อุปถัมภ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์
โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร
ประธานกรรมการ ‘สุวิมล’
จัดพิมพ์โดย
สมมิตรพรินตติ้งแอนดท์พับลิชซิง
โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๙-๙

❁ วิชาธรรม : พระอภิธรรม สำคัญอย่างไร
พระมหาประนอม ธมมาลงกาโร.....๓
❁ ธรรมปริทัศน์ : ความเข้าใจเรื่องการศึกษา
พระอภิธรรม
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต).....๑๕
❁ พระธรรมเทศนา : อหังการ มมังการ : ห้องเรียน
แห่งกายและใจ
พระอาจารย์ชยสาโร (พระราชพัชรมานิต).....๒๖
❁ ขวนอ่าน : “อภิธรรมเพื่อความพ้นทุกข์”
พระมหาไพโรจน์ ญาณกุลโล.....๓๕
❁ ธรรมสาส์น : ชาวพุทธยุคนี้ ควรศึกษาปิฎกไหน
จึงเกื้อกูลแก่การเจริญสมณวิปัสสนา
อภิลตโรภิกขุ.....๓๗
❁ ประสพการณ์ธรรม : “อภิธรรม วิชาชีวิต”
ภคินี ปันยารชุน.....๔๑
❁ ปัญญาปริทัศน์ : ๙ ปริศนา พุทธปฏิมา ตอน ๑
ธีรปัญญา.....๔๖
❁ มรณสสติ : ตรัสเตือนพระอานนท์
ตอนพระสารีบุตรนิพพาน
ธีรปัญญา.....๕๕
❁ ขวนรู้ : สถานที่เปิดสอนพระอภิธรรม
ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง
กองบรรณาธิการ.....๕๖
❁ ในประสพการณ์ : ประสพการณ์สอบสนามบาลี (๔)
พระมหาไพโรจน์ ญาณกุลโล.....๕๘
❁ หน้าต่างบาลี : (๔) เรื่องสนธิที่เราเห็นบ่อยแต่ไม่รู้จัก
พระมหาสมปอง มุทิโต.....๖๐
❁ ภาษาธรรม : สนทนาภาษาบาลี ตอน ๔
นายธรรมดา.....๖๒
❁ มอเทศ - มอชไทย : พระสังฆมิตตาเถรี
มารดรแห่งภิกษุณีสงฆ์ลังกา (๑)
วิเทศทัย.....๖๔

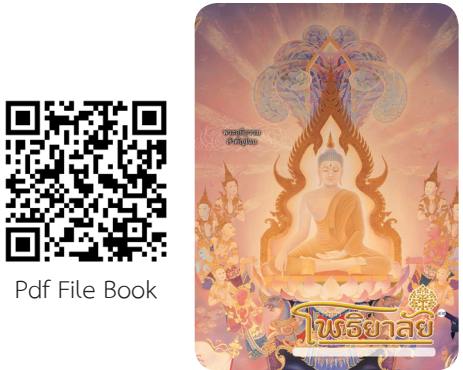
วารสารโพธิยาลัย จัดพิมพ์มาด้วย
ปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา
แจกเป็นธรรมทานและบริจาคไปตาม
ห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์
ทางปัญญาอย่างกว้างขวางแก่ท่าน
ผู้ใฝ่ธรรมต่อไป ขออนุโมทนาทุกท่าน



วัดจากแดง



ชมรมกัลยาณธรรม





พระอภิธรรม

สำคัญอย่างไร

วิไลวรรณ

พระมหาประนอม ธมมาลงกาโร



พระอภิธรรมปิฎก เป็น
ตะกร้าหนึ่งในพระไตรปิฎก
แต่ทำไมคนไทยจึงไม่ค่อยรู้จักกัน ไม่เหมือน
อีกสองปิฎกคือ พระวินัยกับพระสูตร

ความจริงมีการสอนพระอภิธรรมกันมา
ตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว แต่พอมาถึงยุครัตนโกสินทร์
อาจเหลือผู้สอนที่เชี่ยวชาญน้อยลง การเผยแผ่ให้
ญาติโยมเกิดความเข้าใจพระอภิธรรมจึงอาจไม่
กว้างขวาง แต่ที่สำคัญคือ พระอภิธรรมนี้ ใครๆ
ก็รู้ว่าลึกซึ้งมากและเข้าใจยาก เมื่อถึงคราวที่พระ
ปริยัติธรรมจะเสื่อมถอย พระอภิธรรมก็จะเสื่อม

ไปก่อนพระสูตรและพระวินัย ท่านก็เลยไปฝาก
ไว้ในงานศพ ทำให้ยังพอได้ยินพระอภิธรรมกัน

พระอภิธรรมปิฎก

1. คัมภีร์ธัมมสังคณี
 2. คัมภีร์วิภังค์
 3. คัมภีร์ธาตุกถา
 4. คัมภีร์ปุคคัลบัญญัติ
 5. คัมภีร์กถาวัตถุ
 6. คัมภีร์ยมก
 7. คัมภีร์ปัฏฐาน
- สอนให้รู้จักธรรมชาติอัน
แท้จริงที่มีอยู่ในคนและ
สัตว์ทั้งหลาย
 - ได้แก่ จิต เจตสิก รูป
นิพพาน (ปรมาตถธรรม)
 - ขยายต่อการทำความเข้าใจ

บ้าง พูดถึงพระอภิธรรมปัจุบัน ทุกคนจะร้อง..อ้อ..
นี่ก็ได้ถึงงานศพ ที่มีการสวดพระอภิธรรมกัน ๕
วัน ๗ วัน

ทำไมเอาพระอภิธรรมไปสวดในงานศพ

ย้อนไปในพรรษาที่ ๗ ของพระพุทธเจ้า
เมื่อจะไปเทศน์โปรดพระพุทธรูปที่จากโลก
มนุษย์ไปแล้ว พระองค์ทรงเลือกพระอภิธรรม ๗
คัมภีร์ ไปเทศน์โปรดพระพุทธรูป เนื่องจาก
พระองค์ได้ทรงพิจารณาทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระ
ธรรมชั้น ว่ามีธรรมะหมวดใดบ้าง ที่สามารถ
ทดแทนพระคุณของมารดาบิดาได้ ก็เห็นมีแต่
พระอภิธรรมนี้แหละ เพราะพระอภิธรรมพูดถึง
เรื่องชั้น ๕ และที่สำคัญก็คือ ทุกคนที่ได้เกิด
เป็นมนุษย์ ล้วนเกิดจากกระแสนั้น คือชั้น ๕
ที่เราได้มีได้ครอง ก็ได้มาจากมารดาบิดา แล้วเรา
จะเอาอะไรไปตอบแทนพระคุณของท่าน ก็เอา
เรื่องชั้น ๕ นี้แหละ ดีที่สุด

หัวใจพระอภิธรรม

พระอภิธรรม พูดถึงเรื่องชั้น ๕ (รูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ) กับนิพพาน ซึ่งมีอักษร
ย่อในพระอภิธรรมว่า จิ เจ รุ นิ

จิ คือ จิต เป็นวิญญาณชั้น
เจ คือ เจตสิก เป็นเวทนาชั้น สัญญาชั้น
สังขารชั้น

รุ คือ รูป เป็นรูปชั้น
นิ คือ นิพพาน เป็นชั้นวิมุตติ พ้นจากชั้น
ทั้ง ๕

จิ เจ รุ นิ คือ ชั้น ๕ และการพ้นจากชั้น
ทั้ง ๕ นี้แหละคือหัวใจพระอภิธรรม สอนให้รู้จัก
ปรมาตถธรรม คือ ธรรมชาติที่เป็นความจริงแท้
แน่นอนที่มีอยู่ในตัวเรา คือจิต เจตสิก รูป และ
ให้รู้จักพระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดใน
พระพุทธศาสนา

ในชั้น ๕ นั้น จะเห็นว่า มีความจริงอยู่ ๒
ภาคคือ

○ ความจริงภาคสมมติ คือจริงตามสมมติ
ว่าเป็นลูก เป็นแม่ เป็นพ่อกัน และ

○ ความจริงภาคปรมาตถ์ คือความจริงแท้
แน่นอนว่าไม่ว่าจะเป็นชั้น ๕ ของพ่อแม่ หรือจะ
เป็นชั้น ๕ ของเราก็เป็นแค่รูปธรรมกับนามธรรม
เท่านั้น โดยรูปธรรมนั้นคือรูป - รูปชั้น และนาม
ธรรมก็คือชั้นที่เหลืออีกสี่ชั้น คือ เวทนาชั้น
สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น ซึ่งพอ
รวมกันก็คือ เป็นรูปกับนาม

ที่มาของการสืบทอดพระอภิธรรมปิฎก

จุดเริ่มต้นของการปรากฏของพระอภิธรรม
คือในสัปดาห์ที่ ๔ หลังจากตรัสรู้ โดยเมื่อพระ
พุทธองค์ทรงพิจารณาหลักธรรมทั้งหมดที่ได้
ตรัสรู้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น พิจารณาพระวินัย
พระวรกายก็ปกติ พิจารณาพระสูตรก็ปกติ แต่
พอพิจารณาไปถึงคัมภีร์อภิธรรม พิจารณาตั้งแต่
อัมมสังคณี (แสดงการจำแนกรูป การจำแนกจิต
และเจตสิก ฯลฯ) เป็นต้น ก็ทรงเห็นความลึกซึ้ง
ของคัมภีร์อภิธรรม พอพิจารณาไปถึงคัมภีร์

พระอภิธรรมมัตถสังคหะ

- พ.ศ. 1500 พระอนุรุทธเถระ (พระอนุรุทธาจารย์) ได้รับ อาราธนาให้เรียบเรียงพระอภิธรรมปิฎกให้สั้นและง่ายต่อการศึกษา
- คัมภีร์นี้เรียกว่า พระอภิธรรมมัตถสังคหะ
- แบ่งเป็น 9 ปริเฉท

อภิ = อันประเสริฐยิ่ง
ธัมมะ = สภาพที่ทรงไว้
 ไม่มีการผิด
 แปลกแปรผัน
อรรถะ = เนื้อความ
สัง = โดยย่อ
คหะ = รวบรวม
➔ คัมภีร์ที่รวบรวม
เนื้อความของพระอภิธรรมทั้ง
7 ไว้โดยย่อ

มหาปฏฐาน ที่ขึ้นต้นว่า “เหตุปัจจัยโย อารัม-
มณะปัจจัยโย..” ก็ทรงเห็นถึงความลึกซึ้งสุดๆ
ของพระธรรม คือลึกด้วยเหตุ (อัมมคัมภีระ),
ลึกด้วยผล (อัทธคัมภีระ), ลึกด้วยการรู้แจ้งแทง
ตลอด (ปฎิวะคัมภีระ), ลึกด้วยการแสดง (เทศนา
คัมภีระ) เมื่อมีความลึกซึ้งขนาดนั้น พระองค์ก็มี
โอกาสใช้พระสัพพัญญุตญาณ หรือพระปรีชาญาณ
เต็มที่ จนทรงเกิดปิติโสมนัส ทำให้เลือดลมใน
พระวรกายของพระองค์สะอาดหมดจด จนเปล่ง
ฉัพพรรณรังสีออกจากพระวรกาย

หลังจากนั้นอีก ๗ ปี เมื่อได้โปรดผู้อื่นมา
พอสมควรแล้ว (ก่อนหน้านั้นทรงแสดงแต่พระสูตร
ยังไม่แสดงพระอภิธรรม เพราะคนยังไม่พร้อม
ทั้งศรัทธาและปัญญา ที่จะรับรู้ปรมัตถธรรมที่
ยากและลึกซึ้งได้ หากไม่เข้าใจก็จะกลับดูหมิ่น
ดูแคลนพระอภิธรรม เป็นผลเสีย) ในพรรษา
ที่ ๗ พระพุทธองค์ประทับจำพรรษาที่วัดเชตวัน
กรุงสาวัตถี ทรงระลึกถึงพระพุทธรูปว่าจะไป

โปรดพระพุทธรูปตาบนสวรรค์ (เป็นธรรมเนียม
ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ที่พระพุทธรูป
ต้องสวรรคตหลังจากมีประสูติกาลพระโพธิสัตว์
แล้ว เนื่องจากครุภรณ์นั้นไม่สมควรมีสัตว์อื่นที่
จะมาเกิดตามหลังอีก เจ้าชายสิทธัตถะจึงทรง
กำพรวดพระมารดาตั้งแต่เป็นเด็กทารก ครั้นตรัสรู้
แล้วก็ทรงตั้งพระทัยที่จะไปโปรดพระพุทธรูป
ซึ่งไปเกิดเป็นเทพบุตรอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต)

แต่ก่อนที่พระองค์จะขึ้นไปโปรดพระพุท-
ธมารดา ในพรรษาที่ ๗ หลังจากตรัสรู้ ซึ่งคือวัน
เพ็ญเดือน ๘ ก่อนเข้าพรรษา ๑ วัน ก็ทรงแสดง
ยมกปาฏิหาริย์ เพื่อแสดงให้พวกเดียริศยรู้ตัวว่า
มีความเห็นผิด ที่ทำให้ปฏิบัติไปไม่ถึงมรรคผล
โดยทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่ควงต้นคันทามพ-
พฤกษ์ (ต้นมะม่วงที่ปลูกโดยนายคันทะ ผู้ดูแล
สวนของพระราชา) ที่เมืองสาวัตถี บริเวณข้าง
วัดไทยเชตวันมหาวิหารในปัจจุบัน



ยมกปาฏิหาริย์

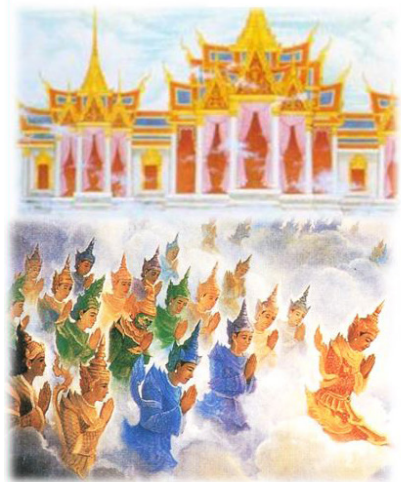
คือทรงทำให้เกิดปาฏิหาริย์
เป็นคู่ๆ เช่น มีท่อน้ำและ
ท่อไฟพุ่งออกมาจากพระ
วรกายสลับกันไป ท่อไฟมี
ฉัพพรรณรังสีสลับกันและ
กระทบกับสายน้ำเกิดแสง
สะท้อนสวยงามยิ่ง และ
ทูลงเนรมิตพระพุทธเจ้า
ขึ้นมาอีกพระองค์หนึ่งให้
แสดงอาการสลับกันกับ
พระพุทธเจ้าองค์จริง เช่น
นั่งขัดสมาธิ-บรรทมสี่
ไสยาสน์ ยืน-จงกรม
ปฏจา-วิชันาสลับกันไป



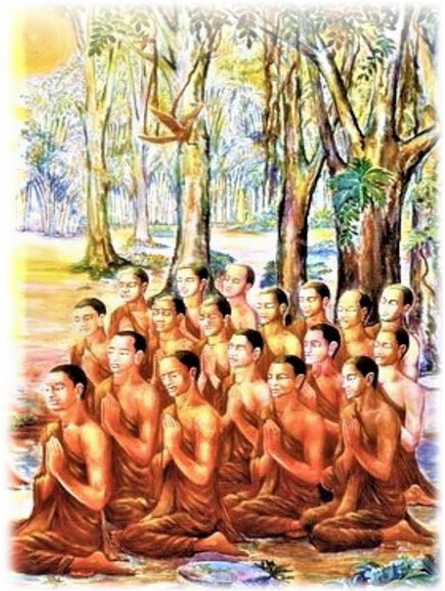
ยมกปาฏิหาริย์สถูป

เนินดินของยมกปาฏิหาริย์สถูป เมืองสาวัตถี





ในอดีตมีค่างควา ๕๐๐ ตัว ได้ฟัง
พระสวดสาธยายอภิธรรม แล้ว
สิ้นอายุขัยตกลงมาตาย แต่ด้วย
อาณิสสงส์ของจิตที่เสื่อมใสใน
เสียงสวดพระอภิธรรม จึงไปเกิด
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อเสวย
ทิพย์สมบัติสิ้นพวณครหนึ่งแล้ว
ก็ได้จุติมาเกิดเป็นมนุษย์ และได้
บวชเป็นพระ โดยเป็นศิษย์พระ
สารีบุตรผู้เป็นเลิศด้านปัญญา
ด้วยกันหมดทั้ง 500 องค์
และยังได้เรียนพระอภิธรรม
ที่พระสารีบุตรนำมาแสดงต่อ
หลังจากท่านได้รับฟังมาจาก
พระพุทธเจ้า
แม้ไม่รู้ความหมายของเสียง
สวดสาธยายพระอภิธรรม
ยังมีอาณิสสงส์มากขนาดนี้
แล้วมนุษย์ที่ฟังด้วยความรู้
ความเข้าใจจะได้รับอาณิสสงส์
แห่งบุญขนาดไหน?...



ค่างควา ๕๐๐ ฟังพระอภิธรรม

หลังแสดงยมกปาฏิหาริย์ พระพุทธองค์ได้
เสด็จขึ้นไปจำพรรษาที่ ๗ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
แสดงธรรมตลอดเวลา ทั้งกลางวันกลางคืน พอ
ถึงเวลาฉันภัตตาหารก็ลงมาบิณฑบาตในเมือง
มนุษย์ โดยเสด็จตรงไปยังที่ที่พระสารีบุตรคอย
ถวายการอุปฐากไว้ ฉ้นเสร็จแล้วก็ทรงแสดง
พระอภิธรรมโดยย่อให้พระสารีบุตรฟัง การแสดง
ธรรมของพระพุทธองค์นั้น หากทรงแสดงบน
สวรรค์จะเป็นภาคพิสดาร เพราะบนโลกมนุษย์
นั้น ใช้เวลาพูด ๑ คำ เท่ากับพูดบนสวรรค์ได้ถึง
๑๒๘ คำ บนสวรรค์จึงทรงแสดงภาคพิสดารได้

การแสดงพระอภิธรรมนั้นมี ๓ ระดับ ๑. พระ
อภิธรรมระดับย่อ ที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่พระ
สารีบุตร ๒. ระดับกลาง ที่พระสารีบุตรแสดง
แก่ลูกศิษย์ และ ๓. ระดับพิสดาร ที่พระพุทธเจ้า
แสดงบนสวรรค์ และแม้ว่าทรงแสดงแก่พระ
สารีบุตรในระดับย่อ ที่แสดงเนื้อหาได้เพียง
โดยย่อ แต่พระสารีบุตรผู้มีปัญญามาก ก็ได้นำ
เนื้อหาโดยย่อนี้ ไปแสดงต่อในแต่ละวัน กับภิกษุ
๕๐๐ รูปที่เป็นศิษย์ของท่านได้ ในแบบไม่ย่อและ
ไม่พิสดาร ภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้คือกุลบุตร ๕๐๐ คน
ที่ได้ไปชมยมกปาฏิหาริย์ แล้วเกิดศรัทธาขอบวช
และได้เป็นลูกศิษย์ของพระสารีบุตร และเป็น

กลุ่มเดียวที่ฟังพระอภิธรรมแล้วได้บรรลुเป็นพระอริยบุคคล เนื่องจากอานิสงส์จากอดีตชาติที่เคยเป็นค่างควา ๕๐๐ ตัว ที่เคยได้ยินพระสวดพระอภิธรรม และแม้จะไม่เข้าใจ แต่ก็มีจิตเลื่อมใสในการฟังเสียงสวดพระอภิธรรม

พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ และคัมภีร์ปฏิฐาน เกี่ยวข้องกับพระอภิธรรมอย่างไร

ธรรมที่พระสารีบุตรจดจำไว้ได้ และนำมาแสดงต่อ แบบไม่ย่อ ไม่พิสดาร จึงเป็นที่มาของพระอภิธรรมในโลกมนุษย์ ซึ่งพระอานนท์นำมารวบรวมในการสังคายนาครั้งแรก โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ที่เรียกว่า "พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์" เป็นพระอภิธรรมปิฎก ประกอบด้วย ๗ คัมภีร์รวมกัน มีอักษรย่อว่า **สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ**

- **สัง** คัมภีร์แรก คือ คัมภีร์อัมมสังคณี
- **วิ** คัมภีร์ที่สอง คือ คัมภีร์วิภังค์
- **ธา** คัมภีร์ที่สาม คือ คัมภีร์ธาตุกถา
- **ปุ** คัมภีร์ที่สี่ คือ คัมภีร์ปุคคัลบัญญัติ
- **กะ** คัมภีร์ที่ห้า คือ คัมภีร์กถาวัตถุ
- **ยะ** คัมภีร์ที่หก คือ คัมภีร์ยมก
- **ปะ** คัมภีร์ที่เจ็ด คือ คัมภีร์ปฏิฐาน

ใน ๗ คัมภีร์นี้ คัมภีร์ปฏิฐานที่เป็นคัมภีร์สุดท้ายในพระอภิธรรมปิฎก มีความลึกซึ้งที่สุดและละเอียดสุด ทำความเข้าใจยากที่สุด คัมภีร์ปฏิฐานที่ปัจจุบันนำมาพิมพ์เป็นหนังสือเจ็ดเล่มโดยย่อ ถ้าจะเอาแบบพิสดาร เฉพาะคัมภีร์มหาปฏิฐานอย่างเดียว หากขยายออกอย่างเต็มที่ ไม่ต้องใส่ไปยาลใหญ่ เนื้อหาเต็มๆ เลยนั้น จะต้องพิมพ์ถึงสามล้านเล่ม ธรรมที่พระพุทธเจ้านำไปเทศน์บนสวรรค์ใน ๓ เดือนนั้น หากเทศน์ให้มนุษย์ฟัง คงฟังกันไม่ทันแน่นอน (ในเวลา ๓ เดือนของมนุษย์ เท่ากับ ๓.๓๖ นาที บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์)

เนื้อหาโดยย่อของพระอภิธรรมจะได้ฟังกัน โดยในงานศพ จะสวดพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ คัมภีร์ละ ๑ จบ เช่น คัมภีร์อัมมสังคณี ตั้งแต่ กุสะลา อัมมา อะกุสะลา อัมมา อัปฺยาเกตา อัมมา กะตะเม อัมมา กุสะลา ฯ ยัสฺมิํ... ไปจนถึงคัมภีร์สุดท้าย คือมหาปฏิฐานหรือปฏิฐาน เริ่มตั้งแต่ ...เหตุปัจจะโย อารัมมะณะปัจจะโย ...อะวิคะตะปัจจะโยติ นั่นคือเป็นการแสดงทั้ง ๗ คัมภีร์โดยย่อเฉพาะหัวข้อ

เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงเฉพาะหัวข้อโดยย่อแก่พระสารีบุตรแล้ว พระสารีบุตรก็เอาไปขยายความออกไป จากแบบย่อๆ ไปเป็นระดับกลาง เช่น จากหัวข้อธรรมในพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งขึ้นต้นด้วยบทแรกว่า กุสะลา อัมมา อะกุสะลา อัมมา อัปฺยาเกตา อัมมา ฯ (ธรรมที่เป็นกุศลก็มี ธรรมที่เป็นอกุศลก็มี ธรรมไม่เป็นทั้งกุศลและอกุศลก็มี) ขยายต่อไปเป็น สุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุดตา อัมมา, ทุกขายะ เวทะนายะ สัมปะยุดตา อัมมา, อะทุกขะมะสุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุดตา อัมมา... (ธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นสุขก็มี ธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นทุกข์ก็มี ธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกไม่สุข ไม่ทุกข์ก็มี)

การศึกษาพระอภิธรรมในประเทศไทย

ก่อนสมัยอยุธยา ไทยเรารู้จักพระอภิธรรมแล้ว เช่น มีหนังสือไตรภูมิพระร่วง ที่นิพนธ์โดย



พระเจ้าลิไท ซึ่งกล่าวถึง จิต เจตสิก และรูป ในสมัยอยุธยา ก็เป็นที่ชัดเจนว่ามีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้น สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยให้เรียนพระอภิธรรมในชั้นสูงสุดคือ “บาเรียนเอก” (คำว่าบาเรียน เปลี่ยนเป็นเปรียญในสมัยรัชกาลที่ ๕) ยังปรากฏหลักฐานคือตำราเก่าๆ สำหรับการศึกษาพระอภิธรรมยุคอยุธยา ที่มีภาพสี่สีแสดง จิต เจตสิก รูป และนิพพาน วัดใดก็ตามที่มีการเรียนการสอนอยู่ในสมัยอยุธยา วัดนั้นจะมีหนังสือพระอภิธรรมยุคสมัยอยุธยา อย่างที่วัดปรมาภิไธยวาส หรือที่วัดจากแดงก็มีวัดที่เก่าแก่อื่นๆ ก็มี

สมัยก่อนโน้น ชั้นนักธรรมตรี ก็จะมีเรียนพระอภิธรรม ในชื่อว่า **วิชาปรมัตถธรรม ๔** (หมายถึง จิ เจ รุ นิ) แต่ตอนหลังหากคนสอนได้ยากก็ตัดวิชานี้ออกไป นี่แสดงว่า จริงๆ สมัยอยุธยา มีเรียนพระอภิธรรม ปัจจุบันก็เหลือหนังสือเรียนอยู่ตามวัดเก่าแก่ หรือถ้าไปดูในหนังสือพระไตรปิฎกฉบับปู่ แสงฉาย อนงคาราม ของสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี จะเห็นโลโก้ของพระไตรปิฎกชุดนี้ พิมพ์อักษรย่อว่า จิ เจ รุ นิ อยู่ในหนังสือทุกเล่มของชุดนี้

พระอภิธรรมไม่ได้มาจากพม่า

บางคนเข้าใจว่าพระอภิธรรมในไทยได้มาจากพม่า แต่ไม่ใช่เช่นนั้น คือหลังจากหลายคัมภีร์ของไทยหายสาบสูญไปในปลายสมัยอยุธยา และไม่มีผู้สืบทอด และแม้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกในต้นยุครัตนโกสินทร์ที่ทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองต่อไปได้ และมีตำรา ๒ เล่ม คือ อภิธัมมัตถสังคหะ แปลไว้อย่างพิสดาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ และหนังสืออภิธรรมฉบับสมบูรณ์พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ การศึกษาสืบทอดความรู้พระอภิธรรม ก็ยังจำกัดในหมู่คณะสงฆ์ในวงแคบๆ ทั้งยังหากคนสอนได้ยาก ก็มีคนสอนอยู่บ้าง เช่น อาจารย์สาย สายเกษม, อาจารย์แนบ มหานิรันธนนท์ พระทิพย์ปริญา และท่านอื่นๆ แคสอนกันเอง ยังไม่เป็นทางการ ยังไม่มีคนรู้จักมากนักในช่วง พ.ศ. ๒๔๙๐ สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสโภ) วัดมหาธาตุฯ จึงฟื้นฟูการศึกษาพระอภิธรรมอย่างจริงจัง โดยขอให้รัฐบาลพม่าส่งผู้เชี่ยวชาญพระอภิธรรมมาช่วยสอนในประเทศไทย จึงได้ครูดิจ มาจากพม่า เช่น ท่านอาจารย์ สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ (ซึ่งมาเป็นอาจารย์ของหลวงพ่อพระครูธรรมธรรมนต์) จนมีการเปิดสำนักเรียนพระอภิธรรมตามวัด เช่นที่ วัดระฆังฯ วัดมหาธาตุฯ วัดสร้อยทองฯ และอีกหลายสิบวัด ในจังหวัดต่างๆ การเรียนพระอภิธรรมก็เริ่มขยายออกไปกว้างขวาง เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น

ทำไมบางสำนักจึงบอกว่าไม่ต้องเรียนอภิธรรม เพราะเรียนยาก เสียเวลา

คนที่คิดอย่างนั้นอาจจะสันโดษ แต่จริงๆ ในเรื่องของธรรมะไม่ควรสันโดษ ทุกวันนี้ฝรั่งเขาค้นคว้าเรื่องยากๆ กันทุกวัน คิดค้นสิ่งใหม่ พระอภิธรรมนั้น นับเป็นวิทยาศาสตร์ทางด้านรูปนาม เป็นวิทยาศาสตร์เชิงพุทธที่ละเอียดมาก



โลโก้ อักษรย่อ จิ เจ รุ นิ จากพระไตรปิฎก ฉบับปู่ แสงฉาย อนงคาราม

ที่มาของภาพ : <http://www.ตู้พระไตรปิฎก.com/IMG-2018/palicanon-18000-3.jpg>

รูปธรรมคืออะไร นามธรรมคืออะไร **วิทยาศาสตร์เชิงพุทธก็อยู่ในพระอภิธรรมนั้นแหละ** แล้ววิทยาศาสตร์ยากไหม...ยาก แต่ถึงยาก ถ้าเราไปเรียนแล้วก็มีประโยชน์จริงๆ แล้ว ถ้าเราเข้าใจยิ่งเห็นประโยชน์มากๆ เรียนวิทยาศาสตร์แล้วก็ได้ไม่ได้เป็นนักวิทยาศาสตร์กันทุกคนหรอก เป็นนักวิทยาศาสตร์นับจำนวนคนได้ แต่เขาสามารถไปคิดค้นอะไรต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติออกมาได้มากมาย

พระอภิธรรมก็เช่นเดียวกัน เรียนยาก แต่ถ้าเรียนแล้ว เราจะเข้าใจเรื่องรูป เรื่องนาม โดยเฉพาะเวลาไปงานศพ จะมีคำที่กล่าวในตอนที่ยกศพขึ้นสู่กุหลาบ ที่มักคนายกจะบอกว่า *“ขอให้ท่านเจ้าภาพถือผ้าบังสุกุลไว้ นะครับ แล้วว่าตามผม...นามะรูปัง อะนิจจัง นามะรูปัง ทุกขัง นามะรูปัง อะนัตตา หนึ่ง สอง สาม วางผ้าครับ”* ทุกคนก็วางผ้า

นามะรูปัง นามรูปคืออะไร...ไม่มีใครถาม นามะรูปัง ทุกขัง นามรูปเป็นทุกข์ คืออะไร...ไม่มีใครถาม แต่ถ้าเข้าใจอภิธรรม จะเข้าใจนามรูป นามก็คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รูปก็คือ รูปธรรม ๒๘ ชนิด เมื่อเข้าใจนามรูป เวลาปฏิบัติลำดับญาณ จะมีญาณลำดับหนึ่งที่เรียกว่า *นามรูปปริเฉทญาณ* ญาณที่เห็นแจ้งรูป เห็นแจ้งนาม แยกรูปแยกนามได้ เป็นญาณลำดับแรกก่อนจะไปถึง *สัมมสนญาณ* (ญาณที่ ๓) ตาเห็นไตรลักษณ์ และเป็นพื้นฐานของการเจริญวิปัสสนาเพื่อเข้าถึงปัญญาขั้นสูงต่อไป

ในมุมมองของนักภาวนา การรู้จักพระอภิธรรม จะช่วยให้เข้าใจสภาวะธรรมดีขึ้นอย่างไรบ้าง

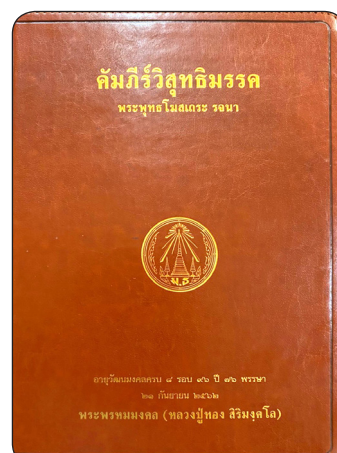
การเรียนพระอภิธรรม ถ้าเรียนเข้าใจแล้ว การเข้าใจสมณะก็ชัดเจน สมถกรรมฐาน ๔๐ วิธีก็เข้าใจ วิปัสสนาก็เข้าใจชัดเจน คือ พระอภิธัม-

มัตถสังคหะ ๙ ปริเฉท จะชี้แจงเรื่องสมณะและวิปัสสนากรรมฐานไว้อย่างชัดเจน ใครที่บอกว่าไปปฏิบัติไปภาวนาเลย ไม่ต้องเรียนพระอภิธรรมก็ได้ นั่นก็คือ เขาจะไม่กระจ่างในเรื่องสมณะและวิปัสสนา เพราะสมณะ มีบัญญัติเป็นอากรมณ์ แต่วิปัสสนามีรูปนาม มีปรมาตธรรมเป็นอากรมณ์ อากรมณ์ของสมณะคือบัญญัติ ๔๐ วิธี แต่อากรมณ์ของวิปัสสนาคือปรมาตธ ได้แก่ รูป นาม เพราะฉะนั้น ถ้าไปเจริญวิปัสสนา แต่ไม่เข้าใจปรมาตธ ไม่เข้าใจรูปนาม ก็ไปไม่ถึงวิปัสสนา ก็จะได้แค่สมณะ และแม้แต่สมณะ หากเราไม่เข้าใจ อากรมณ์ของสมณะก็จะไม่ทราบชัดเจนเช่นกัน

แต่คนที่เรียนอภิธรรมด้วย จะเข้าใจสมณะอย่างชัดเจน เข้าใจวิปัสสนาอย่างชัดเจน เข้าใจวิปัสสนาญาณอย่างชัดเจน ถ้าอยากได้ฌานก็ทำสมณะ อยากได้บรรลุมรรคผลนิพพานก็เจริญวิปัสสนา อยากจะไปทางไหน ก็เลือกได้อย่างกระจ่างชัด

พระอภิธรรม กับ วิสุทธิมรรค ถ้าต้องเลือกเรียนอะไรจำเป็นมากกว่า หรือควรเรียนอะไรก่อน

ให้มองอย่างนี้ว่า *อภิธรรม* นั้นเป็น grammar เป็นโครงสร้างไวยากรณ์ ส่วน *วิสุทธิมรรค* เป็น usage เป็นการใช้อภิธรรมว่าจะเอาอภิธรรมมาใช้อย่างไร คนที่อ่านวิสุทธิมรรค และปฏิบัติธรรมด้วย ถ้าจะให้ได้ดีผลดี จะต้องไปเรียน *อภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริเฉท* ไว้ เป็น grammar ก่อน ส่วน usage ที่เป็นการใช้อภิธรรมนั้นคืออะไรละ *วิมุตติมรรค* ก็ดี *วิสุทธิมรรค* ก็ดี *ปฏิสัมภิทามรรค* ก็ดี มรรคทั้งสามนี้ เป็น usage สรุปลือคือ ควรเรียนอภิธรรมก่อน



พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ กับ อภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท เกี่ยวข้องกันอย่างไร

บทสวดอภิธรรม ธัมมสังคณี

กุสลา ธมมา คำแปล สภาวธรรมที่เป็นกุศล อภิธัมมัตถสังคหะ บทว่า กุสลา ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ ดวง

บทว่า ธมมา ได้แก่ เจตสิก ๓๘ ประการ ที่เข้าเกิดร่วมจิต ๒๑ ดวง เป็นวิญญูณชั้น

เจตสิก ๓๘ เป็นเวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น

พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์นี้ พระอนุรุทธเถระ ที่ไปศึกษาอภิธรรมที่ศรีลังกา เป็นผู้นำมาคัดย่อ แยกแยะ จัดลำดับความในพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ให้ จากเรื่องง่ายขึ้นไปหายาก อันกลายมาเป็น คัมภีร์ "พระอภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท" ที่เราเรียนกันในปัจจุบัน

ดังนั้น อภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท ก็คือ บทเรียนที่ย่อจากพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ มาทำเป็น ๙ ปริจเฉท เพราะถ้าจะเรียนพระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด ให้ครบ ๗ คัมภีร์ที่เดี๋ยวก็คงเข้าใจได้ยากมาก ท่านจึงย่อทั้งหมดลงมาให้เป็น ๙ ปริจเฉท ปริจเฉทก็คือเป็นตอน ปริจเฉทที่หนึ่งว่าด้วยเรื่องจิต ปริจเฉทที่สองว่าด้วยเรื่อง เจตสิก เป็นต้น

อภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท จึงทำให้พอเข้าใจพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ได้อย่างตื้นๆ ง่ายๆ เพื่อเป็นพื้นฐานให้ไปเรียนต่อแบบลงลึกได้ง่ายขึ้น เพราะพอเรียนอภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท แล้ว เท่ากับได้เรียนเนื้อหาโดยย่อของพระอภิธรรมมาแล้ว พอจะเข้าไปเรียนคัมภีร์ใหญ่ที่ยากมาก ลึกมาก ละเอียตมาก ก็จะเข้าใจได้ง่ายขึ้น จะไปเรียนคัมภีร์แรกคือ คัมภีร์ธัมมสังคณี ก็มีพื้นฐานพอรู้เรื่องแล้ว จะไปเรียนคัมภีร์วิภังค์ ก็พอ

รู้เรื่องแล้ว หรือจะไปเรียนคัมภีร์ปิฎกฐาน คัมภีร์สุดท้าย ก็พอรู้เรื่องแล้ว เพราะเรียนเนื้อหาโดยย่อมาแล้วใน อภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท

การย่อให้เข้าใจง่ายเป็นพื้นฐาน ก็มีสำหรับพระไตรปิฎกเช่นกัน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นย่อยะมาก อาจารย์สุชีพ ปุญญาอนุภาพ จึงย่อพระไตรปิฎกมาให้ เป็นพระไตรปิฎกฉบับประชาชน หรือวินัยปิฎก มีตั้ง ๕ เล่ม ๕ คัมภีร์ มันยากย่อให้เหลือสักเล่มเดียวได้ไหม ก็ได้ นั่นคือวินยสังคหะ พระสูตรก็เช่นกัน ย่อให้เหลือเล่มเดียวก็คือ วิสุทธีมรรค

สรุปว่า ชาวพุทธควรเรียนพระอภิธรรมหรือไม่

ควรเรียน จะเห็นปัญญาของพระพุทธเจ้า ได้เห็นว่าพระพุทธองค์มีพระปรีชาญาณลึกซึ้งมาก จะเห็นว่าความยิ่งใหญ่แห่งพระสัพพัญญุตญาณ เป็นอย่างนี้ๆ แล้วก็มองทะลุบัญญัติ มองเห็นปรมาตถ์ บางทีเราก็ใช้คำว่ามองข้ามข้อต่อ คนนี้มองได้แค่ข้อต่อนี้ แต่คนนี้มองได้มากกว่านี้ แต่พอได้ไปเรียนพระอภิธรรมแล้ว ก็มาอ่านพระสูตรเล่มแรกคือ ทีฆนิกาย ในพรหมชาลสูตร จะเห็นได้ว่าพระสัพพัญญุตญาณของพระองค์ลึกซึ้งมาก ใครคิดอย่างไร พระองค์ดักความคิดได้หมด และยังมีมองได้กว้าง ได้ลึกกว่านั้นอีก เพราะฉะนั้น ควรเรียนพระอภิธรรมเพื่อให้เห็นปัญญา โดยเฉพาะปัญญาขั้นพื้นฐาน คือแยก रूप แยกนาม และได้เห็นปัญญาขั้นสูง คือ เห็นพระสัพพัญญุตญาณของพระองค์ที่ลึกซึ้งที่สุดและเห็นความลึกซึ้งของพระธรรม เป็นต้น

พระอภิธรรมเรียนยาก จริงหรือไม่

ก็เหมือนจะยากนะ แต่พอเข้าไปเรียนจริงๆ ไม่ยากอย่างที่คิดหรอก มีวิธีการ มีเทคนิค หรือนวัตกรรมด้านการเรียนที่ช่วยได้มาก อาตมาก็เคยเรียนนะ ตั้งแต่ตอนเป็นสามเณร อายุสัก

๑๒ - ๑๓ ตอนแรกเรียนนักธรรมอย่างเดียว เรียนสมัยก่อนก็ไม่รู้เรื่อง คือหนังสือนักธรรมตรีทั้งเล่มท่องได้หมดเลย แต่ไม่เข้าใจ แต่พอไปเรียนพระอภิธรรมชั้นจุฬตรี แล้วก็มาเรียนนักธรรมตรี กลับเข้าใจธรรมะดี เข้าใจธรรมะลึกซึ้งขึ้น พอไปเรียนพระอภิธรรม ปริจเฉท ๑ - ๒ - ๓ ชั้นจุฬตรี จุฬโท จุฬเอก แล้วก็เรียนนักธรรมด้วย ระหว่างที่เรียนนักธรรมกับพระอภิธรรมไปพร้อมๆ กัน ช่วยให้เข้าใจธรรมะดีมากเลย พอเข้าใจธรรมะก็เทศน์เป็นตั้งแต่ยังเป็นสามเณร

เรียนพระอภิธรรม ทำไมต้องพูดถึงองค์ธรรม

ก็คือพระสูตรจะพูดถึงบุคคลบัญญัติ พูดถึงภายนอก แต่พระอภิธรรมจะพูดถึงสภาวะปรมาัตถ์ที่อยู่ข้างใน คือองค์ธรรม ถ้าจะเปรียบว่าพระสูตรพูดถึงเรือนร่าง พระอภิธรรมก็พูดถึงชีวิตที่อยู่ข้างในเรือนร่างนั้น ก็คือถ้าเป็นคนคนหนึ่ง มองข้างนอกจะเห็นรูปร่าง คือพระสูตร แต่เรือนร่างนี้มีชีวิตนะ ไม่ได้เป็นศพ มีชีวิตอยู่ ก็แสดงว่าข้างในมีพระอภิธรรม คือมีองค์ธรรม ซึ่งก็คือตัวสภาวะธรรมนั่นเอง ที่เรียกว่าพระธรรมชั้นตรี ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี ที่นับไปที่ละเอียดๆ นั้นแหละ เรียกว่า องค์ธรรม เช่น สติ เป็นธรรมะบทหนึ่ง ก็เป็นองค์ธรรมองค์ธรรมหนึ่ง วิริยะ ก็

เป็นธรรมะหมวดหนึ่งและเป็นองค์ธรรมองค์ธรรมหนึ่ง ปัญญา ก็เป็นองค์ธรรมองค์ธรรมหนึ่ง ศรัทธา เป็นธรรมะบทหนึ่งและเป็นองค์ธรรมข้อหนึ่งด้วย

องค์ธรรม คือตัวสภาวะธรรม เรือนร่างหรือเปลือกข้างนอกที่เห็นนั้น เป็นพระสูตร ในแง่หนึ่งก็เหมือนเราเรียนศาสนพิธี บางทีเรามองว่าเป็นชาวพุทธทำไมไปติดอยู่แค่ศาสนพิธี ศาสนพิธีนั้นเป็นเพียงเปลือกของพระศาสนา เปลือกเหมือนไม่มีค่า แต่กระพี้และแก่นจะคงอยู่ได้ ก็ต้องอาศัยเปลือก ถ้าเปลือกมันลอกไปแล้ว เนื้อของกระพี้จะเปื่อยเน่าได้ง่าย ถูกมดแมงเข้าไปเจาะ ต้นไม้ก็ตาย เปลือกก็เหมือนศาสนพิธี หุ้มอยู่ชั้นนอก แก่นข้างในอยู่ได้เพราะมีเปลือกหุ้มอยู่ พระสูตรก็เช่นเดียวกัน ช่วยให้เราเห็นภายนอก แต่พระอภิธรรมที่อยู่ข้างใน จะอยู่ได้ต้องอาศัยพระสูตร และถ้าจะเห็นถึงแก่นของพระสูตรได้ ก็ต้องเจาะให้ลึกถึงพระอภิธรรม

การอธิบายหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ควรเอาหลักพระอภิธรรมมาช่วยอธิบายด้วยใช้ไหม

ถ้าเราเอาหลักพระสูตรอย่างเดียววันนั้นเราจะสร้าง “ศรัทธา” ได้ และถ้าจากพระสูตรแล้วดึงเข้าสู่พระอภิธรรม จะสร้าง “ปัญญา” ได้ด้วย กระบวนการแสดงธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นมีลำดับดังนี้ “อาทิกัลยาณัง มีความงามในเบื้องต้น, มัชฌะกัลยาณัง มีความงามในท่ามกลาง, ปะริโยสานะกัลยาณัง มีความงามในที่สุด” ความงามในเบื้องต้นคือ “ศีล” มองเห็นตอนแรกเห็นท่านมีข้อวัตรเรียบร้อย น่าเลื่อมใส นี่คือเห็นความงามในเบื้องต้นแล้ว มองอีกที เห็นท่านสำรวม ท่านมี “สมาธิ” คือเห็นความงามในท่ามกลางแล้ว ลึกลงไป ท่านมี “ปัญญา” ด้วย เป็นความงามในที่สุด สรุป วินัยปิฎกคือศีล ความงามเบื้องต้น พระสูตรคือสมาธิ ความงาม

พระอภิธรรมมัตถสังคหะ

1. จิตตสังคหวิภาค
2. เจตสิกสังคหวิภาค
3. ปกิณณกสังคหวิภาค
4. วิถีสังคหวิภาค
5. วิถีมุตตสังคหวิภาค
6. รูปสังคหวิภาคและนิพพาน
7. สมุจจัยสังคหวิภาค
8. ปัจจัยสังคหวิภาค
9. กัมมัฏฐานสังคหวิภาค

- ตัวทุกข์
- ได้แก่ชั้นตรี 5
- การดับทุกข์
- ได้แก่ สมถะ-วิปัสสนา

ในท่ามกลาง และพระอภิธรรมคือปัญญา ความงามในที่สุด

เพราะฉะนั้น ถ้าจะแสดงให้ญาติโยมมองเห็น ความงามในเบื้องต้น พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติ ตามพระวินัยเคร่งครัด มองแล้วน่าเลื่อมใส นั่นคือ ความงามในเบื้องต้น พอเข้าไปสนทนากับท่าน ท่านมีสมาธิดี นั่นคือท่านมีพระสูตร ทำให้เกิด สมาธิ เมื่อเข้าไปสัมผัส รับพลังของสมาธิหรือ พลังของเมตตา พลังของพรหมวิหาร ๔ ก็เกิด ศรัทธา แต่เมื่อสนทนาไปเรื่อยๆ ได้เห็นรูป เห็น นาม เห็นความจริงภาคบัญญัติ เห็นความจริง ภาคปริมาตร เกิดปัญญาขึ้นมา นั่นคือข้างในท่าน มีปัญญาลึกซึ้ง ก็คือเห็นความงามในที่สุด ซึ่งก็คือ อริยสัจทั้ง ๔ แล้วก็ตั้งเข้าสู่ลำดับญาณ นั่นแหละ คือ ความงามในที่สุดของพระธรรม

มีผู้กล่าวว่า การศึกษาพระอภิธรรม ทำให้เราขาด ความเชื่อมโยงกับสังคมและเพื่อนมนุษย์ เพราะ ไม่กล่าวถึงธรรมะบางหมวด เช่น สังคหวัตถุ ๔ หรือสาราณียธรรม ๖ จะอธิบายตรงนี้อย่างไร

ธรรมะชุดสังคหวัตถุ ๔ (ทาน ปิยวาจา อหิงสา จริยา สมานัตตตา) จริงๆ ก็มีอยู่ในพระอภิธรรม คือ “อโกลสะ” ความไม่โลภ ที่ทำให้เกิด “ทาน” แล้วในพระอภิธรรมก็มี “อโทสะ” ความไม่โกรธ

ที่ทำให้เกิด “ปิยวาจา” และ “ปัญญา” นี้ก็คือ “การสงเคราะห์ การไม่ถือตัวไม่ถือตน มองเห็น ประโยชน์ในที่สุด” บทเรียนพระอภิธรรม อาจจะ มองเห็นว่าไม่มีสาราณียธรรม ไม่มีโน่น ไม่มีนี่เลย แต่สำหรับพระอภิธรรมก็คือ เรียนผ่านจุดนี้ไปแล้ว

คนที่ไปเรียนพระอภิธรรมก็มีสังคหวัตถุ ๔ มีสาราณียธรรม ๖ แต่สังคหวัตถุ ๔ ก็ดี สาราณียธรรม ๖ ก็ดี เป็นแคโลกียสมบัติ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรคสมบัติ ส่วนพระอภิธรรมนี้ เป็นโลกุตตรสมบัติ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าพระอภิธรรมไม่มี โลกียสมบัตินะ แต่มันผ่านจุดนั้นมาแล้ว เปรียบ เหมือนว่า เราจะไปเชียงใหม่ต้องผ่านอยุธยา ผ่าน นครสวรรค์... สุดท้ายก็จะถึงเชียงใหม่

พระอภิธรรมมัตถสังคหะ

1. จิตตสังคหวิภาค
2. เจตสิกสังคหวิภาค
3. ปกิณณกสังคหวิภาค
4. วิถีสังคหวิภาค
5. วิถีมุตตสังคหวิภาค
6. รูปสังคหวิภาคและนิพพาน
7. สมุจจยสังคหวิภาค
8. ปัจจยสังคหวิภาค
9. กัมมัญฐานสังคหวิภาค

ตัวทุกซ์ : ชั้น 5

<ul style="list-style-type: none"> • รูป • เวทนา • สัญญา • สังขาร • วิญญาณ 	<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="font-size: 2em; margin-right: 5px;">}</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p style="margin: 0;">รูป</p> <hr style="border: 0; border-top: 1px solid black; margin: 5px 0;"/> <p style="margin: 0;">เจตสิก</p> <hr style="border: 0; border-top: 1px solid black; margin: 5px 0;"/> <p style="margin: 0;">จิต</p> </div> <div style="margin-left: 5px;">รูป</div> </div> <div style="margin-top: 10px; text-align: right;">นาม</div>
---	---

พระอภิธรรมมัตถสังคหะ

1. จิตตสังคหวิภาค
2. เจตสิกสังคหวิภาค
3. ปกิณณกสังคหวิภาค
4. วิถีสังคหวิภาค
5. วิถีมุตตสังคหวิภาค
6. รูปสังคหวิภาคและนิพพาน
7. สมุจจยสังคหวิภาค
8. ปัจจยสังคหวิภาค
9. กัมมัญฐานสังคหวิภาค

- การดับทุกซ์
- “สมถะวิปัสสนานั่ง กาวานานะมิโต ปริง กัมมัญฐานัง ปวัทขามิ ทูริธัมปิ ยถากกมิง”
- การภาวนามี 2 คือ สมถะ และวิปัสสนา

คนเรียนพระอภิธรรม เหมือนดูถูกคนที่ไม่รู้ ลึกซึ้ง ไม่ได้เรียนพระอภิธรรมว่าไม่รู้อะไร

ก็เป็นบางคน แบบนี้เรียกว่า วางใจในการ เรียนไม่ถูก คือ การวางใจของผู้เรียน ไม่ว่าจะ เรียนบาลี เรียนอภิธรรม หรือเรียนพระไตรปิฎก ก็แล้วแต่ จะมีการวางใจอยู่สามขั้น เรียกว่า ปริยัติ มี ๓ ประเภท คือ

๑. อลคัททูปมปริยัติ (ปริยัติเปรียบด้วย อสรพิษร้าย) เรียนเหมือนจับงูพิษที่หาง คือเรียน เพื่อลาภ สักการะ เพื่อยศ เพื่อชื่อเสียง เพื่อให้คน

อื่นมารับรองเรา ยอมรับเราว่ารู้มากกว่าคนอื่น ฉะนั้นเป็นคนคงแก่เรียน เรียนธรรมะ รู้มากกว่าคนอื่น

๒. นิสสรณ์ถลปรียัติ (ปรียัติเพื่อประโยชน์แก่การสลัดออก) เรียนเพื่อน้อมไปปฏิบัติเพื่อหลุดพ้น คนเหล่านี้จะไม่ถูกเหยียดหยามใคร ยิ่งเรียน ยิ่งรู้ ยิ่งปฏิบัติ ยิ่งรู้

๓. ธัมมกัณฐาคาริกปรียัติ (ปรียัติเปรียบด้วยขุนคลัง) คือ เรียนธรรมะแบบพระอริยะ คือเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่มาเรียนเพื่อสืบทอดแบบเป็นขุนคลัง เพื่อรักษาพระไตรปิฎกให้อยู่ได้

ตราบใดที่วางใจเป็นอลคัทูปมา เรียนเพื่อสุตมยปัญญา ไม่ต้องพูดถึงพระอภิธรรมหรือบางคนแค่เรียนบาลีนิดหน่อยก็เกิดทิฏฐิมานะแล้ว แค่เรียนบาลีก็สามารถดูถูกคนที่ไม่ได้เรียนว่าไม่รู้เรื่องอะไรเลย หรือโยมเรียนวิทยาศาสตร์เก่งมากเลย ก็มองว่าพวกพระเณรเรียนแต่ธรรมะไม่รู้เรื่องวิทยาศาสตร์เลย คือคนที่เขาเรียนศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งมาแล้วเก่งมาก ถ้าเขาวางใจไม่ถูกก็จะเกิดทิฏฐิมานะ คือ หนึ่ง ถือตัว สอง ดูถูกคนอื่น นี่เป็นเรื่องปกติของชาวโลกที่ยังเรียนด้วยสุตมยปัญญา

แต่ถ้าเขาเรียนแล้วน้อมไปเพื่อจินตามยปัญญา คือเรียนไปแล้วเพื่อพิจารณาเหตุ พิจารณาผล เพื่อพิจารณารูปนาม วันไหนจินตามยปัญญาเกิด พฤติกรรมเขาก็จะเปลี่ยนไป เขาไม่ดูถูก ไม่เหยียดหยามใครแล้ว มีแต่จะมองแต่โทษของตนเองว่า กิเลสตัวไหนที่ตนยังละไม่ได้ จะจัดการกิเลสเหล่านั้นอย่างไร แล้วจะสงเคราะห์ผู้อื่นให้เรียนรู้ ละกิเลสได้อย่างไร ชักนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อหลุดพ้นได้อย่างไร

และถ้าวันไหนเรียนเพื่อภาวนามยปัญญาด้วย ตอนนั้นก็จะมีประโยชน์ทั้งหมดเลย คือจะละกิเลสได้

การเรียนอภิธรรม มีอุปสรรคอะไรที่ต้องระวัง

ควรเรียนแบบ *นิสสรณ์ถลปรียัติ* น้อมใจเพื่อสลัดกิเลส เรียนเพื่อเอามาปฏิบัติให้หลุดพ้น มองว่า ระบบการสอบนั้น เป็นเพียงเพื่อให้ไปเรียนต่อชั้นสูงกว่านี้ได้ อย่าไปเอาการสอบมาเป็นเกณฑ์ว่า ฉันจบพระอภิธรรมบัณฑิตมา ฉันได้เอทุทุกชั้นนะ ถ้าอย่างนั้นจะเป็นการเรียนแบบอลคัทูปมา เรียนแล้วดึงเรตตกต่ำ อันนั้นเพียงแค่สุตมยปัญญา แต่ไม่ว่าวิชาไหนก็ตาม ถ้าเราขาดจินตามยปัญญา ขาดโยนิโสมนสิการ มันทำให้เกิดทิฏฐิมานะขึ้นเป็นปกติ แต่ถ้าเราเรียนด้วยการวางใจถูกต้อง พระอภิธรรมจะมีประโยชน์มากๆ

วัดจากแดงจะทำหลักสูตร “พระอภิธรรม made easy” เหมือน Pali made easy หรือไม่

“พระอภิธรรม made easy” พระอภิธรรมเรียนง่าย อาตมาก็เคยสอนคู่กับ *อาจารย์दनัยปริชาเพิ่มประสิทธิ์* และถ่ายทำขึ้นยูทูบไว้ ชื่อพระอภิธรรมเบื้องต้น ทำให้เข้าใจพระอภิธรรมง่ายๆ พอเข้าใจพระอภิธรรมง่ายๆ แล้ว ต่อไปก็ไปเรียนยากขึ้นไปตามลำดับ ที่วัดจากแดงเราก็เปิดสอนพระอภิธรรมเหมือนกัน สอนครบทั้ง ๙ ชั้นเลย และเปิดสอนแบบใครใคร่สอบก็สอบ ใครไม่ใคร่สอบก็ไม่ต้องสอบ เรียนแบบอยากรู้เฉยๆ โดยไม่ต้องสอบก็ได้



สแกน QR code นี้ ฟังไฟล์เสียง “พระอภิธรรม made easy” โดยไหลต app. SoundCloud


สำนักเรียนอื่นที่สอนพระอภิธรรม

ปัจจุบันมีหลายสำนักที่สอนพระอภิธรรม เช่น ใน กทม. มีวัดมหาธาตุฯ วัดระฆังฯ วัดศรีสุดาราม วัดยานนาวา วัดแถวสมุทรปราการ ก็ไม่ใช่มีวัดจากแดงที่เดียว วัดหัวคู้ก็เปิดสอนในต่างจังหวัดก็มี เช่น วัดท่ามะโอ จ.ลำปาง เดียวนี้มีการเปิดการเรียนการสอนพระอภิธรรมกันมากหลายแห่ง

ฝากถึงท่านผู้อ่านที่กำลังตัดสินใจจะเรียนพระอภิธรรม

ถ้าโยมอยากจะปฏิบัติให้กระจ่างชัด ควรเรียนพระอภิธรรม ๑. เข้าใจเรื่องสมณะอย่าง

ชัดเจน ๒. เข้าใจเรื่องวิปัสสนาอย่างชัดเจน ๓. เข้าใจเรื่องจริตอย่างชัดเจน ๔. เวลาปฏิบัติแล้ว ใครสอนสมณะกับวิปัสสนาคู่กันก็รู้ ใครสอนสมณะอย่างเดียวก็รู้ ใครสอนวิปัสสนาอย่างเดียวก็รู้ จะไม่สับสนเกี่ยวกับเรื่องของการปฏิบัติ เมื่อเรียนอภิธรรมเข้าใจแล้ว สามารถนำไปใช้ได้ จะมีประโยชน์มากๆ

บทความนี้เป็นประโยชน์กับผู้อ่านมาก ชาวพุทธที่ไม่เข้าใจว่าพระอภิธรรมสำคัญอย่างไร ก็จะได้ให้ความสำคัญและตั้งใจศึกษาพระไตรปิฎกในส่วนที่สำคัญนี้ ให้สมกับที่พระพุทธเจ้าได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณประทานไว้ให้ 

การเรียนอภิธรรมที่เมียนมาเปรียบเทียบกับไทย

พระมหาสาราคี ลี สิขานนโท

ปัจจุบันศึกษาอยู่ที่วัดตาดะนะอะเลียงยอง ร่วงกุ้ง เมียนมา

การศึกษาพระอภิธรรมที่ประเทศไทยต่างกันอย่างไรบ้าง

ในฐานะอาตมาเคยศึกษาพระอภิธรรมจากประเทศไทยมาบ้าง แล้วมาเรียนต่อที่พม่า จะเห็นความแตกต่าง ตรงที่การท่องหนังสือ คือที่พม่า ถ้าเรียนพระอภิธรรมมัดถสังคหะ ลำดับแรก เขาจะให้ท่องเป็นภาษาบาลีให้จำได้แม่นยำก่อน เมื่อจำบาลีได้แล้ว ท่านอาจารย์จะอธิบายเนื้อหาในบาลีทีหลัง เมื่ออธิบายเนื้อหาในอภิธรรมมัดถสังคหะเสร็จแล้ว อาจารย์ท่านจะเอาหนังสือฎีกาจ่อ (ไทยเรียกหนังสือคู่มือ) มาสอนต่อ

ที่พม่า ไม่ว่าจะเรียนพระอภิธรรมมัดถสังคหะ หรือจะเรียนพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ก็ตาม อาจารย์ท่านจะเอาเล่มบาลีมาสอนทั้งหมด ถ้าเราจำบาลีและเข้าใจความหมายในบาลีได้แล้ว เท่ากับเข้าใจในพระอภิธรรมได้ประมาณ ๕๐ หรือ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ไปแล้ว ที่เหลือสามารถศึกษาในฎีกาต่อ ส่วนการเรียนที่ไทยเรารู้กันอยู่แล้ว จะขอไม่พูดถึงนะครับ.

สรุปว่า ถ้าอยากจะเรียนพระอภิธรรมให้เข้าใจง่าย ต้องมีพื้นฐานภาษาบาลีมาพอสมควร ถึงจะสนุกในการเรียน เจริญพร 





ธรรมปริทัศน์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ความเข้าใจเรื่อง

การศึกษาพระอภิธรรม

จากบันทึกคำตอบของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มีเมตตาตอบคำถามคุณกฤติ ปันยารชุน วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๔

ต้นฉบับจดหมายที่กราบเรียนถาม ความดังนี้

ขอกราบนมัสการพระเดชพระคุณหลวงพ่อา

ผมขอรับกานถามคำถามท่าน ๒ ข้อครับ

ข้อ ๑ อยากรู้ความจริงเกี่ยวกับพระอภิธรรมปิฎก

ก. พระอภิธรรมปิฎกเป็นคำตรัสสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดหรือไม่ครับ

ข. ถ้าไม่ ส่วนใดเป็น และส่วนใดไม่เป็น คำตรัสสอนของพระพุทธองค์ ในบทความ

ชื่อว่า “วิธีศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก” ของ เสถียรพงษ์ วรรณปก มีอยู่ตอนหนึ่งเขียนไว้ว่า “มีหลักฐานอีกแห่งหนึ่ง พระโมคคัลลิตฺตได้แต่งกถาวัตถุ ในคราวที่ทำสังคายนาครั้งที่ ๓ และกถาวัตถุ ถูกผนวกเข้าเป็นหนึ่งในอภิธรรม ๗ คัมภีร์ แสดงว่า พระไตรปิฎกเพิ่งจะมาครบสมบูรณ์ในพระพุทธศาสนาในพุทธศตวรรษ ที่ ๓ นี้เอง” บทความข้างบนนี้ ถ้าเชื่อถือได้ ก็จะช่วยให้ชาวพุทธแยกได้ถูกว่า คัมภีร์ใดในพระอภิธรรมปิฎก ถือได้ว่าเป็น “พระศาสดาแทนพระองค์” แต่ถ้าบทความข้างบนเชื่อถือไม่ได้ พวกเราชาวพุทธที่รู้จริง จะต้องโต้แย้งอย่างไร เพื่อกันภัยที่มีต่อคำสอนของพระศาสดา

ข้อ ๒ อยากศึกษาพระอภิธรรมปิฎก เพื่อช่วยให้เกิดปัญญา เห็นทางไปสู่พระนิพพาน

ก. ผมมีความสนใจที่จะศึกษาพระไตรปิฎก โดยจะเน้นส่วนที่เป็นพระอภิธรรมปิฎกก่อน เพราะมีเนื้อหาที่ลึกซึ้ง ใช้เวลาศึกษามาก และทราบว่ายากกว่าอีก ๒ ปิฎก ผมตั้งใจจะใช้ความรู้จากการศึกษาพระอภิธรรมปิฎกให้เป็นประโยชน์แก่ตน และเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์ ผมจึงขอคำแนะนำจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อกว่า ผมควรศึกษาพระอภิธรรมปิฎกโดยวิธีใด ถึงจะเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเนื้อหาทั้งหมดที่มีอยู่นั้น

ข. เมื่อเดือนมิถุนายนของปีนี้ ผมได้เรียนจบหลักสูตรชั้นที่ ๑ ที่เรียกว่า ชั้นจุฬาริทธิกรรมิกะตรี ที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย (อชว.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักสูตรที่รจนา โดย พระสถัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ ชาวพม่า จากคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหปกรณัม ที่แต่งโดย พระอนุรุธาจารย์ ถ้าผมจะเรียนให้จบหลักสูตรนี้ จะใช้เวลา ๗ ปี เพื่อเรียนถึงชั้นที่ ๙ แล้วได้เป็นอภิธรรมบัณฑิต ผมขอกราบเรียนถามพระเดชพระคุณหลวงพ่อกว่า หลักสูตรดังกล่าวข้างต้นนี้ จะให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผมโดยแท้จริงหรือไม่ สมควรที่จะเรียนต่อไปอีก ๗ ปีเต็มหรือไม่ครับ

ผมกราบขอบพระคุณ และขอกราบนมัสการพระเดชพระคุณหลวงพ่อ ด้วยความเคารพอย่างสูง
กฤติ ปันยารชุน



พระเจ้าอโศกมหาราชทรงจับศึกพระอลัชชี และเริ่มปฏิรูปเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จดหมายตอบคุณกฤติ ปันยารชุน

วันอังคารที่ ๒๐ - วันพุธที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔
เจริญพร คุณกฤติ ปันยารชุน โดยสาราณียธรรม

อาตมาตกลงใจว่า เลื่อนเรื่องอื่นออกไป รีบตอบคำถามของคุณกฤติก่อน แต่ขอตอบรวบรัด เมื่อยังประสงค์ความกระจ่างในข้อไหน ค่อยขยายภายหลัง ดังนี้

ข้อ ๑ ความจริงเกี่ยวกับพระอภิธรรมปิฎก

ก) พระอภิธรรมปิฎกเป็นคำตรัสสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดหรือไม่

ข้อนี้ ตอบได้อย่างน้อย ๒ แห่ง คือ

๑. ถ้าแยกรายคัมภีร์ ก็พูดได้ชัดว่า กถาวัตถุ (พระไตรปิฎกเล่ม ๓๗) ทั้งหมดทั้งคัมภีร์ ท่านบอกกันไว้ชัดเจน ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เช่น

อรรถกถาก็เล่าไว้ว่า ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระพุทธศาสนาที่เจริญสืบมา ได้แตกแยก เกิดเป็นนิกายแล้ว ถึง ๑๘ นิกาย ครั้งนั้น วัดมีลาภ บริบูรณ์ เต็มร้อยปloomบวชมาก เอาคำสอนของ พวกตนเข้ามาปะปนสอนพระพุทธศาสนาที่ ผิดเพี้ยน

เมื่อเรื่องเป็นอย่างนี้ พระสงฆ์จึงตกลงทำ สังคายนา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕ และในการนี้ พระ โมคคัลลิสบุตรตีสสเถระ ได้เรียบเรียงคัมภีร์ กถาวัตถุขึ้น เพื่อระงับปรปวาท และชี้ชัดลงไปว่า คำสอนของนิกายต่างๆ ผิดจากคำสอนของ พระพุทธเจ้าอย่างไร

ตามที่กล่าวนี้ *กถาวัตถุ* ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ ๕ ในพระอภิธรรมปิฎก จึงเป็นผลงานของพระสาวก คือ พระโมคคัลลิสบุตรตีสสเถระ ดังที่เล่ามานั้น

๒. ถ้าแยกเนื้อความในคัมภีร์เดียวกันว่าส่วน ไหนเป็นพุทธพจน์ ส่วนไหนไม่ใช่ ก็แยกยาก แต่แน่นอนว่า ในอภิธรรมปิฎกนั้น ท่านยกเอา คำสอนของพระพุทธเจ้ามาแสดง แต่แสดงแบบ ยกมาโดยตรงบ้าง จับเอาสาระมาแสดงบ้าง

ที่ยกพุทธพจน์มาโดยตรง ก็ยกมาจากพระ สุตฺร (ในพระสุตตันตปิฎก) นั่นเอง แหล่งใหญ่ คือ สังยุตตนิกาย โดยเฉพาะเล่ม ๑๖ - ๑๙ เพราะ เต็มไปด้วยพุทธพจน์เกี่ยวกับปรมัตถธรรมหรือ คำตรัสแสดงสภาวะธรรม และโพธิปักขิยธรรม ที่ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึงปรมัตถ์คือพระนิพพาน

ท่านยกพุทธพจน์มาตรงๆ แต่ตัดคำที่เป็นชื่อ บุคคล สถานที่ และเหตุการณ์ออกไป เพราะ อภิธรรมแสดงเฉพาะธรรมแท้ๆ หรือเนื้อธรรม เท่านั้น (เช่น “ภิกขเว” ที่ตัดออกไป)

ตัวอย่างที่เห็นง่าย คือ *คัมภีร์วิภังค์* (พระ ไตรปิฎกเล่ม ๓๕ เป็นเล่มที่ ๒ ของพระอภิธรรม ปิฎก) ซึ่งคำอธิบายธรรมแต่ละเรื่อง แยกเป็นส่วน



แผนภูมิโครงสร้างของอภิธรรมปิฎก

แจกแจงแบบพระสูตร เรียกว่า *สุตตันตภาขณีย์* กับ ส่วนที่แจกแจงเนื้อความแบบอภิธรรม เรียกว่า *อภิธรรมภาขณีย์*

ท่านเริ่มต้นด้วยสุตตันตภาขณีย์ คือนำพุทธพจน์เกี่ยวกับเรื่องนั้นที่มีในพระสูตร ยกมาตั้ง ก่อน เช่นในตอนที่ยอธิบายเรื่องขันธ ๕ (ขันธ์ ๕) (ขันธ์ ๕) ก็ยกพุทธพจน์ที่แสดงหลักเรื่องขันธ ๕ ขึ้นมาวาง ให้ดู (ตัดคำที่เป็นชื่อบุคคล สถานที่ เป็นต้น ออกไป อย่างที่บอกแล้ว) แล้วอธิบายความหมายตามแนว พระสูตร เป็น *สุตตันตภาขณีย์*

เสร็จแล้ว จึงตามมาด้วยอภิธรรมภาขณีย์ ซึ่ง จำแนกแจกแจงเรื่องขันธ ๕ นั้นตามแนวอภิธรรม โดยวิเคราะห์ขันธ ๕ นั้น แยกแง่มุมออกไป เช่น จำแนกตามมาติกา ที่อภิธรรมตั้งเป็นแบบไว้ให้ดู ตั้งแต่ต้น ก่อนจะเข้าอภิธรรมปิฎก (มาติกา คือ แม่บท เช่น ธรรมที่ตั้งเป็นหัวข้อหลักว่า เหตุ...น เหตุ...สเหตุกา...อเหตุกา ฯลฯ)

เท่าที่อธิบายมานี้ คิดว่าคงจะตอบได้บ้าง แล้วสำหรับคำถามแรกที่ว่า “*พระอภิธรรมปิฎก เป็นตามคำตรัสสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งหมดหรือไม่ ?*”

ข) ถ้าไม่ ส่วนใดเป็น และส่วนใดไม่เป็น คำตรัสสอนของพระพุทธองค์ ?

คำตอบในข้อ ก) ข้างต้นนั้นคิดว่า ใช้ตอบคำถามในข้อ ข) นี้ได้ด้วย หรือตอบทั้ง ก) และ ข) พร้อมไปด้วยกันแล้ว

แต่ในข้อ ข) นี้ ยากตรงที่ว่า จะชี้หรือระบุเด็ดขาดลงไปว่า ข้อความนั้นๆ ตรงนั้นๆ เป็นคำตรัส ข้อความนี้ๆ ตรงนี้ๆ ไม่ใช่คำตรัส ถ้าจะตอบให้ถึงขั้นนี้ คงรับรองได้ยาก ส่วนที่ระบุได้ว่ามีอันเดียวกับพระสูตรตรงนั้นๆ ก็มีมาก แต่ที่ไม่พบตรงกันทีเดียวในพระสูตร แต่จะตัดสินให้เด็ดขาดว่าไม่เป็นคำตรัส ก็คงต้องคิดแบบคิดแล้วคิดอีก

อย่างคัมภีร์กถาวัตถุ ที่เล่ามาแล้ว ก็ชี้ว่า พระโมคคัลลิสฺบุตรติสสเถระ เป็นผู้เรียบเรียง ไม่ใช่พระพุทธเจ้าตรัส แต่ในสายของคำสอน ท่านก็ถือกันเป็นหลัก คล้ายอย่างพุทธพจน์เลยทีเดียว

ทำไมจึงถือการสำคัญถึงอย่างนั้น ท่านก็อธิบายท่านเองว่า ในทุกข้อพิจารณา หรือในทกกรณี พระโมคคัลลิสฺบุตรติสสเถระไม่ได้พูดเอง แต่ท่านยกเอาพุทธพจน์ในพระสูตรนั่นเองมาบอก เช่นว่า ลัทธินี้ นิกายนี้ สอนว่าอย่างนี้ ผิดหรือไม่ตรงตามพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่าดังนี้ๆ เพราะฉะนั้น ตัวเนื้อความในกถาวัตถุนี้ๆ ก็คือพุทธพจน์นั่นเอง เพียงแต่เป็นข้อที่ยกมาให้ดูตรงตามกรณีเฉพาะเป็นเรื่องๆ ไป

ถ้าจะเปรียบเทียบ ก็เหมือนกับคำตัดสินของศาล โดยเฉพาะคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ศาลก็ตัดสินคดีตามตัวบทกฎหมายที่มีอยู่แล้วนั่นเอง และเป็นผู้นำตัวบทกฎหมายนั้นมาใช้ มาอ้างมาแสดง มาตัดสิน อย่างเป็นทางการมาตรฐาน เป็นแบบอย่างให้ใช้ และอ้างอิงต่อไปได้ด้วย

การที่คนนับถือคำตัดสินของศาลนั้น ที่จริง

ไม่ใช่นับถือตัวศาลที่ตัดสิน แต่นับถือการที่ศาลตัดสินได้ตามตรงแท้ตามตัวบทกฎหมาย คือตัวบทกฎหมายนั่นเองเป็นตัวตัดสิน ตัวบทกฎหมายอาศัยศาลเป็นที่สำแดงตัวในการตัดสินคดี คำหรือความที่ศาลว่า หรือข้อสรุปที่ศาลตัดสินออกมานั้น ก็คือความหมายที่ถือได้ว่า ถูกต้องแน่แท้ของตัวบทกฎหมายนั้น คัมภีร์อภิธรรม ดังเช่น กถาวัตถุ ก็ได้รับความนับถือ (ดัง) เป็นพุทธพจน์ ตามนัยที่ว่านืออย่างหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง เราจะนับถือคัมภีร์อภิธรรม ดังเช่น กถาวัตถุ อย่างเด็ดขาดหรือไม่ก็ตาม แต่การศึกษาพุทธพจน์ ที่กถาวัตถุนี้ๆยกมาอ้าง แสดงและศึกษาวิธีที่ท่านนำมาอ้าง หรือนำมาใช้ตัดสินในกรณีนี้ๆ ก็ย่อมเป็นประโยชน์ในการเล่าเรียนพุทธพจน์อย่างแน่นอน จึงไม่มีอะไรที่น่ากลัวว่าจะเป็นภัย

การที่จะมอง จะเข้าใจคัมภีร์ทั้งหลาย อย่างเช่นอภิธรรมปิฎกนี้ ขอให้นึกถึงชีวิตของพระสงฆ์ และบรรยากาศในวัดแต่ครั้งพุทธกาล พระภิกษุส่วนหลักนั้นออกบวชเข้ามาสู่สังฆะด้วยศรัทธา ใฝ่ศึกษา อยากได้สดับ อยากศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า ใจรออยากรู้คำสอนครั้งใหม่ๆ เมื่อตนได้ไปฟังมาเองก็ตาม ครูอาจารย์บอกให้ หรือ



บรรยากาศการศึกษาธรรมในสมัยพุทธกาล

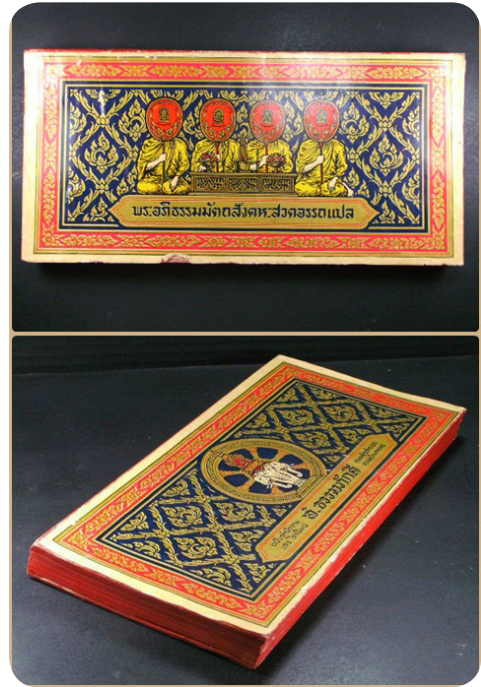
เพื่อนสหพรหมจารีนำมาเล่าก็ตาม ยามไปในที่สังัด นั่งไ้ร่มไม้ ก็สาธยายคำสอนนั้น และยกขึ้นพิจารณาทำความเข้าใจ เมื่อถึงโอกาส ที่พบปะประชุมกัน เช่น ในอุปัฏฐานศาลา (ที่ต่อมาเรียกว่า ธรรมสภา) ถึงแม้ในคราวที่มิได้ฟังเพิ่มจากพระพุทธรเจ้า ไม่ได้ทูลถามพระองค์ ก็ยกข้อธรรมขึ้นมาถกเถียง มาสากัจฉากัน

โอกาสที่ทุกรูปจะได้สดับโดยตรงจากพระพุทธรเจ้าย่อมไม่อาจเป็นไปได้ แต่ครูอาจารย์และเพื่อนสหพรหมจารี ตั้งแต่ที่เป็นพระเถระลงมา ก็เป็นกัลยาณมิตรได้อย่างดี

โดยเฉพาะพระมหาสาวกทั้งหลาย อย่างพระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ พระมหากัจจายนะ เป็นต้น ล้วนมีศิษย์อยู่ในสำนักมากมาย ดังที่รู้จักกันอยู่แล้วว่า **วันเวลาในสังฆะคือกาละแห่งศึกษา** คือการศึกษา ทั้งเล่าเรียนและปฏิบัติ เป็นปัจจัยสืบเนื่องต่อกันไป

เมื่อประชุมกัน พระอาจารย์สอน อธิบาย และขยายความ คลายความสงสัย ไขข้อติดขัดข้องใจต่างๆ มีการนำหลักธรรมโน้นมาโยง มาจับหลักธรรมนี้ เช่น ชั้นที่ ๕ จับเข้ากับอายตนะ ๑๒ หรือกับอินทรีย์ทั้งหลายบ้าง มีการวิเคราะห์ธรรมเหล่านั้น ตามแนวไตรลักษณ์ ให้เห็นสูญญตาบ้าง ตามนัยเหตุปัจจัย ให้เห็นปัจจัยการบ้าง

พระมหาสาวกอธิบายพุทธพจน์พุทธธรรม แก่ศิษย์และบรรดาผู้ศึกษา กาลนานผ่านไปๆ ก็เกิดเป็นการจัดวางระบบการอธิบาย ทำแบบนั้นแนวนี้ขึ้นมา และก็คงมีการทูลถามทวนความ รับพระดำรัส ยินยรับรองจากพระพุทธรเจ้า หรือตรวจสอบเป็นครั้งคราว ตามวาระในวิถีของการศึกษาไปๆ มาๆ คำสอนที่แจ่งอธิบายของพระมหาสาวกบางท่าน ก็เป็นที่นับถืออย่างสูง รับกันไว้เป็นหลัก สำหรับใช้ศึกษาทำความเข้าใจในพุทธพจน์



พระอภิธรรมมัตถสังคหะ

ตั้งคำไขขยายความ ที่ถือกันว่าเป็นของพระธรรมเสนาบตีสารีบุตร ซึ่งอธิบายพุทธพจน์อันเป็นพระสูตรจำนวนหนึ่งในสุดตนิบาตได้รับการจัดเป็นคัมภีร์ในพระไตรปิฎก เรียกว่านันทเทศ (ในพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ยาว ๑,๐๕๙ หน้า) และในสายของพม่าจัดแปลโกปเทศและเนตติปกรณ์ ที่ถือว่าเป็นของพระมหาสาวก ผู้นำแห่งแดนทักขิณาบถ คือพระมหากัจจายนะ เข้าเป็นคัมภีร์ในพระไตรปิฎกด้วย

พระดำรัสที่ทรงตอบข้อสงสัยปลีกย่อยกระจายทั่วไป ก็ดี คำไขความชี้แจงของพระมหาสาวกแก่บรรดาศิษย์ ที่รับไว้ใช้และถ่ายทอดกันมาในการศึกษาพุทธพจน์อันมากมาย ก็ดี ที่ไม่ถึงขั้นจะจัดเป็นคัมภีร์หนึ่งๆ ในพระไตรปิฎก ก็สืบต่อมาในรูปที่เรียกว่าเป็นอรรถถก (พึงแยกให้ดูว่า อรรถถก คือคำหรือข้อความ ที่อธิบายพุทธพจน์ ไม่ใช่เรื่องที่เล่าประกอบ ซึ่งเสริมเพิ่มเข้า และติดมาเป็นอรรถถก)

เมื่อมองตามวิถีชีวิตแห่งการศึกษาของ สังฆะ ในบรรยากาศอันสงบวิเวกของอาราม และวิหาร จะเห็นได้ว่า คัมภีร์หรือธรรมก็สามารถ เกิดขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์วิจัยหลักธรรม ลึก ละเอียด และโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ด้วยการหาความแจ่มแจ้งชัดเจน ของเหล่าพระ สาวกที่ทูลถาม แยกแยะ ตรวจสอบทบทวน โดย การทรงตอบ อธิบายขยายใจความ แจกแจง และการทรงยอมรับของพระพุทธเจ้า สะสม ประมวลขึ้นมา แม่นี่เป็นเพียงข้อสันนิษฐาน แต่ด้วยวิธีนี้ ก็ย่อมถือกันได้ว่า **นี่เป็นพุทธพจน์**

ข้อ ๒ **อยากศึกษาพระอภิธรรมปิฎก เพื่อให้เกิด ปัญญา เห็นทางไปสู่พระนิพพาน**

ก) สนใจจะศึกษาพระไตรปิฎก โดยเริ่มที่ พระอภิธรรมปิฎก ซึ่งได้ทราบว่ายากที่สุดก่อน เพื่อใช้ความรู้พระอภิธรรมเป็นประโยชน์แก่ตน และช่วยเพื่อนมนุษย์ จึงขอคำแนะนำวิธีศึกษา พระอภิธรรมปิฎกเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาทั้งหมด อย่างลึกซึ้ง

ข) เรียนจบชั้นอภิธรรมปิฎกตรีแล้ว ควร หรือไม่ที่จะเรียนต่อไป ๗ ปี ให้จบหลักสูตร (ตาม แนวคัมภีร์อภิธรรมัตถสังคหะ) ๙ ปี เป็นอภิธรรม บัณฑิต จะได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์โดยแท้ หรือไม่ ?

คำถาม ๒ ข้อนี้โยงกัน จึงขอตอบพร้อมไป ด้วยกัน และจะไม่ตอบโดยตรง เพียงให้ข้อพิจารณา เพื่อท่านผู้ถามจะได้คิดคำตอบเอง และขอพูด แยกเป็น ๒ ตอน คือ ประโยชน์ของการศึกษา พระอภิธรรม กับ วิธีศึกษาพระอภิธรรม

การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งหมด ซึ่งรวมถึง การศึกษาพระไตรปิฎก อันมีพระอภิธรรมปิฎก อยู่ด้วยนั้น พูดสั้นๆ ว่า **ศึกษาธรรม** มีจุดหมาย ในที่สุด ก็เพื่อดับกิเลส ดับทุกข์ ทำนิพพานให้

ประจักษ์แจ้งถึงบรมสุข และช่วยคนอื่นให้ทำได้ อย่างนั้นด้วย หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า **เพื่อพาดน และช่วยคนอื่นให้ข้ามพ้นวัฏสงสาร**

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมนั้นอุปมาเหมือน แพ สำหรับใช้ข้ามสายน้ำไปยังฝั่งโน้น ทรงเปรียบเทียบว่า เหมือนบุรุษผู้เดินทางไกล พบห้วงน้ำ ใหญ่ ฝั่งข้างนี้ น้ำหวาดระวาง น่ากลัวภัย แต่ ฝั่งข้างโน้น ปลอดภัย ไม่มีภัย ก็แล เรือ หรือ สะพานสำหรับข้ามไป ก็ไม่มี บุรุษนั้นคิดได้ ก็เก็บ รวมเอาท่อนไม้ กิ่งไม้ และใบไม้ มาผูกเป็นแพ แล้วอาศัยแพนั้น เพียรพยายามด้วยมือและเท้า ข้ามไปถึงฝั่งโน้นได้โดยสวัสดิ์

เป็นอันว่า ธรรมนั้นเหมือนแพที่ใช้ข้ามห้วง น้ำ ท่อนไม้ กิ่งไม้ เถาวัลย์ มีอยู่มากมาย คนที่ รู้จักใช้ ทำแพเป็น และไม่มัวโอ้อ้อเถลเถล อาศัย วัสดุชนิดหน้อย และเพียงไม่นาน ก็ข้ามฝั่งไป แต่ ท่อนไม้ กิ่งไม้ เถาวัลย์ ไม่ว่าจะมียากมายเท่าไร คนไม่รู้จักทำ ไม่รู้จักใช้ หรือรู้มาก แต่มัวโอ้อ้อ เถลเถล วุ่นวายนอกเรื่อง เมื่อไรๆ ก็ไม่ไปสักที

การเล่าเรียนพระไตรปิฎก รวมทั้งพระ อภิธรรมนี้ ที่เรียกว่าปริยัติ ก็เหมือนมารู้จักไม้ รู้จักทำ รู้จักใช้แพ ใช้พาย ใช้ถ่อ



พระธรรมเปรียบด้วยพวงแพพาข้ามฝั่ง

เคยยกไม้ไผ่เป็นตัวอย่าง คนหนึ่งจะข้ามน้ำ
อย่างที่ว่า พบไม้ไผ่ รู้แล้วว่าไม้ไผ่นี้เหมาะ ทำแพ
ข้ามน้ำได้ดี หาไม้ไผ่มาไม่ได้ก็ล่า อุปกรณ์ เช่น
พายที่ทำอย่างดี ก็ไม่มี แต่มีปัญญา สามารถใช้
แค่มีเท้า ในเวลาไม่กี่ชั่วโมง เขาก็ข้ามน้ำ
ไปถึงฝั่งแล้ว

บางคนเรียนให้รู้ละเอียดลึกถ้ำ กว้างขวาง
ออกไปในเรื่องไม้ไผ่ เช่นว่า ไม้ไผ่นั้นแตกต่างกับ
ไม้อื่นอย่างนั้นอย่างนี้ มีคุณสมบัติพิเศษอย่างไร
มีต่างกันออกไปที่พันธุ์ ไม้พันธุ์ไหนเป็นอย่าง
ไรอย่างไหนเหมาะสำหรับใช้งานอะไร ถ้าจะใช้ทำ
แพลอยน้ำ ไม้พันธุ์ไหนลอยน้ำดี พันธุ์ไหนแช่น้ำ
อยู่ได้ทนทาน ถ้าใช้สารนี้ทาหรือแช่ จะช่วยให้
แข็งแรงทนทาน หรือกันสัตว์เล็กที่เป็นอันตรายมา
อาศัยหรือกัดกิน ฯลฯ ถ้าทำแพบรรทุกทุกคนเท่านี้
ควรทำแพขนาดไหน ใช้ไม้ไผ่ในปริมาณเท่าใด
จะใช้อุปกรณ์ เช่น พาย ถ่อ หรือใบเรือ จะทำ จะ
ผลิตขึ้นมาอย่างไร อาจจะต้องทำกิจการปลูกไม้
เศรษฐกิจ หรือตั้งโรงงานใหญ่ขึ้นมา ผลิตเรือแพ
และอุปกรณ์เหล่านี้ขายเลยทีเดียว

ถึงตอนนี้ก็ขอให้คิดให้มองง่ายๆ คนหนึ่งมา
รู้แล้วว่าไม้ไผ่นี้ จะใช้พาข้ามน้ำไปได้ ไม่พูดไม่จา
ก็ทำแพพาตัวเองข้ามน้ำไปได้ ไม่ยากไม่ช้าเลย

ส่วนอีกคนหนึ่ง รู้เรื่องไม้ไผ่ให้พอที่จะทำแพ
ใหญ่สักหน่อย ที่จะช่วยพาญาติเพื่อนพ้องไปด้วย
บางคนหาความรู้ที่จะทำแพอย่างดี ชนิดที่พาคน
ข้ามไปได้มากมายโดยปลอดภัย แถมบรรทุกคน
ไปได้เที่ยวแล้วเที่ยวเล่า

บางคนเรียนรู้เรื่องไม้ เรื่องการผลิตพาหนะ
อย่างดี ถึงขั้นตั้งโรงงานผลิต คนอื่นได้อาศัยใช้
พาหนะนั้นข้ามกันไปๆ แต่ตัวเขาเองที่รู้เชี่ยวชาญ
ขนาดตั้งโรงงานผลิตนั้น ไม่เคยใช้แพหรือพาหนะ
ข้ามน้ำไปไหนสักที

การเรียนรู้ปริยัติ จนถึงพระอภิธรรม ตลอดทั้ง
พระไตรปิฎก ก็คล้ายกับอุปมาที่ยกมานี้ บางคน
พื้นดี มีโยนิโสมนสิการ แค่ฟังพระพุทธเจ้าตรัส
นิดเดียว ก็กลายเป็นพระอริยะไปแล้ว บางท่าน
เจอคนบ้าเดินสวนทางมา ได้ยินคำที่คนบ้านั่นบ่น
ตนเองก็บรรลุอุริยธรรม บางคนได้เรียนรู้มากขึ้น
จึงจะเข้าถึงธรรมได้ บางคนสำหรับตนเรียนเท่านั้น
ก็ถึงแล้ว แต่ที่เรียนกว้างออกไป ก็เพื่อช่วยคนอื่น
ได้มากขึ้นด้วย

บางคนจะเรียนรู้มากสักเท่าไร ถึงจะเป็นคนดี
ก็ได้แค่เป็นเหมือน “คนตาบอดถือตะเกียงช่วย
ส่องทางให้ประโยชน์แก่คนอื่นที่จะเดินไปในทาง
ที่ถูกต้อง”



พูดให้สั้นว่าการเรียนพระอภิธรรม ไม่จำเป็น
สำหรับการตรัสรู้ แต่ก็ช่วยให้ได้ประโยชน์อื่นๆ
ทั้งนี้ ต้องรู้จักเรียนด้วย

มีข้อควรรู้ในเรื่องนี้ ๒ อย่าง ที่จะช่วยให้
เข้าใจคำตอบชัดขึ้น คือ

ก.) การแสดงธรรมในพระสูตรกับในพระ
อภิธรรม

มีข้อควรรู้ในเรื่องนี้ ๒ อย่างที่จะช่วยให้เข้าใจ
คำตอบชัดขึ้น คือ

๑. ในพระสูตร เอาคนฟังเป็นหลักเป็นที่ตั้ง
คือพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมให้เหมาะให้พอดี
ที่ผู้ฟังคราวนั้นๆ จะเข้าใจ ได้ประโยชน์ เพราะ

ฉะนั้น จึงทรงแสดงธรรมที่เหมาะสม จะได้ผลแก่เขาตรงตามสถานการณ์ เข้ากับเรื่องราวที่แวดล้อมเกี่ยวข้อง และธรรมนั้นก็ทรงแสดงในระดับและในแง่มุมที่เขาจะเข้าใจได้ประโยชน์

ธรรมหลักเดียวกันหรือข้อเดียวกัน คราวนี้บุคคลนี้ หรือคนกลุ่มนี้มาฟัง ทรงแสดงแนวหนึ่ง มีเรื่องราวประกอบอย่างหนึ่ง คราวโน้น บุคคลนั้น หรือคนกลุ่มนั้นมาฟัง ก็ทรงแสดงอีกแนวหนึ่ง มีเรื่องราวประกอบอีกอย่างหนึ่ง คราวนี้ พระองค์ทรงแสดงธรรมข้อนี้แค่นี้ ต่อมาอีกครั้งหนึ่ง บุคคลนั้นหรือคนกลุ่มนั้นเองนั้นแหละมาอีกครั้ง แต่เขามีพื้นฐานพร้อมมากขึ้น พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงธรรมนั้น ต่างออกไปอีกระดับหนึ่ง ฯลฯ

ด้วยเหตุที่ว่ามานี้ ธรรมในพระสูตรจึงยกเอียงไปตามวิधिพูด หรือขึ้นต่อวิธีนำเสนอ ดังที่ท่านเรียกว่าเป็น “โวหารเทศนา” และคล้อยตามภาวะของผู้ฟัง ที่มีอินทรีย์ มีจริต มีอัธยาศัยแตกต่างกันไปหลากหลาย ดังที่เรียกเป็น “ยถาอนุโลมเทศนา”

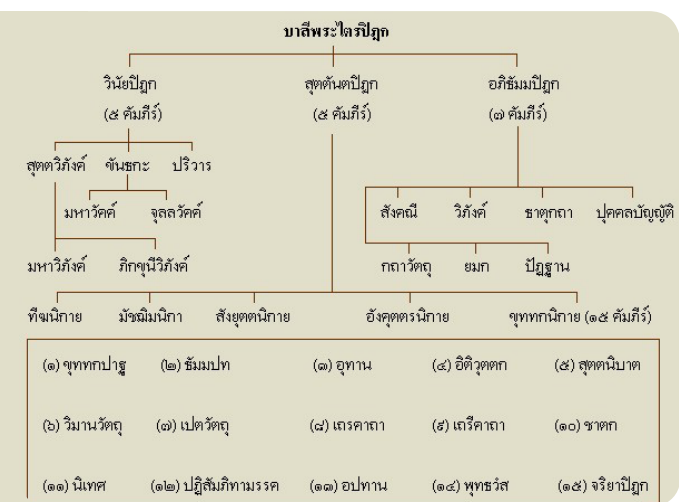
โดยนัยที่ว่ามา ธรรมในพระสูตร จึงเป็นพยานของความเป็นพระบรมศาสดาสัมมา

สัมพุทธเจ้าที่ทรงทศพลญาณ นอกจากตรัสรู้ธรรมแล้ว ยังทรงรู้เข้าใจหมู่สัตว์ที่แตกต่างกัน ทั้งแนวตั้งและแนวนอน จำแนกได้เป็นระดับ เป็นประเภทต่างๆ (ทรงมีอินทรีย์ปรีชาญาณ และนาธาตญาณ, ระบุคุณ ๔ จำพวก ฯลฯ) อีกทั้งทรงสามารถจัดสรรแสดงธรรมให้เหมาะสมเข้ากับบุคคลและชุมชนที่แตกต่างกันเหล่านั้น

แต่ด้วยเหตุผลเดียวกันนี้เอง เราทั้งหลาย ซึ่งเป็นชนผู้เกิดภายหลัง เมื่อมาศึกษาพระสูตรทั้งหลาย ก็คือมาฟังธรรมหลากหลาย ที่ทรงแสดงไว้ให้เหมาะกับคนอื่น (ไม่ใช่สำหรับเรา) ธรรมในพระสูตรนั้น จึงยากที่จะเผชิญตรงกันพอดีกับตัวเรา ก็ต้องรู้จักทำใจ ที่จะทำตัวให้พอดีที่จะทำความเข้าใจในธรรมนั้นๆ

๒. ในพระอภิธรรม เอาเนื้อธรรมเป็นหลักเป็นที่ตั้ง คือ ในพระอภิธรรมนั้นท่านมุ่งจะแสดง ความหมายของธรรมหลักนั้นๆ ข้อนั้นๆ ให้จบสิ้นไป โดยไม่คำนึงถึงใคร ไม่ห่วงใยว่า ผู้ใดจะฟัง และเขาจะเข้าใจหรือไม่ เมื่อยกหลักธรรมใดขึ้นตั้งแล้วก็อธิบาย จำแนกแยกแยะ วิเคราะห์แจกแจง ออกไปทุกแง่ทุกมุม ให้จบไปเป็นเรื่อง จึงเป็นลำดับ และเป็นระบบ โดยไม่มีการกล่าวถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวประกอบใดๆ ทั้งสิ้น จึงเรียกว่าเป็น “ปรมัตถเทศนา” (แสดงอัตถะสูงสุดหรืออรรถของสภาวะแท้ๆ) และเป็น “ยถาธรรมเทศนา” (แสดงตามเนื้อธรรม)

ตามที่กล่าวนี้ การศึกษาพระอภิธรรม ก็ดี มีประโยชน์มาก ช่วยให้รู้เข้าใจลึกละเอียด และศึกษาอย่างเป็นระบบ แต่เพราะไม่สัมพันธ์กับบริบทของสภาพที่เป็นอยู่ บางทีก็เกินจำเป็น บางทีไม่เข้ากับระดับของบุคคลนั้นๆ ในแง่มุมที่บุคคลนั้นๆ ผู้ต่างๆ กันไป ในโอกาสนั้นๆ จะเข้าใจและใช้ประโยชน์ ถ้าไม่รู้จักจัด ปรับ หรือ



โครงสร้างพระไตรปิฎก (จากwww.slideshare.net/)

เรียนรู้อย่างตระหนักรู้เท่าทัน ก็อาจจะกลายเป็น
พื้นผิว หรือฟามฟุ้งไปได้

อีกอย่างหนึ่ง การเรียนอภิธรรม ถ้าไม่มี
กัลยาณมิตรที่ช่วยชี้ช่วยโยง ก็จะมีลักษณะดังที่ใช้
คำสมัยใหม่ว่า เป็นการเรียนนอกบริบทของชีวิต
และสังคม บางทีได้ความรู้ความเข้าใจแบบลอยๆ
ไม่เข้าถึงสภาวะจริง และไม่เชื่อมโยงสู่การใช้
ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ดังจะเห็นว่า
ในการเรียนอภิธรรม ซึ่งมุ่งที่ปรมาตม์ เรียนแต่
สภาวะ จะไม่พูดถึงธรรมาศปฏิบัติ ภาควจรธรรม
ที่ออกมาสู่การสัมพันธ์ในสังคม กับสิ่งแวดล้อม
ไม่มีธรรมอย่างสาราณียธรรม ๖ สังคหวัตถุ ๔
 เป็นต้น ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำอย่างยิ่ง

ธรรมให้เหมาะกับอินทรีย์และอัธยาศัยของ
บุคคล ทำให้ได้ผลอย่างที่ว่า ง่ายและรวดเร็ว จึงมี
พระสาวกมากหลายท่าน ผู้ได้ระดับธรรมที่เหมาะสม
แก่ตน ซึ่งไม่มากเลย ก็ได้เป็นพระอรหันต์

พระอรหันต์เหล่านี้ รู้ธรรมที่ยกย่องแสดง
แก่ที่เหมาะสมกับตน เมื่อไม่มีกิจเพื่อตนเองแล้ว
ท่านก็ปรารถนาจะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น คือจะ
สั่งสอนชนทั้งหลาย ตั้งแต่ภิกษุสามเณร เป็นต้น
ไป แต่ท่านไม่รู้ธรรมที่จะแสดงให้เหมาะกับผู้อื่น
ที่ต่างๆ กันไป ท่านจึงสดับ เล่าเรียนคำสอนของ
พระพุทธเจ้าอย่างไม่รู้จักอิม และเพราะท่านรู้
แจ้ง เข้าถึงแก่นแท้ของธรรมแล้ว ก็เล่าเรียนได้
ง่าย โดยนำสุตะมาประกอบการทำงาน สอนเพื่อ
ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ตลอดจนเพื่อทรงธรรม
ดำรงพระศาสนาไว้ ให้เป็นประโยชน์แก่มวล
ประชาที่จะเกิดตามมาภายหลัง

การเรียนธรรมของพระอรหันต์อย่างนี้
จะเป็นพระสูตร พระอภิธรรม หรือส่วนใดก็ตาม
เรียกว่า “ภณชาคาริกปริยัติ” (ปริยัติของท่าน
ผู้เป็นดุษฎีคนแล้ว)

ที่นี้ หันมาดูพวกเราที่เกิดมาในยุคหลังนี้ ไม่มี
องค์พระบรมศาสดาที่จะทรงแสดงธรรมจำเพาะ
ให้เหมาะตรงจุด ที่จะเจาะเข้าถึงธรรมได้เร็วพลัน
จะอย่างไร ก็ใช้วิธีเรียนแบบเพื่อ มีคำสอนธรรม
ที่ท่านประมวลกันไว้ ถ่ายทอดต่อกันมา ทั้งที่จัด
วางเป็นระบบ และที่เป็นส่วนเสริมเติมประกอบ
ก็เรียนเต็มระบบ และแถมส่วนเสริมส่วน
ประกอบ เท่าที่ทำได้ หรือตามกำลัง

ที่ว่าเพื่อนั้น ก็เพื่อทั้งสำหรับตนเอง เพราะ
ไม่รู้ว่าส่วนไหนเหมาะจำเพาะแก่ตัว ก็พยายาม
เรียนให้ครบให้พอ และเพื่อเพื่อผู้อื่นด้วย เพราะ
ส่วนเติมส่วนเสริมเต็มนั้น เมื่อจะช่วยผู้อื่น ก็ใช้
ทำประโยชน์แก่เขาได้ด้วย



ชั้นเรียน มหาอภิธรรมิกะโท ณ อชว.

จึงต้องรู้จักศึกษาดังที่ว่าอย่างตระหนักรู้
เท่าทัน และจะดียิ่งขึ้น ถ้าได้กัลยาณมิตร หรือ
ครูอาจารย์ ที่ถึงธรรม ทนคน ทนสถานการณ์
สามารถเอาธรรมมาโยงคนเข้ากับสถานการณ์
ให้จัดการชีวิตและสังคมตามธรรมได้ด้วย

ข) การเรียนธรรม เพื่อเพื่อใช้ และเพื่อเสริมการ บำเพ็ญประโยชน์

ดังได้กล่าวแล้ว ในพุทธกาล เมื่อพระบรม
ศาสดายังดำรงพระชนม์อยู่ พระองค์ทรงแสดง

อย่างที่ได้เปรียบเทียบกับว่า ตอนนี้อยู่ไม่เอาแค่ว่าได้ไม่ไผ่มา รู้ว่าใช้ลายน้ำไปได้ ท่านชี้ฝั่งบอกทางให้แล้ว เห็นอยู่ชัดๆ ก็ตรงไปเลย แต่คราวนี้ทางไปฝั่งที่จะขึ้นตัวก็ยังไม่ชัด ท่านผู้ชี้ก็ไม่อยู่ จึงต้องเตรียมการเผื่อมากหน่อย ต้องหาทางหาความรู้ว่าไม่ไผ่อย่างไร พันธุ์ใด เป็นอย่างไร ดีแ่งไหน ใช้ได้ให้ผลอย่างไร มีวิธีดูแล



เจ้าคุณแนบวิไลเป็นศิษย์จาก
คุโชนิก, ธรรมจริย
พ.ศ. ๒๔๘๓

“...พระอภิธรรมนี้ เป็นธรรมอันประเสริฐ สามารถทำให้ผู้ศึกษาเล่าเรียนมีความรู้ความเข้าใจได้ถูกต้องตามสภาวะ และสามารถแก้ความเห็นผิด ความเข้าใจผิด ความสงสัย ความกลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว ความไม่กลัวในสิ่งที่ควรกลัว ความละอายในสิ่งที่ไม่ควรละอาย ความไม่ละอายในสิ่งที่ควรละอาย เหล่านี้ เป็นต้น ให้ปราศจากไปเสียได้ กับทั้งเรื่องต่างๆ ที่ตนยังมีความสงสัยไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิดอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการฟัง การศึกษาในพระสูตรพระวินัยต่างๆ นั้น ถ้าได้ศึกษาให้เข้าใจดีในพระอภิธรรมทั่วไปแล้ว ย่อมสามารถทำให้หายจากความสงสัย มีการตัดสินใจโดยเด็ดขาด ความไม่เข้าใจก็กลับเข้าใจดีขึ้น ความเข้าใจผิดก็กลับเข้าใจได้ถูกต้อง เหล่านี้ เป็นผลที่เกิดมาจากการศึกษาพระอภิธรรมทั้งสิ้น...”

พระสัทธัมมโชติกะ ธรรมจริยะ วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕
ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ ๓ และปริจเฉทที่ ๗ หน้า ข

รักษาอย่างไร จะแช่น้ำ จะตากไว้ในที่แฉ่ง มีปัญหาหรืออันตรายเกิดขึ้น เช่น มอดกิน ควรทำอย่างไร ฯลฯ การเรียนความรู้ลึก ละเอียด อย่างพระอภิธรรม ก็เหมือนความรู้แบบที่ว่านี้

ค) ควรไหม ที่จะเรียนอภิธรรมอีก ๗ ปี ให้จบหลักสูตรอภิธรรมบัณฑิต

นี่คือที่ได้บอกไว้ว่า จะพูดเล่าความ เพื่อให้ท่านผู้ถามคิดคำตอบเอง มีข้อพิจารณาประกอบอีกบางอย่าง ที่อาจจะช่วยในการคิดคำตอบ

ในแง่หนึ่ง ตัวหลักสูตรนั้น เป็นไปตามมาตรฐาน แต่จะเหมาะ จะดีอย่างไร ย่อมสัมพันธ์กับระบบวิธีในการสอนด้วย

หลักสูตรการเรียนพระอภิธรรมในปัจจุบันนั้น รู้กันอยู่ว่า โดยทั่วไปใช้คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะเป็นหลัก ไม่ได้เรียนโดยตรงจากอภิธรรมปิฎก

ตัวพระอภิธรรมแท้ ก็คือพระอภิธรรมปิฎกที่เรียกให้แยกออกต่างหากได้ง่ายว่าอภิธรรม ๗ คัมภีร์ (ส วิ ธา ปุ ก ย ป) จะเรียนตัวพระอภิธรรมปิฎกโดยตรงให้เจนจบคงแสนยาก (๗

คัมภีร์ เป็นภาษาบาลีราว ๖,๔๙๘ หน้า) พระโหราณาจารย์ผู้เป็นปราชญ์ สอนศิษย์มากมายก็ประมวลสาระ และจัดวางระบบวิธีสอนกันมาที่จะให้เรียนได้ผลโดยสะดวกขึ้น

ประมาณ พ.ศ. ๑๒๐๐ (เวลาไม่แน่ลงไปว่ากันต่างๆ ในช่วง พ.ศ. ๙๕๐ - ๑๕๐๐) มีพระอาจารย์ผู้เป็นปราชญ์สำคัญเชี่ยวชาญในพระอภิธรรม ได้ประมวลสาระแห่งพระอภิธรรมปิฎกเขียนเป็นคัมภีร์สั้นๆ ชื่อว่า **อภิธัมมัตถสังคหะ** มี ๙ ปริจเฉท (๙ ตอน เป็นบาลีอักษรไทย ทั้งหมดประมาณ ๖๐ หน้า)

อภิธัมมัตถสังคหะ เป็นที่ยอมรับนับถือและนิยมใช้เป็นแบบในการเรียนพระอภิธรรม และมีพระอาจารย์รุ่นต่อๆ มาแต่งคัมภีร์อธิบาย เช่น อภิธัมมัตถวิภาวิณี (ฎีกา) ซึ่งในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยใช้เป็นแบบสำหรับวิชาแปลมคธเป็นไทย ของชั้นเปรียญธรรม ๙ ประโยค



บรรยากาศการสอบธรรมบาลีของสงฆ์ ที่สำนักเรียนวัดสามพระยาวรวิหาร

ได้บอกข้างบนว่า คัมภีร์ที่ใช้เป็นหลักนี้ ได้ประมวลสาระของพระอภิธรรมไว้อย่างดี แต่สาระที่ย่อนัก แค่ ๖๐ หน้านี้ ต้องโยงไปถึงเนื้อหาที่มากมายใหญ่หลวงตรงนี้ จะได้ผลหรือไม่อย่างไร ก็สัมพันธ์กับระบบวิธีในการสอน

ดังนั้น ระบบวิธีในการสอนจึงสำคัญมาก ในแง่ว่า สามารถสื่อสารออกมาได้แค่ไหน โยงออกมาสู่ประโยชน์ ทั้งทางความรู้และการปฏิบัติเพียงไร และตรงนี้ในฐานะบุคคลภายนอก ไม่ได้รู้สึกเข้าไปในระบบการสอนนั้น จึงบอกว่าพูดได้แค่ให้แนวพิจารณาที่จะหาคำตอบเอง

แง่ควรพิจารณาที่เกี่ยวกับระบบวิธีการสอน ก็เช่นว่า

- ในการอธิบายขยายความ มีการโยงเข้าสู่เนื้อความในพระอภิธรรมปิฎก ให้เกิดความเข้าใจ เห็นที่มาทางไปแค่ไหนเพียงใด (เชื่อมกับพระสูตรได้ก็ยิ่งดี) เช่น การแจงสภาวะในพระอภิธรรมปิฎกเล่มแรก คือ อัมมสังคณี (พระไตรปิฎก เล่ม ๓๔) มาจัดเป็นระบบของจิตและเจตสิก ในปริจเฉทที่ ๑ และ ๒ ของอภิธัมมัตถ-


สังคหะอย่างไร จนกระทั่งเมื่อเรียนจบ ๙ ปริจเฉทแล้ว ก็ให้มองเห็นรูปความทั้งหมด ในพระอภิธรรมปิฎกทั้ง ๗ คัมภีร์ด้วย

- ในการอธิบายขยายความนั้น มีการโยงเข้ามาถึงสภาวะที่ประจักษ์อยู่ต่อหน้าหรือไม่ และโยงไปเข้ากับธรรมภาคปฏิบัติ ที่จะนำไปใช้แก้ปัญหา และทำประโยชน์ในชีวิต ในสังคมแค่ไหนเพียงไร

- ควรจะพูดคุย สนทนา ได้ถ้าม ฟังความรู้ ความคิดและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนา ต่อวงพุทธบริษัท ต่อชีวิตและต่อสังคม ของท่านที่เรียนจบหลักสูตรเป็นบัณฑิตแล้ว สัก ๒ - ๓ ท่าน ให้มองจากปัญญาเทียบกับที่ใจของตนหาได้

ว่าจะตอบรวบรัด กลายเป็นยืดยาว แต่ตั้งไว้ว่ารวบรัดนั้น ก็ดี มิฉะนั้นจะไปกันใหญ่ เมื่อพูดมาถึงนี้ ก็หวังว่าจะช่วยให้ท่านผู้ถามมองเห็นแนวของคำตอบได้บ้าง

ขอเจริญพรและอนุโมทนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) 



พร=SSSUIKUNA

พระอาจารย์ชยสาโร (พระราชพิชฌมานิต)

อหังการ มมังการ ห้องเรียนแห่งกายและใจ

หลักสำคัญในพระพุทธศาสนาของเรา คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ในการเรียนรู้จากประสบการณ์ ก็ต้องอาศัยการสังเกต เมื่อเราต้องการจะสังเกตประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเก็บข้อมูลต่างๆ จากประสบการณ์จริง เราน่าจะเห็นความสำคัญของ “สติ” สติ ก็คือรู้อยู่กับสิ่งที่กำลังปรากฏอยู่ ไม่ปล่อยให้จิตใจหลงเพลินอยู่กับ “ความจำ” ที่เราให้เชื่อว่ายอดีตไม่หลงอยู่กับอนาคต ซึ่งที่จริงแล้ว เป็นเรื่องของ “ความคิด” นั่นเอง หลงอยู่กับความคิด ก็คือหลงอยู่กับ “อนาคต” หลงอยู่กับความจำ ก็คือหลงอยู่กับ “อดีต”

เราพยายามอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ว่าการอยู่ในปัจจุบันเป็นเป้าหมาย แต่เป็นเงื่อนไข กล่าวคือ การอยู่ในปัจจุบัน คืออยู่ในห้องเรียน เพื่อศึกษา เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ของตน “ประสบการณ์”

ก็เป็นศัพท์ที่เราแปลมาจากภาษาอังกฤษ คำว่า **experience** ภาษาบาลีไม่มีคำนี้ เพราะฉะนั้น ถ้าตั้งคำถามว่าภาษาบาลีไม่มีคำว่า experience เราจะกล่าวถึงอะไรบ้าง ก็น่าจะเป็นเรื่องของ “**ชั้น ๕**” นั่นเอง **experience** ก็คือ **ชั้น ๕** หมายถึงว่า สิ่งที่กำลังปรากฏอยู่ในกาย ในความรู้สึก ในความจำได้หมายรู้ ในความคิดต่างๆ ในความรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าเรียกเป็นภาษาสมัยใหม่ว่า **ประสบการณ์** เราจะเรียนรู้จากประสบการณ์ จะเรียนรู้จากชั้น ๕

ประโยชน์ในการแบ่งประสบการณ์ออกเป็นชั้น ๕ คือ ความละเอียดในการสังเกต การแยกแยะเพื่อให้เห็นได้ชัดขึ้น โดยไม่ลืมนึกว่า...แต่ที่จริงแล้ว ชั้น ๕ นี้ แยกออกจากกันไม่ได้ แต่เป็นหมวดธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดง เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษานั่นเอง

อหังการ มมังการ ต้นเหตุแห่งทุกข์

ในเมื่อเราดูชั้น ๕ หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือ ภายกับใจ นั่นเอง เราก็จะได้ข้อมูลหลายอย่าง ซึ่งบางอย่างอาจจะตรงกับที่เราคิดอยู่แล้ว ที่เรียกว่า common sense สามัญสำนึก แต่บางอย่างจะตรงกันข้าม ที่สำคัญที่สุดที่เราต้องสนใจสังเกต สนใจเรียนรู้ ก็คือสิ่งที่ภาษาบาลี มีศัพท์ที่ไม่มีในภาษาอื่นๆ มีเฉพาะในภาษาบาลี คำว่า “อหังการ” กับ “มมังการ”

อหัง แปลว่า เรา

มมัง แปลว่า ของเรา

การะ ก็เหมือนกับกร เหมือนเกษตรกร การ แปลว่า ทำ

อหังการ คือการทำให้ความรู้สึกว่า “เรา” เกิดขึ้น

มมังการ คือการทำให้ความรู้สึกว่า “ของเรา” เกิดขึ้น

หมายความว่า ความรู้สึกของเรา ว่าของเรา ไม่ใช่ของตายตัวแน่นอน ที่มีอยู่ตลอดทุกลมหายใจเข้า ทุกลมหายใจออก ตลอดทั้งวัน แต่เป็นสิ่งที่มิเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ในพระพุทธศาสนาสอนเราว่า ทุกข์เกิดขึ้นเพราะสองข้อนี้ เพราะเราสร้าง เพราะเราปรุงแต่งความรู้สึกว่าเรา ความรู้สึกของเราในชั้น ๕

คำว่า “ปล่อยวาง” จะปล่อยวางอะไร ก็จะต้องปล่อยวางสิ่งที่อยู่ภายในการกระทำต่างๆ พระพุทธองค์ไม่ได้สอนให้เราปล่อยวางตัวการกระทำ (นอกจากเป็นบาปเป็นกรรมชัดๆ) **แต่เราทำหน้าที่ต่างๆ ด้วยการปล่อยวาง** หมายถึงว่า ปล่อยวางความรู้สึกว่าเรา ความรู้สึกของเราที่เรามักจะสร้างขึ้นมา ระหว่างการทำหน้าที่ต่างๆ **แต่ไม่ใช่ปล่อยวางหน้าที่** แต่ปล่อยวางกิเลสที่เกิดขึ้นระหว่างการทำหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา ในกาย ในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ ตัวนี้ละตัวทุกข์ ฉะนั้น การสังเกตประสบการณ์ คือ การสังเกตชั้น ๕ หรือกาย - ใจ เพื่อเราจะารู้เท่าทัน และจะได้มีวิชาป้องกัน ไม่ให้สร้างความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา หรือเพื่อปล่อยวางความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา ที่ปรากฏอยู่แล้ว

รู้จักกายอย่างนักปราชญ์ ไม่มีอำนาจเหนือกาย

เรามา “ดูกาย” ก่อน กายนี้ หลวงพ่อชาท่านสอนง่ายๆ แต่ลึกซึ้งว่า ถ้ากายเป็นเรา เป็นของเรา ต้องอยู่ใต้อำนาจเรา นี่ก็คือเครื่องตัดสินว่าอะไรคือ “ของเรา” เครื่องตัดสินที่สำคัญที่สุดก็คือ “อำนาจ” ถ้าสมมติว่านาฬิกานี้เป็นของอาตมา แปลว่า อาตมามีอำนาจที่จะใช้หรือไม่ใช้ และที่จะให้ใครเป็นรางวัล หรือจะเอาไปทิ้ง ทำได้ทั้งนั้น เพราะเราเป็นเจ้าของมัน เพราะฉะนั้น การ “เป็นเจ้าของ” กับ “การมีอำนาจเหนือสิ่งนั้น” เป็นสิ่งเดียวกัน

เมื่อพระพุทธองค์หรือครูบาอาจารย์ของเรา ต้องการให้เราพิจารณาว่า ร่างกายไม่ใช่ของเรา ท่านจะเอาเหตุผลอะไรมาพิสูจน์ข้อนี้ล่ะว่า ถ้าร่างกายเป็นเรา เป็นของเรา เราก็น่าจะบังคับมันได้ เหมือนกับอาตมาที่บังคับนาฬิกาได้ แต่ดูร่างกายแล้วนี้ บังคับได้น้อยมาก บังคับได้บ้าง แต่



เฉพาะในส่วนที่ธรรมชาติ
ให้เราบังคับได้

ที่ยกตัวอย่างบ่อยๆ คือ
ลมหายใจ เรากลับลมหายใจ
ได้ บังคับได้ แต่บังคับได้ไม่
นาน ไม่กี่วินาที ไม่กี่นาที
แล้วต้องหายใจ ไม่หายใจ
ไม่ได้ เพราะธรรมชาติเขา
ให้แค่นี้ ธรรมชาติบอกว่า
ถ้าคุณจะกลับลมหายใจได้
ธรรมชาติอนุญาตอย่างมาก
๒ - ๓ นาที แต่เกินกว่านั้น
ธรรมชาติไม่อนุญาต

ฉะนั้น ในการดูร่างกาย...เราก็พิจารณา
ในข้อที่ว่า “**บังคับไม่ได้**” อย่างเช่นในเรื่อง
ของความแก่ ความเจ็บ ความตาย ร่างกายเรา
ไม่สนใจความต้องการของเรา ความกลัวของเรา
ความกังวลของเรา ร่างกายมันก็จะแก่ จะเจ็บ
จะตาย ตามเรื่องของมัน เป็นธรรมชาติแท้ๆ ถ้า
เรายอมรับว่า เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง แต่เป็น
ธรรมชาติที่ผู้มีปัญญาสามารถเข้าไปเกี่ยวข้อง
ในทางที่ตรงกับความปรารถนาของเราได้บ้าง
ในบางส่วน ในบางระดับ เรียกว่า **ปฏิบัติต่อกาย
อย่างนักปราชญ์**

อย่างเช่นร่างกายนี้ เราต้องการให้ร่างกาย
แข็งแรง แต่เราก็บังคับไม่ได้ จะไปอ้วนลงอ้วน
ศักดิ์สิทธิ์ ดลบันดาลให้ร่างกายเราแข็งแรง ไม่ได้
ผลหรอก แต่ถ้าเราศึกษาเรียนรู้ว่า อะไรเป็นเหตุ
ปัจจัยของความแข็งแรง เช่น กินอาหารที่เป็น
ประโยชน์ต่อร่างกายตรงตามเวลา การออกกำลังกาย
การพักผ่อนให้พอสมควร เป็นต้น นี่เป็นเหตุ
ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความแข็งแรง แต่ไม่ใช่เสมอไป
บางคนก็ทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ออก



กำลังกาย พักผ่อน ก็ยังเจ็บ
ไข้ได้ป่วยก็มี มันไม่ใช่เครื่อง
รับประกันว่าเราทำอย่างนี้
แล้ว แข็งแรงแน่ แต่ว่าทำ
อย่างนี้ก็ดีกว่าไม่ทำ ก็ยัง
เป็นปัจจัยที่จะช่วยอำนวยความสะดวก
เท่าที่จะทำได้ เท่าที่ธรรม-
ชาติ เท่าที่กรรมเก่าอำนวย
**กายคือธรรมชาติที่เกิดขึ้น
เสื่อมไป ไม่ใช่เรา ไม่ใช่
ของเรา**

ถ้าเราเห็นว่าร่างกาย
เป็นของธรรมชาติ ที่เรา
ยืมมาใช้ชั่วคราว ซึ่งประกอบด้วยธาตุดิน น้ำ
ลม ไฟ แล้ว เป็นของที่เรายืมมาใช้ชั่วคราว แต่จะ
เปลี่ยนแปลงไปตามเรื่องของมัน อย่างนี้จิตใจก็
จะสงบได้บ้าง แต่พอเราถือว่าเป็นเรา เป็นของเรา
เมื่อไร ลองสังเกตดูไม่ใช่เรื่องความเชื่อนะ เป็นการ
สังเกตดูว่า พอความรู้สึกเป็นเจ้าของมันเกิดขึ้น
จะทุกข์หรือจะสุขทันที ถ้าเป็นห่วงเรื่องหน้าตา
ตัวเองหรือว่าเราสวย เราหล่อ หรือไม่สวย ไม่หล่อ
คนอื่นเขามองเราอย่างไร ซึ่งในระดับนี้ก็
เป็นธรรมชาติ ที่พออนุญาตได้ ก็ไม่เป็นปัญหาอะไร
มาก แต่ถ้าเราเห็นว่าคุณค่าของตัวเอง ขึ้นอยู่กับ
หน้าตา ขึ้นอยู่กับความสวย ความงาม ความหล่อ
ก็จะทุกข์ทันที

พระพุทธองค์ก็ไม่ได้สอนในลักษณะว่า ห้าม
อย่างโน้นห้ามอย่างนี้ อย่างนั้นเป็นบาปเป็นกรรม
ให้เรากลับ แต่พระพุทธองค์ต้องการให้เรา
มีปัญญา พระพุทธองค์ตรัสว่าถ้าเรามองกายว่าเป็นเรา
ว่าของเรา จะทุกข์หรือจะสุข ถ้ายอมรับความจริง
ว่ามันเป็นธรรมชาติที่เรายืมมาใช้ชั่วคราว จะสุข
หรือจะทุกข์ อะไรจะดีกว่ากัน ดังนั้น ถ้าจิตใจเรา

หมกมุ่นอยู่กับกายมาก มันก็จะทุกข์มาก ใช้หรือไม่ ถ้ายึดมั่นถือมั่นว่าตัวเราคือกาย พอกายเปลี่ยนแปลง กายเริ่มแก่ลง คนที่เคยหน้าตาดีก็ ไม่เหมือนแต่ก่อน จะรู้สึกอย่างไรไหม เศร้าไหม แล้วทำไมเราจึงมีความรู้สึกพลัดพราก ถ้าเป็นเรา เราเคยพลัดพรากจากสิ่งที่เราเคยเชื่อมั่นอย่าง งมงาย นั่นคือ “ตัวเรา” เหมือนกับ “ตัวเรา” นี้เสื่อม ถ้ากายเสื่อม เหมือนกับ “ตัวเรา” เสื่อม **แต่ถ้าเรารู้ว่า เป็นสักแต่ว่าธรรมชาติ ธรรมชาติเสื่อม ก็เป็นเรื่องธรรมดาของธรรมชาติ จะไปทุกข์กับมันทำไม** เรารู้ว่า จะต้องเป็นอย่างนี้ ฉะนั้น กายนี้เราต้องพิจารณาบ่อยๆ เพราะมีสิ่งแวดล้อม ทุกอย่างชวนให้หลงกายตัวเองมาก เราก็พิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ง่ายๆ ว่าเป็นของเราจริงๆ ไหม เป็นตัวเราจริงๆ ไหม ดูว่าเป็นธรรมชาติ ถ้าเราร้อนเมื่อไหร่ เหงื่อออก ไม่อยากให้เหงื่อ ออก มันก็ออก ถ้าไปที่หนาวๆ ตัวสั่น ไม่อยาก จะสั่น มันก็สั่นของมัน เป็นธรรมชาติ ธรรมดา ของมัน

นี่ก็คือการศึกษาธรรมะ ศึกษากายของตัวเอง มันก็เป็นอย่างนี้ ไม่อยากให้มันเป็น มันก็เป็น ก็เพราะมีเหตุปัจจัยให้มันเป็น นี่ละ **การดูสิ่งทั้งหลายตามเหตุตามปัจจัย** อะไรที่เป็นเรา เป็นของเรา เองง่ายๆ ขอภัยนะ เข้าห้องน้ำ อูจจาละออกจากกาย ปัสสาวะออกจากกาย มันเป็นของเราไหม ไม่ใช่ แต่เมื่อกี้ ก่อนเข้า ห้องน้ำ เป็นของใคร เมื่อกี้ก็อยู่ในกาย เป็นเรา ไหม...เป็นของเราไหม...

รู้และยอมรับความเป็นจริงในธรรมชาติของกาย

ดูกายแต่ละส่วน ตามอาการ ๓๒ หรือว่า เอาแค่ ๕ ข้อแรก เพราะว่ามันมองเห็นได้ง่าย ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ถ้าร่างกายนี้สวยเท่าไร หล่อเท่าไร ถ้าไม่ได้ทำความสะอาด มันก็

เหม็น ถ้าร่างกายเราเป็นของดี ทำไมเสื้อผ้า ใช้ได้แค่วันเดียวก็ต้องเปลี่ยน เพราะอะไรนะ เพราะว่ามันสัมผัสกับกาย ความสกปรกของ เสื้อผ้ามันมาจากไหน ถ้ากรุงเทพฯ อาจจะมา จากอากาศบ้าง ถึงจะอยู่ในที่อากาศดี อย่าง ปากช่อง เสื้อผ้าก็ยังสกปรกอยู่ ไม่ใช่สกปรก เพราะดินฟ้าอากาศ แต่สกปรกเพราะกาย

เพราะฉะนั้น การที่เราจะเรียนรู้จากประสบ- การณ์ ก็จะต้องเปิดใจกว้าง ยอมรับข้อมูลทั้งหมด ไม่ใช่รับรู้เฉพาะส่วนที่มันถูกใจเรา หรือแม้แต่คิด แล้วจะไม่ค่อยสบายใจ ก็ต้องกล้าคิด กล้าพิจารณา กายนี้มันก็เป็นของแค่นี้แหละ ฉะนั้น เรื่องของ ความรักสวยรักงาม หรือว่าการหลงใหลอยู่กับ กาย กายหญิงกายชายก็เหมือนกัน ปกติเราจะ มองกายของเพศที่เราชอบ โดยเลือกกำหนด เฉพาะส่วนที่ถูกใจ ที่กระตุ้นอารมณ์ที่เราต้องการ แต่ถ้าเราจะดูแบบนักปฏิบัติธรรม ต้องยอมรับ ทุกส่วนของกาย ทุกส่วนของกายนี้ จะว่าสวย เหลือเกิน หล่อเหลือเกินก็ได้ ส่วนที่สวยก็มี ส่วนที่ไม่สวยก็มี ส่วนที่กลางๆ ไม่รู้สึกอะไรก็มี ความคิดอะไรมันก็เปลี่ยนของมันเองไม่ใช่เพราะ บังคับ เพราะเป็นการรับรู้ในความจริงของกาย

ดูเรื่องน้ำมูกเป็นต้น เวลานางแบบเขาถ่าย แบบ มีน้ำมูกไหลออกมา เขาก็คงไม่ถ่ายหรอก ไม่ให้ออกหน้าปกวารสาร นิตยสารต่างๆ แต่ว่า



น้ำมูกก็เป็นส่วนหนึ่งของกาย ทำไมเราถึงไม่ยอมรับรู้ ในส่วนของกายที่ชวนให้รู้สึกรังเกียจ มีเยื่อเหมือนกันนะ ถ้าเรากล้าดู กล้าพิจารณา นั่นก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ การเปิดใจกว้าง รับรู้ต่อธรรมชาติทั้งหมด ไม่ใช่รับรู้เฉพาะส่วน เฉพาะแง่มุมที่ตรงกับอารมณ์ที่เราต้องการเท่านั้น

ความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา เป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นมา ยึดมั่นอยู่ในกายเป็นระยะๆ ลองสังเกตดูด้วยว่า บางครั้งนี่ไม่รู้สึกละเลย เป็นกายของเรา เป็นของของเรา เวลาเรานั่งสมาธิ ถ้าจิตสงบแล้ว เราจะไม่รู้สึต่อกายเลย แสดงว่าความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา ไม่ใช่ของตายตัวแน่นอน ที่มีอยู่ตลอดเวลา บางทีเราก็เพลิน หรือว่าเรากำลังฟังเพลง หรือดูละคร เป็นความเพลิน ความบันเทิงทางโลก อาจจะไม่รู้สึกต่อกายเลย บางทีนั่งดูละครดูอะไรเป็นชั่วโมง ก็ไม่รู้สึกละเลย เพราะจิตใจมันก็อยู่กับสิ่งที่เรากำลังดูอยู่ ความรู้สึกที่ว่าเรา ว่าของเรา จึงไม่ได้เกิดที่กายในเวลานั้น

เวลานั่งสมาธิ อันนี้ก็เป็นประสบการณ์และความรู้สึกทางธรรม ยิ่งลึกซึ้งกว่านั้น คือรู้ตัวอยู่ แต่กายไม่ปรากฏต่อจิตใจในขณะนั้น เพราะฉะนั้นความยึดมั่นว่าเราก็คือกาย ร่างกายเป็นของเรา



ก็ไม่ปรากฏ เรื่องนี้จะพูดเป็นปรัชญา ฟังแบบลึกซึ้งก็ได้ แต่ที่จริง เป็นเรื่องธรรมดาทุกคนก็ดูได้ ไม่ต้องไปศึกษาพระอภิธรรมอะไรสังเกตกายตัวเอง มันก็มีข้อมูลให้ดูอยู่ตลอดเวลา

เวทนา ความรู้สึกที่แปรปรวนตามเหตุปัจจัย

เวทนามีสามอย่าง คือสุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา คือเวทนาที่เป็นสุข ที่เป็นทุกข์ และที่เฉยๆ พระพุทธองค์เคยให้เหตุผลในการพิจารณาเวทนาต่างๆ ว่า ถ้าตัวเราคือสุขเวทนา จะต้องมีความสุขตลอดเวลา ถ้าตัวเราคือทุกขเวทนา ทุกขเวทนาเป็นส่วนหนึ่งของตัวเรา มันจะต้องมีทุกขเวทนาตลอดเวลา ความรู้สึกที่ไม่สุขไม่ทุกข์ก็เช่นเดียวกัน หมายถึงว่า ถ้าเป็นส่วนหนึ่งของเรานี้ มันจะต้องอยู่ตลอดเวลา นี่ก็คือเหตุผล

การที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความรู้สึกที่แปรปรวนอยู่ตลอดเวลา นั่นก็เป็นเหตุผลพิสูจน์ว่า ความรู้สึกว่าสุข ว่าทุกข์ ว่าเฉยๆ ไม่ได้เป็นตัวเราจริงๆ ถ้าเป็นของเราจริงๆ แล้ว เราก็ต้องมีอำนาจเหนือความรู้สึก เวลาที่มีความทุกข์ ทุกขเวทนาเกิดขึ้น เราคงห้ามมันได้ ขอให้มีความสุขเวทนาดีกว่า แต่เราบังคับไม่ได้ ไม่ใช่ว่าไม่ต้องการ หรือไม่ใช่ว่าจะขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดลบันดาลได้ มันเป็นไปได้

ความรู้สึกก็มีเหตุปัจจัย ถ้าเราฉลาดในเรื่องของเหตุปัจจัยของมัน อาจจะมีส่วนเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าอยู่ในที่เราไม่ชอบ และก็เกิดความรู้สึกเศร้า ทุกขเวทนาทางใจเกิดขึ้น ถ้าหากเราใช้โยนิโสมนสิการ จะเปลี่ยนความคิดที่อยู่เบื้องหลังความรู้สึกได้ พอความคิดเปลี่ยนไป ความรู้สึกที่เป็นผลของความคิดก็เปลี่ยนได้ บางทีความรู้สึกก็เป็นเหตุให้เกิดความคิด พอเราทุกข์ใจ เราก็จะคิดในทางลบว่ามันไม่ดี ไม่ใช่ออย่างนั้น ไม่ใช่ออย่างนี้

เราก็สังเกตความสัมพันธ์ระหว่าง “ความคิด” กับ “ความรู้สึก” หรือ “ความรู้สึก” กับ “ความคิด” ว่า ความรู้สึกก็สักแต่ว่า สุข-เวทนาจะมีได้ตลอดเวลา ก็เป็นไปไม่ได้ อย่างจะมีแต่ความสุขความเจริญตลอดกาลนาน มันเป็นไปไม่ได้ มันจะต้องมีสุข มีทุกข์ มีเฉยๆ สลับกันไป



พอเราปฏิบัติธรรมถึงขั้นหนึ่งแล้ว สุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะกิเลส ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะกิเลส ก็จะหายไป แต่ทุกขเวทนาทางกายก็ยังคงเหลืออยู่ แม้แต่พระพุทธรองค์ก็มีทุกขเวทนาทางกาย ปรากฏอยู่ในพระสูตร ปีสุดท้ายก่อนที่พระองค์ปรินิพพาน บางครั้งพระองค์อบรมพระสาวก พอแสดงธรรมสักระยะหนึ่ง บอกให้พระอานนท์ช่วยเทศน์ต่อ พระตถาคตปวดหลัง จะไปพักผ่อน นี่แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ปวดหลัง และถึงเวลาสมควรท่านก็พักผ่อน แต่ท่านไม่ได้ยึดมั่นถือมั่นว่า ท่านคือหลังหลังเป็นของของท่าน แต่ท่านต้องบริหาร ต้องดูแลหลัง ทำตามหน้าที่ของท่านเอง ท่านก็ไม่หลงอยู่กับทุกขเวทนา ให้เกิดเป็นเวทนาทางใจ ความน้อยใจ ความกลัว ความกังวล

สัญญา ต้องระวังอดีต

สัญญาคือความจำได้หมายรู้ อันนั้นก็เป็นเรื่องความรู้ที่ให้ชื่อกับสิ่งต่างๆ เมื่อเราเจอสิ่งที่เคยเจอมาก่อน มันจะมีความหมายรู้ว่า อ้อ นั่นคือนั่น นี่คือนี่ นั่นคือสีขาว นั่นคือสีแดง นั่นคือผู้ชาย นั่นคือผู้หญิง นั่นคือเรียบริ้อย นั่นคือไม่เรียบริ้อย อันนี้คือเรื่องของสัญญา แต่สัญญา

นี่เราบังคับไม่อยู่ เราต้องระวัง อย่าให้เกิดความรู้สึกว่า เราคือสัญญา หรือว่าตัวตนของเรา **ศักดิ์ศรีของเราขึ้นอยู่กับสัญญา คำว่า “อัตตาตัวตน”** บางที่เราใช้คำว่า “ศักดิ์ศรี” เราจะเข้าใจชัดขึ้น ศักดิ์ศรีของเราไม่ได้อยู่ที่กาย ศักดิ์ศรีของเราไม่ได้อยู่ที่เวทนา **ศักดิ์ศรีของเราไม่ได้อยู่ที่สัญญา**

สัญญานี้มันเป็นเรื่องที่เป็นไปตามเหตุตามปัจจัยเหมือนกัน ทำให้นึกถึงตอนเรียนหนังสือ ตอนวัยรุ่น ไปดูภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องผู้หญิงคนหนึ่ง ไปอยู่ที่เบอร์ลิน ที่เยอรมัน ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง แล้วก็มีฉากหนึ่งที่ติดอยู่ในความทรงจำของอาตมา ฉากนี้เริ่มด้วยเด็กผู้ชายผมขาวๆ หน้าตาดี ร้องเพลง ในการร้องเพลงนี้ เสียงมันบริสุทธิ์ เหมือนเสียงของเทวดา นางฟ้า เรามีความรู้สึกที่ดีมาก น่ารัก จากนั้นกล้องนี้จะซูมออกๆ เราจึงได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า เด็กคนนี้แต่งตัวอยู่ในเครื่องแบบเยาวชนของฮิตเลอร์ แล้วคนรอบข้างที่นั่งฟังการร้องเพลง เป็นพวกนาซี พวกเอสเอส เกสตาโป ซึ่งแต่งตัวในเครื่องแบบของทหารหน่วยต่างๆ

พอล้องซูมออกๆ เสียงของเด็กยังบริสุทธิ์เหมือนเดิม เด็กก็หน้าตาดีเหมือนเดิม...แต่**เพราะมีข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น ความรู้สึกเราเปลี่ยน** เพราะเรารู้ว่า นาซีเป็นพวกที่ถือว่า คนผิวขาวเป็นเผ่าเจ้านาย มีสิทธิ์ที่จะปกครองทั้งโลก เป็นเพราะผิวขาว โดยเฉพาะคนผิวขาวผมขาวก็ถือว่า เป็นสุดยอดของเผ่าผิวขาว ฉะนั้น ที่เขาชื่นชม

การร้องเพลง เพราะเขาถือว่า เขาคือผู้ที่สูงที่สุดในโลก เขามีสิทธิ์ เขาควรจะรุกราน เขาควรจะยึดอำนาจของโลกทั้งโลก ฉะนั้น พอเรามีความรู้ อย่างอื่น สัญญาอย่างอื่น มาผสมกับสัญญาดั้งเดิม ที่เมื่อเห็นเฉพาะหน้าของเด็ก ปากของเด็กที่กำลังร้องเพลง ความรู้สึกมันเปลี่ยนแปลงไป

อาตมาก็ได้ข้อคิดจากภาพยนตร์เรื่องนี้ ตั้งแต่นั้นว่า **หลายสิ่งหลายอย่างที่เรามอง มอง แล้วก็มีความรู้สึกว่าจะชอบ หรือไม่ชอบ เรากำลัง ชุมเข้าหรือชุมออก บางทีพูดว่าชอบมาก มัน เป็นไปได้ไหมว่า เราดูเฉพาะจุด ถ้าเรามีความรู้มากขึ้น เหมือนชุมออก ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น ความรู้สึกอาจจะเปลี่ยนแปลงไป ความรู้สึกยินดี หรือยินร้าย เพราะเราดูในบริบท ซึ่งเราดูอะไรๆ บางทีเราก็ไม่รู้ว่า บริบทเหล่านี้มันแคบเกินไป หรือว่ากว้างเกินไปไหม หรือพอดีไหม **มันเป็น ความไม่แน่นอนของสัญญา****

สัญญานี้ เกิดจากสิ่งแวดล้อม เกิดจากอะไร ต่ออะไรหลายอย่าง อย่างคำว่าเรียบร้อยหรือไม่เรียบร้อย สุขภาพหรือไม่สุขภาพ มันไม่ใช่กฎตายตัวของธรรมชาติ เกิดเพราะสิ่งแวดล้อมของเราตั้งแต่เด็ก วัฒนธรรมที่บ้านเรา ในประเทศ

ของเรา สิ่งที่คนไทยอาจจะถือว่าเรียบร้อย คนประเทศอื่นอาจจะถือว่าไม่เรียบร้อย สิ่งที่เขาถือว่าเรียบร้อย เราอาจจะว่าไม่เรียบร้อย เพราะมันไม่มีกฎตายตัวของธรรมชาติว่ามนุษย์ต้องอย่างนี้ มันจึงจะเรียบร้อย ถ้าอย่างนั้นไม่เรียบร้อย มันเป็นเรื่องของสัญญา

ฉะนั้น ถ้าเรายึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเรา เป็นของเรา เรอบอกว่า อย่างนี้ไม่ได้ มันไม่เรียบร้อยเลย ทีนี้เราจะต้องทำอย่างไร จะต้องรู้ว่า นี่ก็คือสัญญา สัญญานี้มันอาจจะถูกก็ได้ ไม่ถูกก็ได้ แต่ว่าเราต้องยอมรับว่า มันไม่ใช่กฎตายตัวของธรรมชาติ เป็นข้อตกลงกันอยู่ในกลุ่มของเรา ในครอบครัวของเรา ในสังคมของเรา การที่รู้ว่าสักแต่ว่าสัญญานั้น ไม่ได้หมายความว่าไม่ต้องทำตามก็ได้ หรือไม่ต้องสนใจมัน เราก็สนใจเหมือนกัน แต่เราก็รู้เท่าทัน เราอย่าให้มีความรู้สึกที่เราว่าของเรา เกิดขึ้นอยู่ตอนนั้น มีคำว่าเรา ของเรา เมื่อไหร่ ยุ่งทันที

สังขาร มีทั้ง กุศล - อกุศล

เรื่องของสังขารชั้นๆ ความคิด ความเชื่อ ความอะไรทั้งหลายก็เหมือนกัน ล่าสุดเมื่อไม่กี่วันที่แล้ว ไปโรงเรียน นักเรียนก็ถามอาตมาเรื่องที่ได้เจอเขาว่ารูปเป็นเศียรของพระพุทธเจ้า กับร่างกายของอุลตราแมน ว่ามีความรู้สึกอย่างไร คือพระพุทธเจ้าท่านเคยตรัสไว้กับพระสาวกว่า ถ้าหากว่ามีใครใส่ร้ายพระพุทธศาสนา หมายถึงพระธรรมวินัย หรือพระตถาคตเอง ไม่ว่าจะโดยเจตนา ร้ายหรือไม่ก็แล้วแต่ ข้อแรกก่อนอื่นคือ **“อย่าโกรธเขา”** เพราะถ้าหากว่ามีใครออกมาปกป้องพระพุทธศาสนาเพราะโกรธนั้นก็ผิดหลักพุทธศาสนา ไม่ป้องกันพุทธศาสนาแล้ว **ผู้ที่โกรธใครในนามของพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นผู้ที่มีส่วนในการทำลายพุทธศาสนา**มากกว่า



ฉะนั้นเราก็ถือว่าที่เขา
ทำอย่างนี้ ก็เป็นไปตามเหตุ
ตามปัจจัยของเขา ถือว่า
เป็นกรณีศึกษา เราถือว่า
มันเหมาะสมหรือไม่ หลาย
คนว่าไม่เหมาะสม ไม่เคารพ
ด้วยเหตุผลอะไร ลอง
อธิบายดูสิว่า ไม่เหมาะสม
เพราะอะไร บางทีคนที่โกรธ
ที่สุด อะไรที่สุดแล้ว ไม่ค่อย
มีเหตุผลเท่าไร นักเรียนก็
แล้วว่า เด็กคนนี่กลายเป็น
ฮีโร่ของเขา ถ้าผู้ใหญ่มี



ปฏิกิริยาที่ใช้อารมณ์ ไม่ใช่เหตุผล พวกวัยรุ่น
ด้วยกัน บางทีก็จะเข้าข้างคนที่ทำอะไรที่ผู้ใหญ่
ไม่ชอบ เราก็ต้องมีเหตุผล (อันนี้ก็เป็นธรรมดา)

เราอุปมาอย่างนี้ สมมติว่าเราวาดรูปของผู้
ที่เราเคารพนับถือ เช่นคุณพ่อคุณแม่ ถ้าเอาศีรชะ
ของคุณแม่ แล้วร่างกายก็วาดเป็นรูปไป อนาคต
จะรับได้ไหม เพราะอะไร จะเป็นความคิดสร้าง
สรรค์ได้ไหม ก็บอกว่ามันไม่เหมาะสม ไม่เหมาะ
สมอย่างไร พระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดา เป็นพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และก็เป็นผู้ที่เคยมีจริง
ส่วนอุตุตราแมนนี่ เป็นเรื่องที่เขาคิดขึ้นมา ไม่ใช่
ของจริง แล้วก็เป็นผู้ที่มี special power อย่าง
น้อยก็ฉายแสงฆ่าคน ฆ่าศัตรู ก็เป็นอันว่าอุตุ
ตราแมนก็คือฆาตกรสิ เพราะว่าเป็นผู้ที่ฆ่าศัตรูได้

แล้วการที่จะเอาพระศาสดา ที่สอนเรื่อง
ความไม่เบียดเบียน ความเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระ-
มหารุณาธิคุณ ไปต่อกับร่างกายของฆาตกร มัน
ก็ไม่เข้า มันก็ไม่เหมาะสม เหมือนกับเราเอาสิ่งสูง
กับสิ่งต่ำมาอยู่ด้วยกัน ถ้ามองในแง่ศิลปะ การ
เอาสิ่งที่ต่างกันเข้ามาอยู่ด้วยกัน มันก็กระตุ้น

ความรู้สึก ซึ่งศิลปินสมัย
ใหม่เขาชอบทำอย่างนั้น

แต่ถามว่า ในเมื่อเรา
ต้องการให้พระพุทธรูป
เป็นสัญลักษณ์ เป็นวัตถุ
ที่ช่วยสื่อความหมายแห่ง
พระคุณ ๓ คือ มหา
ปัญญาธิคุณ มหาวริสุทธิ-
คุณ และมหารุณาธิคุณ
ถ้าเราปล่อยให้ทำเป็นรูป
นั้น รูปนี้ ความรู้สึกของ
เราก็จะเปลี่ยนแปลงไป
มันก็มีผลกระทบ พระ

พุทธรูปก็ไม่สามารถเป็นพระพุทธรูปในความ
หมายดั้งเดิมของเราได้

สำคัญคือเราก็ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เราก็
พูดให้เหตุผลว่า เราไม่เห็นด้วยอย่างไร บางที
เราก็จะเปรียบเทียบว่า ถ้าเด็กคิดว่ามันเทดี เอา
เศียรของพระพุทธรูปกับร่างกายของการ์ตูนมา
อยู่ร่วมกัน ใช่ว่า แต่ถ้าเป็นอย่างอื่น อย่างที่ยก
ตัวอย่าง ถ้าเป็นศีรชะของคุณพ่อคุณแม่ ต่อกับ
รูปที่น่าเกลียด แล้วมันจะดีไหม ทำไมจึงไม่ดี
จะยอมรับไหมว่ามันเป็นเรื่องของศิลปะ หรือ
ไม่ยอมรับเพราะอะไร

บางทีเรื่องนี้เกิดขึ้น มันก็ดีในแง่ที่ทำให้
เราได้มาทำความเข้าใจกัน ทำไมเราถึงต้องมี
พระพุทธรูป เราควรจะรักษาไว้อย่างไรจึงจะดี
ความม่งมายในพระพุทธรูปมีไหม ความเข้าใจ
ผิดในพระพุทธรูปมีไหม มันก็เป็นกรณีศึกษา
เป็นโอกาสที่จะพูดคุยทำความเข้าใจกัน บางที
พอพูดถึงเรื่องศาสนา คนส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยสนใจ
แต่พอมีเรื่องที่คนตื่นเต้น กำลังมีอารมณ์กันอยู่
ก็เป็นโอกาสดีที่จะทำความเข้าใจกันได้


ละอิตตาเพื่อเจริญปัญญา

ความคิด ความชอบ ความไม่ชอบ ความเห็นควรเห็นไม่ควร สิ่งเหล่านี้ ถ้าเกิดความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา ศาสนาของเรา ประเทศชาติของเรา อะไรอย่างนี้ การที่จะทำหน้าที่ที่เหมาะสมต่อพระศาสนานี้ไม่ได้เพิ่มขึ้นเพราะมีอารมณ์รัก มีอารมณ์ต้องออกมาป้องกัน บางทีก็ออกมาเป็นทางตรงกันข้าม เพราะขาดปัญญาทำอะไรเพื่อประเทศชาติ บางทีก็ทำให้เกิดความวุ่นวายเหมือนกัน เพราะเอาอารมณ์เป็นที่ตั้ง ไม่เอาปัญญาเป็นที่ตั้ง เขาเข้าใจว่าหากมีอารมณ์เศร้าหมองในนามของสิ่งที่ดี จะไม่มีโทษ แต่ที่จริงแล้ว มีอารมณ์เศร้าหมองเมื่อไหร่ ไม่ว่าจะด้วยการอ้างสิ่งสูง สถาบันหลักของประเทศ ถ้าอารมณ์เศร้าหมอง ถ้ามีความรู้สึกของเรา ว่าของเรา อย่างรุนแรง ยุ่งทั้งนั้น

ผู้ที่ปกป้องสถาบันได้ดี คือผู้ที่บริหารอารมณ์ตัวเองได้ดี ผู้ที่ระมัดระวัง ไม่ให้มีความรู้สึกที่เรา ว่าเขา ว่าของเรา เราดี เขาชั่ว เราถูก เขาผิด ถ้าความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้น กำเรียบแล้ว ไม่ทำให้เกิดผลดีเลย พระพุทธองค์จึงให้เราสังเกต สังเกตประสบการณ์ ก็คือ สังเกตกายใจของตัวเอง สังเกตชั้น ๕ คือร่างกาย คือความรู้สึก คือความจำได้หมายรู้ คือความคิด ในทางที่ดี และในทางที่ไม่ดี หรือว่ากุศลธรรม และอกุศลธรรม

ทำความดีโดยไม่ต้องมีอิตตา

“สังฆารขันธ” แปลว่า สิ่งที่ปรุงแต่งให้จิตเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นบุญเป็นบาปต่างๆ ความเชื่อ คุณธรรมต่างๆ อยู่ในสังฆารขันธ ก็เลสทั้งหลายอยู่ในสังฆารขันธ แม้แต่ความดี ถ้าเราเกิดความรู้สึกยึดมั่นว่าเรา ว่าของเรา แม้ในสิ่งที่ดี มันก็จะเป็นปัญหา เราก็กต้องพยายามทำความดีโดยไม่เกิดอิตตาตัวตน เราเป็นคนดี เราก็กต้องเจริญกุศลธรรม โดยไม่ต้องถือว่า เราเป็นเจ้าของมัน ไม่อย่างนั้น ถ้าคนกล่าวหาว่า เราเป็นคนอย่างนั้นอย่างนี้ จะทุกข์มาก คนที่ยึดมั่นว่าเป็นคนดี ถ้าใครกล่าวหาว่าเป็นคนไม่ดี จะทุกข์มาก เราภูมิใจว่า เราเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว เขาหาว่าเราเห็นแก่ตัว เราก็กข์

เพราะฉะนั้น แม้แต่ความดี อย่าเป็นเจ้าของมันดีกว่า สิ่งที่ไม่ดี เราก็ก้อยๆ จัดการ สิ่งที่ดีเราก็ก้อยๆ พัฒนา แต่พระพุทธองค์บอกว่า ให้เห็นใช้ไหมว่า เกิดความรู้สึก ว่าเรา ว่าของเราขึ้นมา นี่เป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นมาจากด้วยอวิชชา ด้วยตัณหา แล้วก็ทำให้เป็นทุกข์ทุกที ถึงแม้ว่าสิ่งที่ยึดมั่นว่าเรา ว่าของเรา ไม่ใช่ของเสียหาย แม้แต่ในสิ่งที่ดี ถ้าเรายึดมั่นแล้วก็วุ่นวายทันที วุ่นวายในลักษณะที่ไม่จำเป็นต้องวุ่นวาย ถ้าเรารู้จักทำหน้าที่ด้วยการปล่อยวาง ปล่อยวางอะไร...ไม่ได้ปล่อยวางตัวหน้าที่ แต่ปล่อยวางกิเลสที่จะเกิดขึ้นระหว่างการทำหน้าที่ 

จริงหรือไม่ ที่ทกวันนี้ หลายคนทำงาน
เอาหน้าเป็นตัวตั้ง มีใจทำงานเองานเป็นตัวตั้ง
ตั้งต้นแบบตน หรือ ตั้งต้นแบบงาน
ตั้งต้น ออกหน้า อิตตา ตัวตั้ง ตั้งตัว พลัง เองาน เป็นใหญ่
ตั้งหน้า ตั้งตา ตั้งตน ก่อนใคร ตั้งงาน ตั้งใจ ใต้ตน พ้นเออยุ

ปปัญจา



ชวนอ่าน

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

เพื่อ

อภิธรรม เพื่อความพ้นทุกข์

คำว่า “พระธรรมวินัย” ที่หลายๆ ท่านเคยได้ยินมาบ่อยๆ นั้นเป็นคำจำกัดความ ของ ๑. พระธรรม คือ พระสูตรและพระอภิธรรม และ ๒. พระวินัย ที่พระพุทธเจ้าเป็นองค์แสดง และบัญญัติไว้ด้วยพระองค์เอง ต่อมาหลังจากที่พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอรหันตเถระทั้งหลาย ได้ร่วมกันทำสังคายนา และจาริกเป็นลายลักษณ์อักษร จัดให้เป็นหมวดหมู่เป็นนิกายเป็นปิฎก เพื่อสะดวกต่อการศึกษาเรียนรู้ แต่อติมาจนถึงปัจจุบัน

พระสูตร เป็นธรรมะคำสอนชนิด “ยถาอนุโลมสาสนะ” คือคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนหรือบอกกล่าวอนุโลมคล้อยไปตามสถานะจิตใจของชาวโลกแต่ละท่าน ซึ่งมีพื้นฐานทางบุญบาปมาไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน อันเป็นเหตุให้มีความพร้อมในการฟังธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัส ว่าเข้าใจและเข้าถึงหรือไม่

พระวินัย เป็นคำสอนชนิด “ยथाปราชสาสนะ” คือเป็นบทบัญญัติทางด้านความประพฤติของนักบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งบัญญัติไปตาม

ฐานานุโทษทุกบท ความผิดใดสมควรแก้โทษ หรือ อาบัติขั้นไหน ก็จะต้องกำหนดให้เป็นไปตามนั้น ทั้งนี้โดยมีการคำนึงถึง การเสื่อมศรัทธาของผู้พบเห็น และทราบถึงต้นเหตุที่นักบวชกระทำ เป็นหลักสำคัญ

กล่าวง่ายๆ ก็คือว่า พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยไว้นั้น โดยมีการระบุโทษต่างๆ หนักบ้าง ปานกลางบ้าง เบาบ้าง ก็เพื่อป้องกันพฤติกรรมของนักบวชในพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีผลต่อศรัทธา ต่อคำสอนของพระองค์ เพราะว่าหากชาวโลก ไม่มีความเชื่อในคำสอน หรือไม่ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ ก็จะไม่มีความมั่นใจที่จะหันทุกซัได้อย่างแน่นอน


พระองค์ทรงคำนึงถึงประเด็นสำคัญนี้ จึงได้มีการบัญญัติพระวินัยพร้อมการระบุโทษไว้เสร็จสรรพ เมื่อนักบวชในพระพุทธศาสนาปฏิบัติตามพระวินัยไซ้ร้ สิ่งดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้น ชาวโลกจะไม่เสื่อมศรัทธา ชาวโลกจะมีความเชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า ผ่านนักบวชในพระพุทธศาสนา ผู้ซึ่งมีการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตรงตามพระบัญญัติ

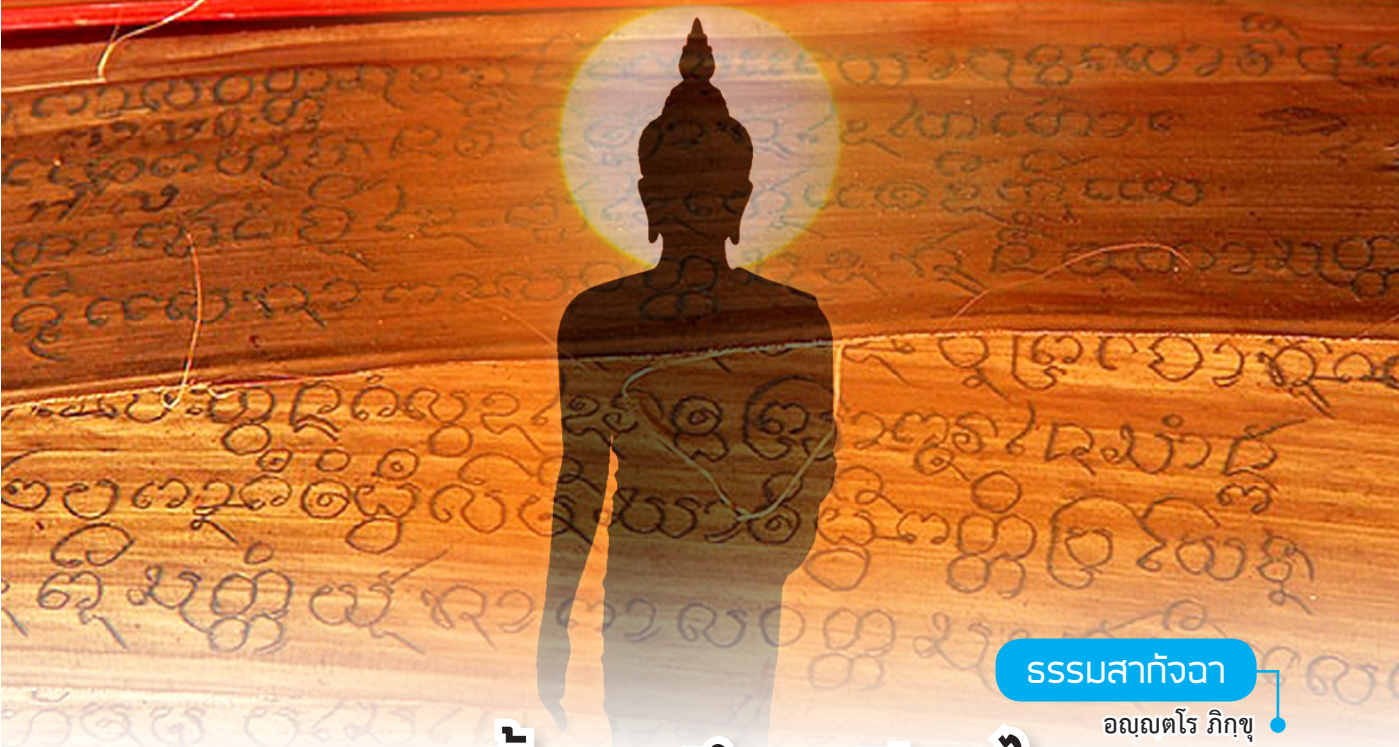
พระอภิธรรม เป็นคำสอนชนิด “*ยถาสมม-สาสนะ*” คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าไปตามสภาพความจริงทุกประการ เป็น**ธรรมะสายปรมัตถ์** เป็นข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวกับปรมัตถ์ อันเป็นธรรมะสายสภาวะปรมัตถ์ กล่าวคือ รูปนามขันธ์ ๕ ซึ่งเป็นสภาวะที่เกิดดับๆ ตามเหตุตามปัจจัยของตนๆ อยู่เนืองๆ ซึ่งปรมัตถ์ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงประสงค์เป็นอย่างยิ่งที่จะให้ชาวโลกได้รับรู้ถึงขั้นเข้าถึงหรือบรรลุอันเป็นสัญลักษณ์แห่งความพ้นทุกข์ไปตามลำดับๆ ที่เรียกว่า บรรลุธรรม ในระดับต่างๆ

อาทิ ได้มาน คือมีสมาธิในระดับต่างๆ ได้วิปัสสนาญาณ คือ สามารถรู้ภาวะเกิดดับเป็นต้นของรูป และ นาม ได้มรรค ผล คือสามารถกำจัดปิดเส้นทางกำเกิดขึ้นของกิเลสต่างๆ ไปตามลำดับ จนถึงที่สุด คือปิดกั้น ตัดการเกิดขึ้นของกิเลสต่างๆ ได้อย่างสิ้นเชิง โดยมีการรับรู้พระนิพพานเป็นอารมณ์ไปพร้อมๆ กันอย่างแน่วแน่มั่นคงเป็นการยากอย่างสูงสุด ที่จะรู้ได้ว่านั่นเป็นสิ่งมีจริงในโลก หากไม่รู้รายละเอียด หรือข้อมูลที่เกี่ยวกับปรมัตถธรรมดังกล่าว โดยการศึกษาเรียนรู้พระอภิธรรมมาก่อน

การเรียนรู้พระอภิธรรมนั้น แม้จะเป็นการเรียนรู้ผ่านบัญญัติ แต่ว่าเป็นการเรียนรู้ที่จำเป็นจะต้องอาศัยการเรียนรู้ผ่านบัญญัติ เช่นเดียวกับการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลกแห่งการเรียนรู้ทุกแขนง ซึ่งการเรียนรู้หรือการสื่อสารให้รู้ นั้น มีสองประเภทด้วยกัน คือ ๑. *กายวิญญูติ* การเรียนรู้ด้วยกิริยาอาการท่าทางต่างๆ และ ๒. *วจีวิญญูติ* การเรียนรู้ด้วยเสียง เช่นเสียงพูด เป็นต้น

การเรียนรู้บัญญัติต่างๆ ที่เรียกว่าพระอภิธรรมนั้น เป็นการเรียนเพื่อรู้สภาวะ หรือความจริงของสิ่งที่เกิดดับหรือรูปนาม เป็นการเรียนให้รู้ในเบื้องต้นว่า นาม คืออะไร รูป คืออะไร ทั้งสองมีลักษณะอย่างไร ต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร อันจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงปรมัตถ์อันเป็นความจริงแท้

บัญญัติทางพระอภิธรรมนั้น เป็นบัญญัติที่เป็นบรรทัดฐานที่ดีเยี่ยมต่อปรมัตถ์ เพราะว่า เป็นภาษาที่สื่อสารได้ตรงประเด็น ตรงต่อความเป็นจริงมากกว่า หรือมากที่สุดนั่นเอง 



ธรรมสภาจว

อภยตโร ภิกขุ

ชาวพุทธยุคนี้ ควรศึกษาปิฎกไหน จึงเกื้อกูลแก่การเจริญสมณวิปัสสนา

กราบเรียนถามครับ ชาวพุทธในยุคนี้ควรศึกษา
คำสอนปิฎกไหน ที่จะเกื้อกูลในการปฏิบัติ
อบรมเจริญสมณวิปัสสนา

เจริญพร อุบาสก ผู้มีศรัทธาในพระรัตนตรัย
ผู้ใคร่ในการปฏิบัติธรรมเพื่อพ้นจากทุกข์

พระวินัย เปรียบเหมือนรากแก้วของพระ
ศาสนา พระสูตร เปรียบเหมือนกิ่งก้าน ดอก ใบ
และผลของต้นไม้พระศาสนา พระอภิธรรม
เปรียบเหมือนแก่นของพระศาสนา

ทั้ง ๓ ปิฎก คือ คำสอนของพระอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งควรจะต้องศึกษาให้ครบ
ถ้วน แต่คำสอนก็มีมากเหลือล้น เกินกว่าผู้คน
ในยุคนี้จะสามารถศึกษา เรียนรู้ ทรงจำไว้ได้ทั้ง
หมด และอาจจะตายเสียก่อน ก่อนที่จะศึกษา
เรียนรู้ ทรงจำไว้ได้ทั้งหมดก็ได้ จึงควรที่จะศึกษา
เรียนรู้และทรงจำ ทำความเข้าใจในส่วนที่สำคัญ
และจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และจำเป็นต่อการ

นำมาปฏิบัติให้มากที่สุด เท่าที่จะสามารถศึกษา
เรียนรู้และทรงจำไว้ได้



พระไตรปิฎก

เบื้องต้น หากไม่เข้าใจสภาวะธรรมเสียก่อน ก็จะมีตัณหา และเห็นผิดได้ว่า มีเรา ของเรา หรือ ตัวตนของเราจริงๆ ในการศึกษาและปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น จึงควรเริ่มจากการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะเสียก่อน และคัมภีร์ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติ ตามลำดับดังนี้

๑. คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะและวิภาวิณี ฎีกา

๒. คัมภีร์วิสุทธิมรรคและปรมัตถมัชฌิมา-มหาฎีกา

๓. คัมภีร์เนตติปกรณ์และอรรถกถา ฎีกา

๔. คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคและอรรถกถา

ถ้าศึกษาตามลำดับคัมภีร์เหล่านี้แล้ว จะได้หลักการในการปฏิบัติและมีเครื่องตรวจสอบ คำสอนที่ถูกต้องหรือผิด แล้วค่อยศึกษาพระสูตร หรือ พระอภิธรรมปิฎก ก็เพื่อปรับจิต ปรับอินทรีย์ เป็นการเปลี่ยนอารมณ์ และเพื่อความเป็นพหูสูต ยิ่งขึ้น ซึ่งก็จะเกื้อกูลแก่การปฏิบัติด้วย ส่วนพระวินัยนั้น เป็นเรื่องของพระภิกษุโดยตรง ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือใกล้ชิดกับพระภิกษุก็ควรศึกษาไว้ จะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง ไม่ทำผิดต่อพระภิกษุและเป็นการช่วยรักษาพระศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย

แต่ถ้าหากเป็นพระภิกษุ ก็ต้องเน้นศึกษาพระวินัยให้แม่นยำและชัดเจนไปด้วย ในขณะที่เดียวกัน เพราะเป็นเครื่องดำเนินชีวิตของพระภิกษุ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงอหยาศัยว่าแตกต่างจากคฤหัสถ์โดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นการขบฉัน จำวัด แต่งตัว อิริยาบถ ที่อยู่อาศัย การใช้สอยปัจจัย ๔ ฯลฯ ซึ่งจะต้องมีความแตกต่างไปจากคฤหัสถ์ ตามพระวินัยบัญญัติ

ถ้าเน้นปรมัตถธรรมมาก จะมีผลเสียอย่างไร

หากได้ศึกษาคัมภีร์ทั้ง ๔ ดังกล่าวตามลำดับด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะไม่ไปยึดมั่นถือมั่นในปิฎกใดปิฎกหนึ่ง หรือไม่ไปเน้นธรรมะอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเข้าใจแนวทางปฏิบัติ และมีปัญญาแยกแยะออกว่า อะไรเป็นปรมัตถธรรม อะไรเป็นบัญญัติ อะไรเป็นอารมณ์ของสมถะ-ภาวนา อะไรเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาภาวนา เพราะมีตัวอย่าง มีแบบอย่างในพระไตรปิฎก และอรรถกถามากมาย จะไม่ไปทะเลาะกับใครหรือไม่ไปตำหนิติเตียนใครด้วยอกุศลจิตว่า คนนั้นสำนักนั้น ครูบาอาจารย์นั้น ปฏิบัติผิด เพราะปฏิบัติไม่เหมือนกับของตน ตนเองปฏิบัติถูก เข้าใจถูก อยู่ฝ่ายเดียว

เช่นนี้เป็นอุปกิเลสหลายอย่าง เรียกว่า *มักขะ* ลบหลู่คุณผู้อื่น, *ปลาสะ* ตีเสมอ (ท่านอรรถกถาจารย์ ท่านฎีกาจารย์ มีคุณยิ่งกว่าคนในยุคนี้มากนัก), *สาเถยยะ* โอ้อวดว่าตนปฏิบัติถูก, *อดิมานะ* ดูหมิ่นผู้อื่นว่าปฏิบัติผิด, *มทะ* มัวเมาว่าตนเท่านั้นที่ปฏิบัติถูก คนอื่นเห็นผิดหมด เป็นต้น

ถ้าศึกษาพระปริยัติสัทธรรมด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง และปฏิบัติสัทธรรมถูกต้อง มีแต่ควรที่จะเมตตา มีแต่ควรที่จะกรุณาที่พบเห็น ได้ยินคนที่มีความเห็นผิด ปฏิบัติผิดไปจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวก





สมัยพุทธกาล มีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ได้บรรลุธรรม

ไม่ควรจะมุ่งโจมตีกันด้วยอคติ เพียงเพื่อจะแสดงตนให้ปรากฏ จะทำให้เข้าข่ายมทิจฉตา (มักมาก แสดงคุณของตนเองให้ปรากฏ แม้มีอยู่จริง) และปาปิฉตา (ปรารถนาลามก แสดงคุณที่ไม่มีอยู่จริง เหมือนกับมีอยู่จริงๆ)

แต่ควรที่จะให้โอกาส และพร้อมที่จะชี้แจง แสดงเหตุผล ปรารถนาให้ผู้ที่มีความเห็นผิดเหล่านั้น กลับจิตกลับใจมาเป็นสัมมาทิฐิ ให้ความเห็นที่ถูกต้อง ปฏิบัติได้ถูกต้อง หวังความสามัคคีในหมู่ชาวพุทธ ผู้มีความจงรักภักดีต่อพระรัตนตรัย มีพระรัตนตรัยเป็นเบื้องหน้า ไม่ใช่ตั้งตนเป็นศาสดา หรือมีครูบาอาจารย์เป็นศาสดา

ตัวอย่างของผู้ที่พิจารณาบัญญัติแล้วบรรลุธรรมในพระไตรปิฎก อรรถกถา มีมากมาย ไม่หลงงมงายอย่างคนในยุคนี้ ที่มุ่งเน้นปรมาตมธรรม กล่าวความเป็นอัตโนมัติด้วยสภาวะทิฐิและศีลพหุปรามาสที่แผงมาอย่างแยบยล

ตัวอย่างเช่น ท่านพระนางอัมพาลีเถรี ผู้เคยเป็นหญิงโสเภณีในอดีต หลังจากพระเถระผู้เป็นบุตรได้ให้คำแนะนำ ท่านก็เข้ามาบวช ได้ศึกษาพระธรรมจนเข้าใจดีแล้ว ท่านน้อมพิจารณาเรือน

ร่างของท่านที่เคยสวยสดงดงาม หาผู้เปรียบได้ยากในอดีต เปรียบเทียบกับปัจจุบัน ที่เสื่อมโทรมจนไม่น่าทัศนา จนทั่วร่างกาย ได้ความปิติปราโมทย์ ที่เห็นจริงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นสัจจวาที ตรัสวาจาจริง เทียงแท้ ไม่มีแปรเป็นอื่น จนในที่สุดก็บรรลุความเป็นพระอรหันต์

การพิจารณาอารมณ์เช่นนี้ เป็นวิปัสสนาของท่าน มีแต่เรื่องบัญญัติทั้งนั้นในอาการของร่างกาย แต่ท่านมิได้หลงงมงาย ท่านรู้ว่าภายใต้ผม เนื้อหนัง หน้าอก สะโพก นิ้วมือ ฯลฯ เหล่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไป ก็เพราะมีรูปธรรมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงเกิดดับนั่นเอง เมื่อพิจารณารูปไป จนเห็นแจ้งประจักษ์ ก็ย่อมจะเห็นนามขั้นถัดด้วย เพราะรูปก็ต้องอาศัยนาม นามก็ต้องอาศัยรูป โดยเฉพาะเห็นนามที่กำลังพิจารณารูปนั้นแหละ ทำให้ท่านหยั่งลงสู่วิปัสสนา เห็นแจ้งนามรูป รู้ชัดปัจจัยของนามรูป เห็นไตรลักษณ์ของนามรูป เบื่อหน่ายคลายกำหนด สลัดคิณนามรูปและกิเลสทั้งหลาย และหลุดพ้นจากกิเลสที่ยึดถือในอุปาทานชั้น ๕ ในที่สุด



พระอัมพาลีเถรี อดีตนางคณิกา หรืออัมพาลี ผู้เห็นธรรมด้วยการเจริญวิปัสสนา โดยการพิจารณาที่อาศัยบัญญัติเป็นอารมณ์

พระนาคสมาลเถระเห็นหญิงที่กำลังพ้อนรำ อยู่กลางถนน เคล้าด้วยเสียงดนตรี ท่ามกลาง ประชาชนที่มุงดูกัน ได้ความสลดใจ เพราะเห็นเป็น เพียงร่างกระดูกที่ร้อยรัดด้วยเส้นเอ็น กำลังเยื้อง กราย สายไหวไปตามจังหวะดนตรี ด้วยอำนาจของ ธาตุลม หาสาระอะไรมิได้ แล้วหยั่งลงสู่วิปัสสนา บรรลุเป็นพระอรหันต์ในกลางถนนนั้นแหละ

พระภิกษุเห็นดอกบัวทองที่เหี่ยวไป บางท่าน เห็นดอกบัวที่สดสวย แต่ถูกถอนขึ้นมาวางไว้บน บก ต้องกับแสงแดด ไม่นานก็เหี่ยวไป บางท่าน เห็นพยับแดด บางท่านเห็นต่อมน้ำที่ผุดขึ้นแล้ว แแตกดับไป บางท่านเห็นใบไม้เหลืองที่กำลังร่วง หล่น ฯลฯ แล้วพิจารณาเห็นความแปรปรวน ความ ไม่เที่ยงของสิ่งเหล่านั้น แล้วน้อมมาที่อัตภาพนี้ ว่าไม่มีอะไรแตกต่างกัน หยั่งลงสู่ไตรลักษณ์ ก็ บรรลุเป็นพระอรหันต์บ้าง บรรลุเป็นพระปัจเจก- พุทธเจ้าบ้าง มากมายนับจำนวนไม่ได้

ท่านเหล่านั้นมีปัญญาและไม่ได้มีความเห็น ผิดว่า วิปัสสนาต้องมีปรมัตถธรรมเท่านั้นเป็น อารมณฺ์ วิปัสสนามีบัญญัติเป็นอารมณฺ์ไม่ได้ ท่านไม่ได้มีความเห็นผิดเช่นนี้ และในพระ- ไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาก็ไม่ได้มีที่ใดแสดงไว้ว่า วิปัสสนาต้องมีปรมัตถธรรมเป็นอารมณฺ์เท่านั้น มีบัญญัติเป็นอารมณฺ์ไม่ได้ มีแต่คนที่ตั้งตัวเป็น อาจารย์ในยุคนี้เท่านั้น ที่บัญญัติกันขึ้นมาเอง

ยิ่งกว่านั้น ยังบัญญัติบอกสอนกันอีกว่า วิปัสสนาต้องมีอารมณฺ์เป็นปัจจุบันเท่านั้น มี อารมณฺ์ภายในตนเท่านั้น ซึ่งผิดไปจากพระพุท- พงษ์ที่ให้พิจารณาได้ ทั้งโดยนัยของอายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ สัจจะ ๔ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ และขันธ ๕ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ภายใน ภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม ประณีต มีในที่ไกลหรือในที่ใกล้ ใช้พิจารณาได้ทั้งสิ้น



อุปติสสะปริพาชกพบพระอัสสชิ

แต่วิปัสสนาของครูบาอาจารย์ในยุคสมัยนี้ สนวนทางและขัดกันกับพระไตรปิฎก อรรถกถา โดยสิ้นเชิง ซึ่งชาวพุทธในปัจจุบันหาได้น้อยนักที่ จะรู้ เนื่องจากไม่ชอบอ่าน ไม่ชอบศึกษาค้นคว้า จึงมีครูบาอาจารย์ทั้งหลายเป็นสรณะ ไม่ได้มี พระรัตนตรัยเป็นสรณะอย่างแท้จริง

ขอเชิญชวนให้ชาวพุทธที่ปรารถนาเป็น พระอริยเจ้า โปรดมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ อย่างแท้จริง ด้วยการเข้าถึงไตรสรณคมณฺ์จาก พระไตรปิฎก อรรถกถา เพราะจะหาพระรัตนตรัย จากที่อื่นไม่ได้ หากไม่ศึกษาและปฏิบัติตาม พระธรรมคำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎก อรรถกถา แล้ว ย่อมจะไม่ซาบซึ้งในคุณของพระรัตนตรัย ซื่อว่ายังไม่เข้าถึงโลกีย์สรณคมณฺ์อย่างแท้จริง ย่อมจะไม่มีโอกาสเข้าถึงพระรัตนตรัยโดย โลกุตตรสรณคมณฺ์อย่างแน่นอน

ด้วยความปรารถนาดีอย่างจริงใจ 

ขออนุโมทนาบุญผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้

๑. ชมรมกัลยาณธรรม
๒. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว
๓. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว
๔. พล.อ.ต. สมโภค-สุจิตรา หงสไกรและครอบครัว
๕. คุณพ่อวัชรระ-คุณแม่ทองสุข โลทาธิ์พงษ์พงศ์ และครอบครัว



ประสบการณ์ธรรม

ภคินี ปันยารชุน

“อภิธรรม วิชาชีวิต”

เริ่มจากคำถาม ตายแล้วไปไหน เกิดเป็นมนุษย์ได้อย่างไร

เมื่อประมาณ ๑๕ ปีที่แล้ว ญาติผู้ใหญ่หลายท่านทยอยเสียชีวิต ผมจึงเกิดคำถามในใจว่า คนเราตายแล้วไปไหน แล้วเราเกิดเป็นมนุษย์ได้อย่างไร แต่ก็ไม่ได้ถามใคร เก็บคำถามเหล่านี้ไว้ในใจ ต่อมาผมมีโอกาสไปเที่ยวภูฏาน รู้แค่นั้นนั่นสวย ไม่ได้สนใจว่าภูฏานเป็นประเทศหนึ่งที่น่าเชื่อถือศาสนาพุทธ แต่สังเกตว่า ไกด์ที่พาเที่ยวอธิบายแต่ละที่แล้วจะวกเข้ามาเรื่องพุทธศาสนา เวลาที่ไกด์พาผมเดินขึ้นเขา ไกด์จะสวดมนต์พิมพ์ๆ ทำให้ผมรู้สึกประทับใจกับไกด์และอภิธรรมของภคินีที่แลดูมีจิตใจดี

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีระเบียบวินัย พอใจในสิ่งที่มี พวกเขาอนุรักษวัฒนธรรม ควบคู่กับการดูแลธรรมชาติอย่างดี และเป็นอยู่อย่างมีความสุข

ผมเกิดในครอบครัวที่นับถือพุทธศาสนา แต่เป็นครอบครัวที่ไม่เข้าวัด ฉะนั้น ผมจึงเข้าใจว่าหน้าที่ของพระ คือ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ และไม่รู้ว่พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องอะไร หลังจากกลับจากภูฏาน ผมเริ่มสนใจพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง จึงไปปรึกษาญาติสนิท คือ พี่อ้อย สุตทยา วัชรภักย์ ซึ่งเป็นลูกของคุณป้าแท้ๆ เมื่อเอ่ยปากถามพี่อ้อยว่า ถ้าผมอยากเรียนรู้อยากเข้าใจคำสอนของศาสนาพุทธ “ผมควรบวชดีไหม” พี่อ้อยก็รีบสนับสนุนให้ “บวช” ทันที

ต้อง “บวช” ให้ได้ ก่อน “ตาย”

คำถามต่อมาคือ บวชวัดไหนดี พี่อ้อยช่วยค้นหาข้อมูลเรื่องวัด ทั้งมหานิกายและธรรมยุตในเมือง นอกเมือง เรียงลำดับให้ผม ในที่สุด ผมได้ไปวัดที่วัดญาณเวศกวัน พอมาถึงวัดญาณเวศกวัน ผมรู้สึกว่าเป็นสถานที่สัปปายะ ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ญาติๆ มาร่วมทำบุญได้สะดวก ที่สำคัญคือ พระท่านมีอัธยาศัยเอื้อเฟื้อ ให้ความรู้ ให้ข้อมูลอย่างดี ขั้นตอนของวัด หากจะบวชต้องเขียนใบสมัคร พระท่านให้ใบสมัครมา แต่บอกว่าถ้าอยากบวช ผมคงต้องรอคิวถึง ๒ ปี แต่ถ้าสมัครบวชในพรรษา อาจจะไม่ต้องรอนานถึง ๒ ปี

ผมตั้งใจจะบวช เพราะอายุใกล้จะ ๖๐ หากยังลั้งเลอยู่ อาจจะตายก่อนก็ได้ จึงตัดสินใจสมัครบวชในพรรษา โชคดีเหลือเกิน ภายในไม่กี่สัปดาห์ ก็มีโทรศัพท์จากทางวัดแจ้งมาว่า มีผู้สมัครสละสิทธิ์บวชในพรรษา ๑ ท่าน ผมจะมีโอกาสแล้ว จะบวชใหม่ ... ผมตอบรับทันทีโดยไม่ลังเล ทั้งๆ ที่ต้องเตรียมวางแผนเรื่องงานที่บ้านอย่างกระชั้นชิด บอกได้ว่าเหนื่อยมาก (คิดแล้วก็เกิดปิติขึ้นในใจ ที่ตัดสินใจบวชครั้งนั้น)

ผมซาบซึ้งในการบวชครั้งนี้มาก ถ้าไม่ได้บวช ไม่ได้เรียน ก่อนตาย คงเสียใจที่สุดในชีวิต การบวช เป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้ผม

ผมได้เข้าใจคำว่า “บวชเรียน” ที่วัดญาณเวศกวันนี้เอง ระหว่างที่บวช ผมได้เรียนกับพระหลายรูป ท่านสอนเพื่อให้ผมไปสอบนักธรรมตรี การที่ผมถูกส่งไปเรียนที่ต่างประเทศตั้งแต่เด็ก ทำให้ภาษาไทย ทั้งพูด เขียน อ่าน อ่อนมาก ผมจึงหนักใจและกังวลว่าจะสอบนักธรรมตรีไม่ผ่าน เพราะมีแต่คำศัพท์ทางพระ จึงขยันท่อง ขยันจำ พยายามเขียนข้อความและคำศัพท์ที่ต้องท่องติดแปะไว้ที่ฝาผนังกุฏิตัวเองจนรอบห้อง เพื่อให้จำ..เพื่อให้ท่องให้ได้ พระอาจารย์ก็ให้กำลังใจว่า ถ้าผมตั้งใจ ก็สอบได้ ผมบวชอยู่ ๔ เดือน และในที่สุด ก็สอบผ่านนักธรรมตรี

เรียนได้ สอบผ่าน แต่ยังไม่เข้าใจ

ตอนบวช ผมได้เรียนรู้ธรรมะอย่างย่อ ท่องจำ แต่ไม่เข้าใจ ผมอ่านพุทธธรรม ซ้ำๆ ทุกคืน แต่ไม่เข้าใจ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านเขียนพุทธธรรมอย่างดีเยี่ยม มีระเบียบ และละเอียดมาก แต่ละเอียดเกินไป ผมใช้เวลาหาความหมายศัพท์ในพจนานุกรม กว่าที่จะอ่านจบแต่ละหน้า...เหนื่อยมาก เพราะผมอ่านภาษาไทยช้า ไม่ทันใจ ผมอยากเข้าใจธรรมะเร็วๆ

ตอนที่บวชอยู่นั้น ผมว่าผมได้ความรู้้น้อยมาก แต่อยู่ในบรรยากาศที่ประเสริฐ สัปปายะ อยู่กับหมู่สงฆ์ที่มีเมตตา เกื้อกูลกัน ช่วยสอน ช่วยแบ่งปันความรู้ วัดญาณเวศกวันจึงเป็นวัดที่ผมประทับใจมาก จนเมื่อถึงกำหนดต้องลาสิกขาแล้ว ผมยังอยากเรียนต่อ

แต่ตอนนั้นผมมีภาระงาน ยังเรียนต่อทันทีไม่ได้ ต้องขาดช่วงไปถึง ๒ ปี แต่พออายุ ๖๐ เต็ม ผมตัดสินใจลาออกจากธุรกิจของครอบครัว เพื่อจะได้เรียนพระไตรปิฎก ผมได้ปรึกษาพี่อ้อยอีกครั้ง แล้วได้คำแนะนำให้ไปเรียน “อภิธรรม” ที่ อชว. (อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย) ผมไปทันที ได้เข้าเรียน



ตึกเรียนที่ อชว.

ชั้นแรก ชั้นจุฬารักษิณกรรมิกะตรี และสอบได้ แต่ไม่แน่ใจว่าควรจะเรียนต่อหรือไม่ พี่อ้อยได้แนะนำให้ผมไปกราบเรียนปรึกษาพระอาจารย์มหาประนอม ธรรมมาลังกาโร ซึ่งผมได้ไปพบท่านที่วัดจากแดง ท่านเมตตา



อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย (อชว.)

แนะนำผมว่า ผมควรเรียนให้จบชั้นมัธยมอภิธรรมิกะโทเป็นอย่างน้อย เพื่อศึกษาให้จบขั้นพื้นฐาน หมายความว่า ต้องใช้เวลาเรียนอีก ๓ ปี

ในเวลาเดียวกัน ผมได้เขียนจดหมายกราบเรียนถามหลวงพ่อบุญเตชะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, ป.อ.บุญโต) เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๔ (อ่านในบทความเรื่องความเข้าใจเรื่องการเรียนพระอภิธรรม ในหน้า ๑๕) ว่าถ้าผมจะเรียนต่อให้จบอีก ๘ ชั้น ต้องใช้เวลาอย่างน้อยอีก ๗ ปี ผมไม่แน่ใจว่าจะคุ้มกับเวลาไหม และจะมีประโยชน์กับชีวิตผมอย่างไร

เมื่อหลวงพ่อบุญเตชะได้รับจดหมายที่กราบเรียนถามแล้ว ท่านเมตตาผมมาก กรุณาตอบจดหมายทันทีอย่างละเอียด ให้ข้อมูลกว้างขวาง แต่ให้ผมตัดสินใจเอง และยังแนะนำให้ผมตั้งใจศึกษาเข้าไปให้ถึงต้นตอคือพระไตรปิฎกจริงๆ และโยนิโสมนสิการ น้อมนำหลักธรรมเข้ามาใช้กับชีวิตประจำวันให้ได้

ในที่สุด ผมก็ตัดสินใจ “เรียนต่อ” ไม่ลังเล มุ่งมั่นเรียนไป..ไม่หยุดเลย

ยิ่งเรียน ยิ่งสนุก ตึ่มต้าในรสพระธรรม

ในบรรยากาศการเรียนที่ อชว. นี้ มีทั้งพระสงฆ์ แม่ชี และฆราวาส ฆราวาสก็มีทั้งวัยรุ่นและผู้สูงอายุ อาจารย์ผู้สอนก็มีทั้งพระสงฆ์ แม่ชี และคฤหัสถ์ เราเรียนเน้นภาคทฤษฎี แต่

เสียดายที่มีเวลาน้อย พอจะประยุกต์ทฤษฎีกับชีวิตประจำวันก็มักจะไม่ค่อยมีเวลา และที่สำคัญคือไม่ค่อยมีเวลาสำหรับการเชื่อมโยงกลับไปถึงต้นตอในพระไตรปิฎก ว่าธรรมะที่ท่านยกมาสอนนั้น มีที่มาจากพระ

อภิธรรมปิฎกตรงส่วนไหน หน้าไหน นับเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก

ในห้องเรียน ถ้าผมไม่เข้าใจตรงไหน ผมจะไม่ปล่อยผ่านไป ผมจะขออนุญาตเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อซักถามพระอาจารย์ จนกว่าผมจะเข้าใจ บางครั้งถามแล้วถามอีกจนเข้าใจ อาจารย์ทุกท่านก็เมตตาตอบ เพราะผมเรียนแบบไม่ให้เสียเวลา ไม่ทิ้งไว้ให้งง คิดว่า ถ้าไม่เข้าใจ ก็ควรขจัดความสงสัยออกไปเสียโดยเร็ว เพราะถ้าเราเข้าใจแล้ว ก็สามารถนำความรู้นั้นมาใช้ได้จริง แต่ก็มีหลายครั้งที่อาจารย์ท่านจะบอกผมว่า “เรียนไปก่อน เดียวก็จะเข้าใจเอง” ซึ่งพบว่า..ก็จริงของท่าน



เรียนให้เข้าใจ ไม่ใช่เรียนเอาใบประกาศ

ผมเรียนนอกระบบจะครบ ๙ ปีแล้ว เรียนทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ (ช่วงบ่ายและบางชั้นช่วงเย็น) ผมเรียนอย่างมีความสุข แม้ว่าการทำงานในโลกจะวุ่นวาย เครียด มีปัญหาอย่างไร เมื่อผมได้เข้าห้องเรียนนอกระบบแล้ว ผมจะลืมความทุกข์ทั้งหมด มีแต่ความสุข เพราะจิตใจสงบ จิตตั้งมั่นกับการเรียนพระอภิธรรม ผมตั้งใจเรียนมาก แต่ก็ไม่ได้เร่งรัด หรือกดดันตัวเอง ตั้งใจว่า เรียนเพื่อให้รู้จริง เพื่อไปสู่การเรียนปริญญาอื่นๆ ต่อไป ถ้าไม่เข้าใจอย่างแท้จริง ผมก็ยอมเรียนซ้ำชั้น

อย่างเช่น ตอนเรียนมหาปริญญา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ยากที่สุด ผมสมัครใจที่จะไม่สอบ ขอเรียนซ้ำชั้น เพราะผมเรียน ๑ ปีผ่านไปแล้ว แต่ไม่ค่อยเข้าใจ พอเรียนซ้ำชั้น กลับพบว่า ผมเข้าใจดีขึ้นมาก เห็นชัดว่า คัมภีร์ปริญญา ยิ่งใหญ่มาก ที่เคยเรียนมาทั้งหมด ได้เอามาเป็นพื้นฐานในการเรียนขั้นสุดท้ายนี้ และถ้าสอบผ่าน... ลี้นปีนี้ คงจบอภิธรรมชั้นที่ ๙ ได้ (ชั้นมหาอภิธรรมิกะเอก)

อภิธรรมทำให้รู้ทันกิเลสมากขึ้น

การนำอภิธรรมที่เรียนมาใช้กับชีวิตประจำวัน ผมสังเกตว่า ทุกวันนี้ผมเข้าใจตัวเองมากกว่าเดิม เวลาโกรธ ผมจะรู้ตัวว่ากำลังมีอะไรเกิดขึ้นในตัวผม รู้อาการร้อน รู้ถึงความตึงในกาย รู้ว่าเจตสิกไหนทำงานอยู่ แล้วก็ถามตัวเองว่า เราจะให้ร่างกายอยู่ในสภาพนี้หรือเราจะให้ความโกรธมันครอบงำเราหรือ เมื่อสังเกตเห็นแล้ว ก็จะหยุดความโกรธได้ระดับหนึ่ง



หลักสูตรชั้นมหาอภิธรรมิกะเอก

การเรียน ที่ อชว. นี้ ท่านอาจารย์ที่สอนขอแค่ ๒ ข้อ คือ ๑. ขอให้เราขยัน ตั้งใจเรียน ๒. ขอให้เรารักษาศีล ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับผู้เรียนทุกคน ส่วนการเรียนพระอภิธรรมให้เข้าใจได้ดี ต้องปฏิบัติภาวนาควบคู่ไปด้วย หากมีเวลาและโอกาสที่สามารถทำได้ก็ควรทำ จะช่วยให้เข้าใจสภาวะต่างๆ ตามที่เกิดขึ้นจริงได้ชัดเจนขึ้น และในหลักสูตรอภิธรรมบัณฑิตก่อนเรียนจบ ทุกคนจะต้องมีชั่วโมงปฏิบัติสะสมให้ครบ ๓๐ วัน (สะสมวันหลายครั้งมารวมกันได้)

อยากจะทำสื่อเพื่อให้คนเข้าใจพระอภิธรรม

สิ่งที่ผมอยากทำต่อไป คือ แบ่งปันความรู้ให้กับบุคคลทุกระดับ ทุกวัย อาจจะใช้เป็นภาพอธิบาย โดยไม่มีตัวอักษรให้อ่านเลยก็ได้ เพราะภาพหนึ่งภาพแทนคำพูดได้เป็นพันคำ “A picture is worth a thousand words.” เอาเรื่องพื้นฐาน เช่น ความโกรธ และ ขันธ์ ๕ มาทำก่อน แต่ต้องมีกัลยาณมิตรมาช่วยกัน ทั้งด้านวิชาการที่เก่งกว่าผม และด้านเขียนภาพ ส่วนผมอยากเป็นผู้กำกับ

“พระอภิธรรม” คือ วิทยาศาสตร์ทางจิต


การเรียนพระอภิธรรมไม่ใช่เรื่องของพระเท่านั้น ขรवासทุกคนก็สามารถเรียนได้ เนื้อหาในพระอภิธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต เหมือนเราเรียนวิทยาศาสตร์เพื่อเรียนรู้ปรากฏการณ์ของโลกและเข้าใจธรรมชาติ พระอภิธรรมก็สอนเรื่องทุกอย่างบนโลก สอนให้เรา

รู้ว่า จะปฏิบัติอย่างไรกับสิ่งรอบข้าง รวมถึงภายในตัวเรา อภิธรรม คือวิทยาศาสตร์ทางจิต

พระอภิธรรม ตอบโจทย์ว่าชีวิตมาจากไหน ตายแล้วไปไหน เกือบจะพูดได้ว่า เราจะมีโอกาสวางแผน ควบคุม กำหนดทิศทาง การเกิด การตาย เราได้ พอจะทราบทางดำเนินได้ใกล้เคียง เพราะเราเข้าใจว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้น มีเหตุและผลของมัน คนเกิดมาครบอาการ ๓๒ หรือไม่ล้วนมีเหตุปัจจัยที่คนๆ นั้นสร้างไว้ทั้งนั้น เราประมาณการได้ว่า ชีวิตจะเป็นอย่างไร ในวันที่ และวันข้างหน้า ศึกษาอภิธรรมแล้ว เราจะไม่ประมาทในชีวิต แม้จะยาก ละเอียด ลึกซึ้ง แต่มี

หลักการเรียนแล้ว เราจะมั่นคงในพระธรรม จะไม่ถูกใครหลอกได้ง่ายๆ

ถ้าเรียนจบอภิธรรมแล้ว ในอนาคต ผมตั้งใจว่าจะเรียนภาษาบาลีต่อ เพราะผมอยากอ่านพระไตรปิฎกภาษาบาลีด้วยตนเอง ไม่ใช่อ่านจากฉบับแปล ผมคิดว่าจำเป็นมาก ที่เราจะอ่านพระไตรปิฎกจากภาษาบาลี เพื่อให้เข้าใจนัยต่างๆ ของพระธรรมและพุทธพจน์ได้ถูกต้อง

ผมขออุทิศกุศลผลบุญจากกรรมดีถ้าเกิดจากการให้สัมภาษณ์ครั้งนี้ ให้พี่อ้อย สุตทยา วัชรารักษ์ และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่อยู่ใน ๓๑ ภูมิ ด้วยเทอญ 

คุณกฤติ ปันยารชุน จบปริญญาตรีด้านดีไซน์และจบปริญญาโทสถาปัตย์ เขาเป็นสถาปนิกสร้างบ้านให้คนอื่น ๆ อยู่ยาวนานถึง ๓๐ ปี แล้ววันที่คุณกฤติเดินทางไปภูฏาน ดินแดนพระพุทธศาสนา ก็ได้พบความสุขจากธรรมชาติและวัฒนธรรมพุทธ (วัชรยาน) พอได้บวช ก็ได้เริ่มต้นการเดินทางบนคำสอนของพระพุทธองค์ (เถรวาท) จนถึงการตั้งใจเรียนพระอภิธรรม

คุณกฤติได้ใช้เวลาเต็มที่ เรียนรู้ที่จะหยุดการสร้างบ้านหลังใหม่ของตนเอง (การเกิดในภพชาติใหม่) หรือถ้าจะมีเรือนหลังใหม่ (เกิดชาติใหม่) คุณกฤติก็เข้าใจถึงเหตุปัจจัยของชีวิตด้วยความแจ่มแจ้ง

การเรียนพระอภิธรรม จะยากหรือง่าย คงไม่สำคัญเท่าเป้าหมายที่คุณตั้งไว้ หากไม่รู้ว่าชาติหน้าคุณจะมีโอกาสเป็นมนุษย์อีกไหม ทำไมครั้งหนึ่งในชีวิต...ที่ได้เกิดมาในดินแดนพระพุทธศาสนา ที่สงบร่มเย็น มีโอกาส มีเวลา มีสถานที่เรียน มีครูบาอาจารย์ที่พร้อมจะสอน ทำไมคุณจึงไม่เรียนพระอภิธรรมเพื่อลิ้มชิมรสคำสอนของพระพุทธองค์อย่างแท้จริง

กฤติ ปันยารชุน

- เกิด : พ.ศ. ๒๔๙๔ ที่กรุงเทพฯ
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๔๙๙ - พ.ศ. ๒๕๐๕ เรียนที่ ร.ร.กรุงเทพคริสเตียน
พ.ศ. ๒๕๐๕ - พ.ศ. ๒๕๒๓ เรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ และที่สหรัฐอเมริกา
ปริญญาตรี (ดีไซน์) วิลเลียมส์ คอลเลจ รัฐแมสซาชูเซตส์
ปริญญาโท (สถาปัตย์) มหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด รัฐแมสซาชูเซตส์
- ทำงาน : พ.ศ. ๒๕๒๓ - พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นสถาปนิก และนักเปียโน กรุงเทพฯ
- บวช/เรียน : พ.ศ. ๒๕๕๑ วัดญาณเวศกวัน อ.สามพราน จ.นครปฐม (๑ พรรษา)
พ.ศ. ๒๕๕๔ เริ่มเรียนพระอภิธรรม ที่อภิธรรมโศติกะวิทยาลัย (อชว.) ถึงปัจจุบัน มีบุตร ๒ คน



๕ ปรีศณา พุทธปฎิมา

ปัญญาปรีศณ

ธีรปัญญา

ตอน ๑

ทุกวันนี้พระพุทธรูปกำลังเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลก ทั้งพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่เป็นอภิลักขิต (ไม่จำกัดกาล) และเอหิปัสสิโก (ทำให้เข้ามาพิสูจน์) ก็เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของเหล่าปัญญาชน ที่เปื้อนัยการอันวอนร้องขอจากพระเจ้าในศาสนาของเขา จึงเข้ามาศึกษาหาแก่นธรรมอย่างจริงจัง จังๆ กันในพระพุทธรูป แม้แต่ฝรั่งหลายคนที่ได้มาท่องเที่ยวในเมืองพุทธ ได้ไปวัดไปวา ได้เห็นวัฒนธรรมการทำบุญทำทานของชาวพุทธบ้าง ได้ประทับใจในความเป็นมิตรของชาวพุทธบ้าง หรือได้มาเห็นความงาม อากาศสงบ และใบหน้าที่ยิ้มน้อยๆ ของพระพุทธรูป ก็อดที่จะมีศรัทธาไม่ได้ บางคนก็เข้าพระพุทธรูปกลับไปเป็นเครื่องประดับที่บ้านเสียเลย โดยให้เหตุผลว่า เห็นแล้วสบายใจ

แต่ก็ทำให้ชาวพุทธที่เคร่งครัดนิยมหลายท่านกลับไม่ค่อยสบายใจเพราะเห็นว่าพระพุทธรูปเป็นวัตถุที่ตั้งของการบูชา มิใช่เครื่องประดับซึ่งชาวต่างชาติส่วนใหญ่ (รวมทั้งชาวพุทธด้วยกันเองส่วนหนึ่งด้วย) ก็ยังไม่เข้าใจดีว่า ทำไมชาวพุทธจึงต้องกราบต้องไหว้บูชาพระพุทธรูปกันด้วย

ชาวพุทธรุ่นใหม่เองจำนวนไม่น้อยเลยก็ทำตามๆ กันไปตามประเพณีเท่านั้น โดยไม่ได้เข้าใจเหตุผลที่แท้จริง บางคนถึงกับบ่นว่าเป็นแค่อิฐแค่ปูน ไปกราบไปไหว้ทำไมให้ยุ่งายบ้าง ก็พยายามสอดแทรกศิลปะร่วมสมัยเข้าไปในพระพุทธรูป เช่น ล่าสุดก็มีการนำเอาฮีโร่ของเด็กๆ คือยอดมนุษย์อุลตร้าแมนที่มีท่าทางต่างๆ แต่มีเศียรเป็นพระพุทธรูปออกแสดง เป็นต้น

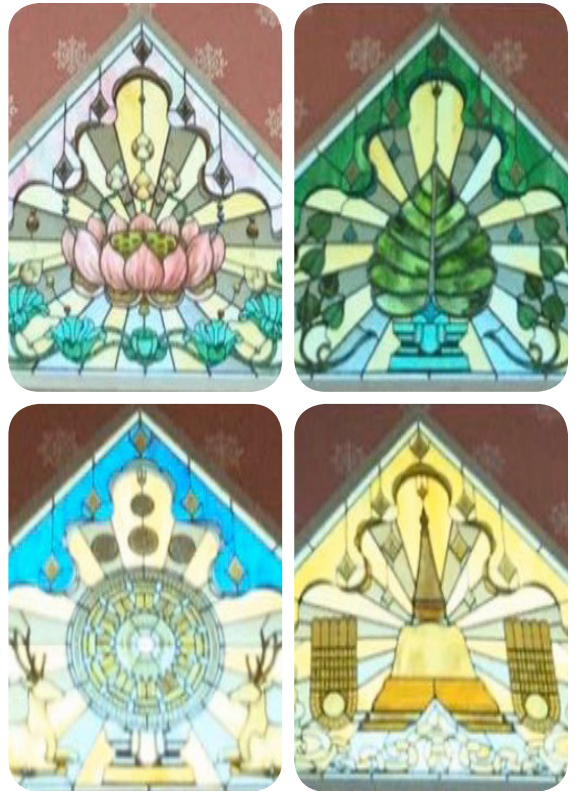


กรณีพระพุทธรูปปางอุลตราแมนที่เป็นข่าว

ผู้เขียนได้ปรารภเรื่องนี้กับพระอาจารย์มหา กัมพล ป.ธ. ๙ ที่วัดจากแดงเมื่อหลายปีก่อน ท่านได้เมตตาผูกเป็นปริศนาธรรมไว้ให้ ๙ ข้อ ให้เป็นหลักในการอธิบายให้ชาวพุทธที่สนใจและต้องการเข้าใจความหมายขององค์พระพุทธรูปปฏิมาที่ลึกลับยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่เหตุผลเป็นสิ่งที่จำเป็น หลายคนอาจจะต้องไปอธิบายให้ลูกให้หลานฟังว่า พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ของเขา กราบไหว้พระพุทธรูปกันสืบต่อกันมา ด้วยเหตุผลอันใด ให้คนรุ่นใหม่เขาได้ลองคิดพิจารณาดูเอาเองว่าอาการเคารพอ่อนน้อมต่อพระพุทธรูปนี้ ควรจะยังรักษาไว้ให้เป็นมรดกของชาวพุทธสืบไปไหม ดีกว่าไปบังคับให้พวกเขาทำตามด้วยกำลังความเชื่ออย่างเดียว การให้ปัญญาชี้ให้เห็นเหตุผลย่อมสำคัญกว่า

ในสมัยพุทธกาลยังไม่มีพระพุทธรูป แต่พระพุทธรเจ้าอนุญาตให้ใช้เจดีย์ คือสิ่งของที่พระพุทธรองค์ได้ทรงเคยใช้สอย มาเป็นสัญลักษณ์ในการเคารพบูชา เช่น บาตร จีวร ตันโพธิ์ เป็นต้น เรียกว่า **บริโภคเจดีย์** ภายหลังพระพุทธรเจ้าปรินิพพานแล้ว ก็มีการสร้างพระสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ให้บูชา เรียกว่า **ธาตุกเจดีย์** ส่วน**อุเทสิกเจดีย์** หรือพระพุทธรูปนั้น สันนิษฐานกันว่า ในช่วงสองศตวรรษแรก ยังไม่มีพระพุทธรูป

ที่สื่อให้เห็นเป็นตัวละคร แต่จะเว้นช่องว่างไว้ในรูป และให้เข้าใจเอาเองจากบริบทรอบข้าง เช่น ถ้าเป็นรูปใต้ต้นสาละ แล้วมีรอยพระบาท มีดอกบัว ๗ ดอกรองรับ ก็แสดงถึงตอนประสูติ ถ้ามีพ่อนหญ้าใต้ต้นโพธิ์ ก็แสดงถึงการตรัสรู้ ถ้ามีกวางอยู่หน้า มีธรรมจักรอยู่ด้านหลัง ก็หมายถึงการแสดงปฐมเทศนา ถ้าเป็นแท่นบรรทมใต้ต้นสาละคู่ ก็แสดงการปรินิพพาน เป็นต้น ดูเหมือนจะเป็นการแสดงเหตุการณ์ธรรมประวัติ มากกว่าที่จะเน้นพุทธประวัติไปที่ตัวละคร



รูปพุทธประวัติที่ไม่มีพระพุทธรูป ประสูติ ตรัสรู้ ธรรมจักร ปรีนิพพาน ตามลำดับ

แต่หลังจากยุคพระเจ้ามีลินท์ซึ่งเป็นกษัตริย์ชาวกรีก ได้หันมายอมรับนับถือพุทธศาสนา คติการสร้างพระพุทธรูปแบบกรีกก็เข้ามาแพร่หลายในหมู่ชาวพุทธ และได้รับความนิยมนับต่อมาจากจนถึงทุกวันนี้

รูปทรงของพระพุทธรูป ก็มีวิวัฒนาการตามความนิยมสืบมาเป็นลำดับ การตีความ ๔ ปริศนา พุทธปฏิมาฯ นี้ จึงอาจจะทำได้หลายนัย ไม่มีถูกไม่มีผิดตายตัว แต่เรามาลองดูนัยที่เสนอไว้นี้ก่อนเป็นพื้น ส่วนถ้าใครได้ศึกษาแล้วมีไอเดียเพิ่มเติม อาจจะใส่รายละเอียดลงไปปริศนาแต่ละข้อ ก็คงจะเป็นการดี ถือเป็นกาารเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับพุทธานุสสติไปด้วยกัน



พระพุทธรูปสานด้วยไม้ไผ่ ประดิษฐานที่ มหาวิทยาลัยพุทธศาสนาแห่งรัฐฉาน (Shan state buddhist university) ตองจี เมียนมา

๙ ปริศนา พุทธปฏิมา

เกสวาน ฉนวนเกตุแหลม แยม์โอษฐ์สูง่า
ตาพระคู หูพระยาน พระนั่งนาน
พระไม้ขานตอบ ซังขอบพระนั่ง
พักตร์พริ้งองค์งาม

๑) เกสวาน

หมายถึง การใช้ปัญญาคิดอุปายแสวงหาทางออกให้กับชีวิต เริ่มจากพระองค์เอง ว่าทำไม

ชีวิตจึงมีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย และเมื่อมีชีวิตอยู่ ทำไมคนเราจึงมากไปด้วยความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ความเสียใจ และความคับแค้นใจ และเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ยังไม่รู้ธรรมอันออกจากทุกข์ เมื่อไรเล่า ทางออกจากทุกข์จักปรากฏ ทรงคิดค้นว่า ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ความเสียใจ และความคับแค้นใจ เหล่านี้ เกิดมาจากสาเหตุอะไรกันแน่

การใช้ปัญญาคิดอุปายแสวงหาทางออกให้กับชีวิตนี้ พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมาตั้งแต่พระองค์ยังเป็นพระโพธิสัตว์ จนกระทั่งทรงค้นพบสาเหตุที่แท้จริงของความเกิดเป็นต้นเหล่านั้น ด้วยพระองค์เอง แล้วทรงประกาศเหตุแห่งความเกิดเป็นต้นเหล่านั้น และทางแห่งความหลุดพ้นจากความเกิดเป็นต้นเหล่านั้น แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดังที่ทราบกันอยู่ในปัจจุบันนี้

ดังนั้น เพื่อจะให้อนุชนรุ่นหลังได้ระลึกถึง **พระอรหัตตมรรค** ของพระพุทธเจ้าแล้ว อาศัยพระอรหัตตมรรคนั้น นำตนให้ออกไปจากความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์ทางกาย ทุกข์ทางใจ ความเสียใจ และความคับแค้นใจทั้งหมด เหมือนอย่าง que พระองค์ได้หลุดพ้นไปแล้ว เหล่าบรรพชนของเรา จึงสร้างพระเกสาพระพุทธรูปให้มีลักษณะเป็นทักษิณาวินิจฉัย คือ วนไปทางขวา ซึ่งหมายถึง มรรคหรือทางที่วนออกไปจากกองทุกข์ คือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ความเสียใจ และความคับแค้นใจนั่นเอง

สังเกตว่าเวลาพระห่มจีวรจะเปิดไหล่ขวา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการรับโอวาท *ครุณิ อนุสาสนิโย ปทกฺขิมคคาหิโน* เป็นผู้ตั้งอยู่ในคำสั่งสอนของครูทั้งหลาย คือ มีปกติรับโอวาทเบื้อง

ไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ ซึ่งเผาไหม้ใจเราอยู่ตลอดเวลา นั่นเอง ซึ่งสำคัญกว่าไฟบนศีรษะ และไฟที่ไหม้บนผ้าของหมู่สัตว์เสียอีก

ไฟ ๓ กองนี้ พระพุทธเจ้าทรงใช้ปัญญาคิดค้นจนรู้แจ่มแจ้งว่ามีมูลเหตุมาจากความไม่รู้จักว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นทุกขอริยสัง

ความไม่รู้จักว่า ความพึงพอใจด้วยอำนาจความปรารถนา ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเหล่านั้น เป็นเหตุเกิดขึ้นแห่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นทุกขอริยสังต่อๆ ไปอีก トラบเท่าที่ยังละความพึงพอใจด้วยอำนาจความปรารถนานั้นไม่ได้

ความไม่รู้จักว่า การสละ การละ ได้อย่างเด็ดขาด ความหลุดพ้นไป การไม่ถูกความพึงพอใจด้วยอำนาจความปรารถนา ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเหล่านั้นผูกมัดพัวพันนี้ นั่นเป็นอุบายเครื่องสลัดออกไปจาก รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นทุกขอริยสัง

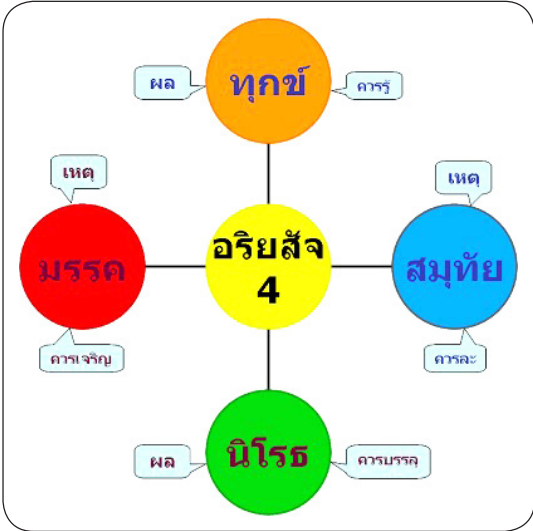
ความไม่รู้จักว่า สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เหล่านี้ นั่นเป็น

ทางเดินไปให้ถึงความดับความพึงพอใจด้วยอำนาจความปรารถนาในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นทุกขอริยสัง เพราะความไม่รู้จักธรรม ๔ ประการเหล่านี้แหละ สัตว์ทั้งหลายจึงถูกไฟ ๓ กองนี้ เผาเอาครั้งแล้วครั้งเล่า

ครั้นรู้แล้ว ก็ทรงละไฟ ๓ กองนั้น ได้อย่างเด็ดขาด ด้วยวินัย ๑๐ คือ สังวรวินัย ๕ (ศีลสังวร สติสังวร ญาณสังวร วิริยสังวร ขันติสังวร) และ ปทานวินัย ๕ (ตทังคปทาน วิกขัมภนปทาน สมุจเฉทปทาน ปฏิปัสสัทธิปทาน นิสสรณปทาน) เป็นเครื่องนำไปสู่ความดีเลิศ (วิเศษ) ดับไฟ ๓ กองนี้ ให้เกิดวิมุตติหลุดพ้นไปได้ โดยย่อก็คือ สิกขา ๓ ศีลดับไฟโทสะ สมาธิดับไฟราคะ ปัญญาดับไฟโมหะ (หรืออีกนัยหนึ่ง ทานดับไฟโลภะ ศีลดับไฟโทสะ ภาวนาดับไฟโมหะ)

ยอดแหลมน่าฉงนนั้น นอกจากจะเป็นสัญลักษณ์แห่งกองไฟ ๓ กองนั้นแล้ว นัยที่สอง ก็ยังเป็นสัญลักษณ์แสดงความจริงที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้หลุดพ้นจากกองไฟ ๓ กองนั้นอย่างไม่หวนกลับมาอีกด้วย ดังนั้นพระเกตุอันมียอดแหลมน่าฉงนนั้น บรรพชนของเราตั้งใจสร้างไว้ เพื่อให้รู้ว่าพระพุทธเจ้าใช้ยอดแห่งปัญญา ซึ่งเป็นการใช้ศักยภาพของมนุษย์ให้เต็มที่ เป็นการค้นพบสิ่งที่สูงที่สุด พบมูลเหตุแห่งความเกิด อุบายเครื่องสลัดออก และทางอันพ้นไปจากความเกิดได้

อาศัยเหตุดังกล่าวมานี้ บรรพชนของเราจึงสร้างเกตุพระพุทธรูปให้มีลักษณะเป็นยอดแหลม เพื่อให้พวกเราผู้เป็นชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงพระอรหัตผล ของพระพุทธเจ้า ตาม ชาติวิภังคสูตร ที่ว่า *ภิกษุ เปรียบเหมือนตตะเกียงน้ำมันติดอยู่ได้ เพราะอาศัยน้ำมันและไส้ ตตะเกียงน้ำมันนั้นย่อมหมดเชื้อดับไป เพราะหมดน้ำมันและไส้ และเพราะไม่เติมน้ำมันและไส้ใหม่ แม้ฉนใด*



ความสัมพันธ์ในอริยสัง และกิจที่ต้องทำ

ภิกษุก็ฉันทันเหมือนกัน เมื่อเสวยเวทนามี
 กายเป็นที่สุด จึงรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนามีกาย
 เป็นที่สุด” เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด จึงรู้
 ชัดว่า “เราเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด” รู้ชัดว่า
 “หลังจากกายแตกตายไป เวทนาทั้งปวงไม่น่า
 เพลิดเพลิน จัก (สงบ) เย็นในโลกนี้ที่เดียว” เพราะ
 เหตุนั้น ภิกษุผู้เพียบพร้อมแล้วอย่างนี้ ชื่อว่าเป็น
 ผู้ประกอบด้วยอริยฐานธรรม คือปัญญาอันยอด
 เยี่ยมนี้ เพราะว่าปัญญาอันประเสริฐยอดเยี่ยมนี
 คือความรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นทุกข์ทั้งปวง (เอสา
 หิ ภิกษุ ปรมา อริยา ปถญา ยทิตฺถ สพฺพทุกฺขกฺขเย
 ฌาณํ) ซึ่งก็คือปัญญาในอรหัตผลนั่นเอง)

พระอรหัตผลนั้น จึงเป็นผลอันสูงสุดใน
 สังสารวัฏ ไม่มีผลใดสูงกว่าจิตดวงนี้อีกแล้ว เป็น
 ผลในลำดับต่อจากอรหัตตมรรคทันทีโดยไม่มี
 ระหว่างชั้น มรรคจิตเกิดได้ครั้งเดียว ตัดกิเลส
 แล้วก็หมดหน้าที่ไป แต่ผลจิตเกิดได้อีกหลาย
 ครั้ง トラบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่ พระพุทธเจ้า เวลา
 เสวยวิมุตติสุขก็ทรงเข้าผลสมาบัติ อิมเอิบอยู่
 ด้วยจิตดวงนี้ อันเป็นโลกุตตรจิตที่เอานิพพาน
 มาเป็นอารมณ์ จึงละเอียด ประณีตยิ่งนัก เพื่อให้
 พวกเราระลึกถึงผลอันยอดเยี่ยมที่สุดนี้ บรรพชนจึง
 แทนด้วย พระเกตุแหยมของพระปฏิมา อันเป็น
 โลกุตตรธรรม ที่เป็นเป้าหมายอันสูงสุดของพวกเขา
 เราชาวพุทธทุกคน

๓) แยมโอบุฐ์สง่า

หมายถึง อากาที่พระพุทธเจ้าได้ทรง
 พิจารณาเห็นมรรคผลที่เกิดขึ้น ในพระองค์เอง
 แล้ว ได้พิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว จึงไม่หวนกลับไป
 ไปหาวิภวอีก เป็นการวิมุตติหลุดพ้นแล้วเพราะ
 รู้โดยชอบ (สัมมทัณฺญาวิมุตฺเต) รู้โดยชอบ
 อย่างไร? คือโดยเหตุ อธิบายว่า รู้สังขธรรม ๔ ด้วย
 มรรคปัญญาแล้ว หลุดพ้นโดยผลวิมุตติ ใช้ปัจจ-



พระพุทธสุโขทัย (จำลอง) เนื้อเงินบริสุทธิ์ ทรงเครื่อง
 ทองคำประดับพลอย พระเกศทองคำ เม็ดพระศก
 ผิงเพชร พระรัศมีทองคำผิงเพชร ประดิษฐาน
 ในพระอุโบสถวัดปวีณาสราราชสงคราม กรุงเทพฯ

เวกขณะ อันเป็นมหากิริยา ญาณสัมปยุตตจิต
 ในการพิจารณามรรคที่เพิ่งเกิดขึ้น ผลที่ได้ทรง
 บรรลุ นิพพานที่ได้ทรงประจักษ์ และกิเลสที่
 พระองค์ทรงละได้แล้ว โดยไม่มีสิ่งใดที่พระองค์
 ต้องทรงละอีกดังนี้

แล้วทรงเห็นหมู่สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลีคือกิเลส
 ในจักขุน้อยก็มี ที่มีธูลีคือกิเลสในจักขุมากก็มี
 ที่มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี ที่มีอินทรีย์อ่อนก็มี ที่มี
 อหยาศัยดีก็มี ที่มีอหยาศัยทรามก็มี ที่จะสอนให้รู้
 ได้ง่ายก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้ยากก็มี ที่มีปกติเห็น
 พรโลกและโทษ โดยความเป็นภัยอยู่ก็มี จากนั้น
 ทรงน้อมพระทัยไปในการยังประโยชน์เกื้อกูล
 และความสุขให้สำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลาย ด้วยการ
 รับอาราธนาจากท้าวสหัมบดีพรหม เพื่อทรง
 แสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์

ลักษณะพระพุทธรูปที่แสดงอาการแยมโษษฐ์เล็กน้อยนี้ เหล่าบรรพชนสร้างไว้ก็เพื่อต้องการจะบอกถึงการถึงพร้อมแห่ง อดตนาถะ ทำตนให้เป็นที่ยิ่งได้ด้วยอรหัตตมรรคญาณ และพร้อมที่จะเป็นที่ยิ่งของสัตว์โลก หรือ ปรนาถะ ด้วยสัพพัญญุตญาณ และมหากรุณาญาณต่อไป การสมบูรณ์แห่งพุทธภาวะก็เกิดขึ้น พร้อมกับการแยมพระโษษฐ์น้อยๆ นี้

นอกจากนี้ ในกาลต่อมาภายหลังจากตรัสรู้ยังหมายถึงการแยมพระโษษฐ์ในเหตุการณ์สำคัญต่างๆ (หสิตุปาทจิต) เพื่อให้พระอานนท์ทราบ แล้วจะได้ทูลถามถึงเหตุแห่งการแยมน้อยๆ นั้น จากนั้นพระองค์ก็จะตรัสบอกเหตุแห่งการแยมน้อยๆ นั้น แล้วทรงแสดงธรรม อาศัยเหตุดังกล่าวมานี้แหละ บรรพชนของเราจึงสร้างโษษฐ์ของพระพุทธรูปให้มีลักษณะแยมน้อยๆ เพื่อจะให้พวกเราผู้เป็นคนรุ่นหลังได้ทราบถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นนั่นเอง

ข้อสังเกต

ข้อ ๑ - ๓ แสดงถึง อรหัตตมรรค(กุศล)อรหัตตผล(วิบาก) และปัจจเวกขณจิต (กิริยา) สงเคราะห์ลงเป็น *อิตตहितสมปัตติ* ความถึงพร้อมแห่งประโยชน์ตน ทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์เองจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว จัดเป็นเครื่องสำเร็จ *พุทธภาวะ* คือความเป็นพระพุทธเจ้าและความเป็น อดตนาถ คือ พึ่งตนเองได้แล้ว ต่อไปก็พร้อมที่จะทำ *ปรหิตปฏิบัติ* คือปฏิบัติบำเพ็ญพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป จัดเป็น *พุทธกิจ* คือหน้าที่ของพระพุทธเจ้า และเป็น โลกนาถ คือเป็นที่พึ่งของชาวโลกได้ ซึ่งจะแสดงในปริศนาพุทธปฏิมาในข้อ ๔ - ๙ ต่อไป



หลวงพ่อบุชราคม พระประธาน วัดกำแพงบางจาก ธนบุรี วัดที่มีศิลปะเก่าแก่สมัยอยุธยาและภาพจิตรกรรมที่งดงาม

๔) ตาพระดู

หมายถึง หลังจากที่พระพุทธรองค์ได้ทรงบรรลุประโยชน์ตนอย่างสมบูรณ์แล้ว ก็ทรงเห็นหมู่สัตว์ผู้เคลื่อนกล่นด้วยความโศก ผู้ถูกชาติและชราครอบงำแล้ว ทรงเกิดความกรุณาขึ้น จึงทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ด้วยการตรวจดูสัตว์โลกในเวลาใกล้รุ่ง ด้วยทิพยจักขุ อันลวงจักขุของมนุษย์ หากทรงเห็นว่าสัตว์เหล่าใด มีอุปนิสัยปรากฏในข่ายพระญาณของพระองค์ ก็จะเสด็จไปแสดงธรรมโปรดสัตว์เหล่านั้น จะกล่าวว่าสัตว์โลกทั้งหลายอยู่ในสายพระเนตรของพระพุทธเจ้าก็ว่าได้ และพระองค์ผู้เป็นกัลยาณมิตร ก็พร้อมที่จะเสด็จไปอนุเคราะห์สัตว์เหล่านั้นตลอดเวลา



กิจของพระพุทธเจ้ามี ๕ อย่าง คือ

- ปุพพัตถะ ปิณฑะปาตัญจะ
- สายัณเฑ ัฒมะเทสะนัง
- ปะโทเส ภิกขุโรวาทัง
- อัทตะระรัตเต เทวะป็นหะนัง
- ปัจจุเสวะ คะเต กาละ
- ภัพพาทัพเพ วิโลคะนัง
- เอเต ปญจะวิเช กิจเจ
- วิโสเธติ มุณีปุงคะโวติ ฯ

เข้าตรูบิณฑบาต **เย็นธรรมาสน์เทศนา**
พลบค่ำโรวาทพา **ให้ลิกขาพระณเระเรา**
เที่ยงคืนตอปัญหา **เทวดาที่มาเฝ้า**
ใกล้รุ่งแบ่งบรรเทา **สัตว์ใดเข้าช่วยพระญาณ**
เสด็จพระบาทเปล่า **ไปโปรดเขาพันสังสาร**
พุทธกิจทั้งห้ากาล **แผ่ไพศาลเกื้อโลกเอ๋ยฯ**

พุทธกิจ ๕ ประการนี้ พระองค์ทรงกระทำมาตั้งแต่ยังพระธรรมจักรให้เป็นไป เป็นต้น เรื่อยมาจนถึงโปรดสุภัททปริพพาชก แล้วเสด็จปรีนิพพาน ด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ในเวลาใกล้รุ่ง ในวันวิสาขบูชาณมี ระหว่างต้นสาละทั้งคู่ในป่าสาละวัน ใกล้กรุงกุสินารา

อาศัยเหตุดังกล่าวมานี้ บรรพชนของเราจึงสร้างเนตรของพระพุทธรูปให้มีลักษณะทอดลงต่ำมองดู ก็เพื่อจะให้เราผู้เป็นคนรุ่นหลังได้ทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจด้วยความอนุเคราะห์เอ็นดูในหมู่สัตว์ตลอดเวลา แล้วจะได้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ ผู้ทรงเป็นกัลยาณมิตร อันสูงสุดของพวกเรานั่นเอง

๕) หูพระยาน

ลักษณะพระพุทธรูปประการที่ ๕ นี้ ในเบื้องต้น หมายถึง **ความที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้หนักในเหตุผล** ไม่ทรงถึงความลำเอียง เพราะชอบหรือ



พระปฐมธรรมราช ประดิษฐานภายในวิหาร วัดบางหลวง จังหวัดปทุมธานี

ไม่ชอบ เพราะกลัว หรือเพราะความหลงมกมาย ไม่ทรงถึงความเป็นผู้หุเบา ไม่ทรงทำอะไรตามความชอบใจของตน เมื่อจะทรงปฏิบัติพระองค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมเป็นผู้หนักในเหตุและผล ตัวอย่างเช่น เมื่อจะทรงแสดงธรรม ก็ทรงแสดงด้วยอำนาจเหตุ คืออภัยาศัยของผู้ฟังเป็นหลัก เช่น สัตว์เหล่าใดเป็นผู้มีอภัยศัยอ่อน ก็ทรงแสดง **ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์แก่สัตว์เหล่านั้น** สัตว์เหล่าใดเป็นผู้มีอภัยศัยปานกลาง ก็ทรงแสดง **สัมปรายิกัตถประโยชน์แก่สัตว์เหล่านั้น** สัตว์เหล่าใดเป็นผู้มีอภัยศัยแก่กล้าก็ทรงแสดง **ปรมัตถประโยชน์แก่สัตว์เหล่านั้น**

อนึ่ง พระพุทธเจ้านั้น เมื่อจะทรงยกย่องบุคคลใดบุคคลหนึ่งไว้ในฐานะใดฐานะหนึ่ง ก็ทรงยกย่องบุคคลนั้น ในฐานะนั้น ด้วยอำนาจแห่งเหตุเท่านั้น เช่น เมื่อจะทรงยกย่องท่านพระสารีบุตรเถระไว้ในฐานะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีปัญญามาก และยกย่องท่านพระมหาโมคคัลลานเถระไว้ในฐานะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มาก ก็ทรงยกย่องด้วยอำนาจแห่งเหตุกล่าวคือ อธิการที่ท่านทั้งสองนั้นได้สั่งสมอบรมมาแล้ว แต่ปางก่อน ไม่ได้ทรงยกย่องเพราะเห็นแก่หน้า

อีกตัวอย่างหนึ่งเช่น พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย ก็ทรงอาศัยเหตุเกิดขึ้นก่อน จึงทรงบัญญัติ หาบัญญัติโดยปราศจากเหตุไม่ แม้ในเรื่องอธิการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุ



พระพุทธท้าวปฐมมาร พระประธานในพระอุโบสถ
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ

สงฆ์ก็เหมือนกัน คือ พระองค์อาศัยอำนาจแห่งเหตุ ตัดสินอธิการณ์นั้น ซึ่งขาดอย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย นอกจากจะหมายถึงความเป็นผู้หนักในเหตุ ดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังหมายถึง **ความที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นยอดแห่งพหุสสุตบุคคล** อีกด้วย

หุพระยาน นั้น อาจเขียนได้อีกแบบหนึ่งว่า **หุพระญาณ** ซึ่งอาจหมายเอา **พระสัพพัญญุตญาณ** อันเป็นญาณหยั่งรู้ธรรมทุกประการที่มีเฉพาะพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ที่อาศัยสัพพัญญุตญาณนี้แหละ ในการเลือกสิ่งที่เหมาะสมมาสั่งสอนในกาลสมัยที่เหมาะสม ตรงกับจริตของสัตว์ จึงทำให้สัตว์โลกได้รับประโยชน์สูงสุดจากพระองค์ อาศัยเหตุตามที่กล่าวมานี้ บรรพชนของเรา จึงสร้างโบพระกรรม (ใบหู) ของพระพุทธรูปให้มีลักษณะเป็นติ่งยานลงมา เพื่อให้เราทั้งหลายได้ระลึกถึงความเป็นผู้หนักในเหตุของพระพุทธเจ้านั่นเอง ความจริง บุคคลจะเป็นผู้หนักในเหตุได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีปัญญามาก ก็แต่ว่าบุคคลผู้เช่นนี้ จะเป็นใครอื่นไปไม่ได้ นอกจากพระพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะฉะนั้น ลักษณะพระพุทธรูปประการที่ ๕ นี้ จึงหมายถึง **พระปัญญาธิคุณ** ของพระพุทธเจ้านั่นเอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ ปรีศนาธรรมในพระพุทธรูปภูมิลำดับที่ ๕ นี้ หมายถึงความที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นยอดแห่งพหุสสุตบุคคล มีความทรงจำเป็นเลิศ มีความเพียรมาก ทรงเป็นผู้หนักในเหตุผล มิใช่ทรงเป็นบุคคลผู้หุเบา และทรงพระปัญญาเลิศด้วยพระสัพพัญญุตญาณอันประเสริฐสูงสุด 🙏

(อ่านต่อตอนจบในฉบับหน้า)



ตรัสเตือนพระอาณนัทตอนพระสารีบุตรนิพพาน

นะนุ เอวัง อาณนทะ มะยา ปะฎีกัจเจวะ อักขาตัง
สัพเพหะวะ ปิเยติ มะนาเปติ นานาภาโว วินาภาโว
อัญญะตาภาโว ตัง กุเตตถะ อาณนทะ สัพภา

ยันตัง ชำตัง ภูตัง สังขะตัง ปะโลกะธัมมัง
ตัง วะตะ มา ปะลุขจิตติ เนตัง สฺวานัง วิชชะติ ฯ

"ดูกรอาณนัท เราได้บอกเธอไว้ก่อนแล้วไม่ใช่หรือว่า
ความเป็นต่างๆ ความพลัดพราก ความเป็นอย่างอื่น
จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ต้องมี เพราะฉะนั้น
จะพึงได้ในของรักของชอบใจนี้แต่ที่ไหน

สิ่งใดเกิดแล้ว มีแล้ว ปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
มีความทำลายเป็นธรรมดา การปรารถนาว่า
ขอสิ่งนั้น อย่าทำลายไปเลย ดังนี้ มิใช่ฐานะที่จะมีได้"

ชวนรู้

กองบรรณาธิการ

สถานที่เปิดสอนพระอภิธรรม ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง

๑. อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย (อชว.)

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการ
สังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ถ.หน้าพระธาตุ
พระบรมมหาราชวัง พระนคร กรุงเทพฯ

โทร. 022243843 ภายใน 1118

โทรสาร. 026236101

๒. มูลนิธิแนวมหานิรานนท์

84/1 หมู่ 2 ถ. พุทธรณทลสาย 5

ต. บางกระทีก อ. สามพราน

จ. นครปฐม 73210

โทร. 028894417, 024821044

๓. วัดสามพระยาวรวิหาร

ณ ตึกสุภัทรวังสรรค์ ชั้น 1

แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ

เป็นประจำทุกวันจันทร์-ศุกร์

ตั้งแต่ 9.00 - 14.30 น.

วันเสาร์และอาทิตย์ 8.30 - 15.30 น.

ติดต่อสอบถาม โทร. 026289328

๔. วัดธาตุทอง พระอารามหลวง

ที่วิหารลิมปาภรณ์ วัดธาตุทอง

ทุกวันอาทิตย์ 8.30 - 13.30 น.

ถ.สุขุมวิท แขวงพระโขนงเหนือ เขตคลองเตย

กรุงเทพฯ 10110

โทร : 023900261-5, 023911007

๕. อภิธรรมมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

วัดระฆังโฆสิตาราม คณะ 7

ถ.อรุณอัมรินทร์ แขวงศิริราช

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

รายละเอียดเพิ่มเติม โทร. 024114546



๖. มูลนิธิอิทธิธรรมมูลนิธิ

ประธานกรรมการมูลนิธิ คนปัจจุบันคือ

อาจารย์บุษกร เมธางกูร

บรรยายธรรมอยู่ ๒ แห่ง คือ

สำนักงานกลาง : เลขที่ 66/11

ถ.พุทธมณฑล สาย 4 ต.ศาลายา

อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

โทร. 024119958, 024110639

สำนักปฏิบัติวิปัสสนาอ้อมน้อย :

179 ม.6 กม.24 ถ.เพชรเกษม ต.อ้อมน้อย

จ.สมุทรสาคร โทร. 024202120

๗. มูลนิธิปริญาธรรม วัดสังเวชวิศยาราม

ตึกอเนกประสงค์ ชั้น 2 บางลำภู กทม.

โทร. 022828880, 022824746

โทรสาร 022819735

๘. มูลนิธิพระอิทธิธรรมวัดศรีสุदारาม

เลขที่ 83 วัดศรีสุदारามวรวิหาร

ศาลาริมน้ำ (อ.เทพฤทธิ)

ถ.บางขุนนนท์ ซอย 6 แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โทร. 028860087 หรือ 0863179771

๙. วัดจากแดง

ณ สมันตมหาปัญญาเจดีย์ ชั้นล่าง

ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง สมุทรปราการ

โทร. 024641122, 0814025660

๑๐. มูลนิธิพุทธศาสนศึกษา

วัดบูรณศิริมัตยาราม

ถ.อัมพวงศ์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทร. 0815506765 (อ.สำรวม)

โทร. 0875097544 (คุณสาคร)

๑๑. โรงเรียนพระอิทธิธรรมพระพรหมวชิรญาณ

ณ อาคารมหาเจษฎาบดินทร์ ชั้น 3

วัดยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพฯ

ผู้สนใจสมัครเรียนติดต่อได้ที่

พระมหาธีรภัทร ธีรญาโณ

โทร. 0849107290

๑๒. พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ชั้น ๒ อาคารหอประชุมพุทธสมาคมฯ

ถ.พระอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ

โทร. 022819563 - 4 กด 122

หรือติดต่อ อาจารย์พัชริน แผลกพงษ์ศิริ

โทร. 0852556914

๑๓. โครงการเผยแผ่พระสัทธรรม พระอิทธิธรรมปิฎก

โดย พระครูภาวนาธีรรวคุณ วิ.


อาคารพุทธวิษชาลัย ชั้น 5

(ติดวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน)

เลขที่ 9 ถ.แจ้งวัฒนะ แขวงอนุสาวรีย์

เขตบางเขน กรุงเทพฯ

เรียนเฉพาะวันอาทิตย์ 9.00 - 16.00 น.

โทร. 025448447 





ในประสบการณ์

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

ประสบการณ์สอบสนามบาลี ๔

ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ครอบคลุมรัดกุมดี มาก ไม่เียนย่อ เพื่อฝัน เป็นภาษาที่หันหน้าตรงต่อ เนื้อหาธรรมโดยเฉพาะ เพียงแต่ต้องอาศัยความเพียร มุ่งมั่น ตั้งใจ และความต่อเนื่องในการศึกษา บนพื้นฐานความเชื่อมั่นว่า หากได้เรียนกระทั่ง มีความรู้ในภาษาบาลีแล้ว ก็จะมีประโยชน์สูงสุด มากทีเดียว ต้องมีความเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ ว่า ภาษาบาลีเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทำการเผยแผ่พระธรรมวินัย และเป็น ภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้ในการนำปรมัตถธรรมให้ เข้าสู่จิตใจของชาวโลก

ดังนั้นผู้ที่มีความรู้ทางภาษาบาลีเพื่อเข้าใจ พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้นั้น ชีวิตก็ย่อม จะมีแต่ความสุขความเจริญทางหลักธรรม อันเป็น หลักในการดำเนินชีวิตของผู้ที่ยังต้องเวียนวน

อยู่ภายในวัฏจักรแห่งสังสารวัฏ ด้วยการเกิด ตามกรรม เกิดแล้วก็มาทำกรรมใหม่ แล้วก็รับ วิบากของกรรมเก่าๆ ในอดีตหลายภพหลายชาติ รวมทั้งกรรมใหม่ๆ ที่เพิ่งทำไปในอดีตชาติอันใกล้ ด้วย เสร็จแล้วก็สิ้นชีพวยขนมกันไปตามกรรม ที่ตนทำไว้กันอีก

แต่ถ้ามีการประพฤติปฏิบัติตรงตามหลัก คำสอนของพระพุทธเจ้าจากที่ได้ทำการศึกษา มาด้วยภาษาบาลี ก็จะมีโอกาสที่จะหลุดพ้นไป จากสังสารวัฏได้เร็วขึ้น แน่นอน ภาษาบาลีนี้ เป็นภาษาสื่อสารให้ชาวโลกได้เข้าใจในหลัก ความเป็นจริงตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ สามารถ ตัดสินใจปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านทรงแนะนำ พร่ำสอน และเข้าถึงการพ้นทุกข์ จบการเกิด การตายในสังสารวัฏ

โบราณจารย์ท่านได้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติตามได้จริงนั้น มีความยากยิ่งกว่าการเรียนรู้ แต่สำหรับยุคสมัยนี้แล้ว ดูเหมือนว่าแม้กระทั่ง การจะเรียนรู้ ก็เป็นเรื่องที่น่าจะยากที่สุด เมื่อ การเรียนรู้ยังเป็นปัญหาเช่นนี้ การปฏิบัติตามปริยัติก็เกิดขึ้นไม่ได้ ไม่มีปริยัติ ย่อมจะปฏิบัติไม่ถูกต้อง ปฏิบัติที่ขาดหลักการทางปริยัติ ย่อมไม่สามารถที่จะนำพาผู้ปฏิบัติไปสู่ปฏิเวธ คือ ฌานวิปัสสนา หรือมรรคผลอย่างแน่นอน

พระพุทธศาสนา แปลว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ได้แปลว่าหรือหมายถึงตัวบุคคล อาคาร สถานที่ หรือ วัตถุสิ่งของแต่อย่างใดเลย ดังนั้น การที่พระพุทธศาสนา จะปรากฏมีอยู่ในจิตใจของชาวโลกได้นั้น

๑. ต้องมีการสื่อสารบอกกล่าวด้วยการสอน การเทศน์ การบรรยาย การผลิตตำราเป็นต้น จริง
๒. ต้องมีผู้เข้ารับการศึกษา การฟัง การอ่าน ตำราเป็นต้น จริง ต้องประกอบด้วย
๓. ที่สำคัญคือ ผู้สอนต้องมีความรู้ตรงตามพุทธประสงค์ จริง
๔. และการจะมีความรู้จริงได้นั้น ก็ต้องมี การศึกษามาจากครูอาจารย์ผู้รู้จริงอีกเช่นกัน



ซึ่งเรียกระบบ ขั้นตอนเช่นนี้ว่า **ระบบปรมิปรา หรือระบบส่งไม้ต่อ** ระบบที่ว่านี้ถือว่าเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพที่ได้ผลดีมาจจริง ๆ

ในอดีตกาล หากไม่มีการทำสังคายนา เพื่อสรุปถึงความผิดถูกทางพระธรรมอย่างเป็นทางการผ่านบุคคลระดับพระอรหันต์ ผู้ซึ่งมีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด ในปัจจุบันก็จะไม่มีพระไตรปิฎกให้ได้ศึกษาเรียนรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอน

ดังนั้น หากปัจจุบันกาลนี้ เราไม่รักษาระบบหรือหลักการการเรียนรู้นี้เอาไว้ ด้วยการศึกษเล่าเรียนเขียนอ่านภาษาบาลี อันเป็นภาษาแห่งธรรมะ อนาคตกาลอันใกล้ จะเกิดเหตุการณ์ใดขึ้น ลองช่วยกันคิดและวาดภาพดูกันเถอะ คำแนะนำพร่ำสอนจากพระพุทธเจ้านั้น มิได้จำเพาะเจาะจงเพื่อบุคคลใดหรือ เฉพาะชนชาติใดเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อทุกชีวิต ที่มีสถานะพร้อมที่จะรับรู้รับฟัง คนอยากจะรู้ ห้ามกันไม่ได้ คนจะบรรลุก็ห้ามกันไม่ได้ เพราะทุกอย่างขึ้นอยู่กับบุญบาปเก่าที่เจ้าตัวบำเพ็ญกันมาในอดีตทั้งสิ้น





เรื่องสนธิที่เราเห็นบ่อย แต่ไม่รู้จัก

หน้าต่างบาลี
พระมหาสมปอง มุทิโต

ตอนที่ ๔

สุภภาตฺ โว.

อรุณสวัสดิ์ นักศึกษาบาลีใหญ่และพระไตรปิฎกทุกท่าน

วันนี้จะมานำภาษาบาลีที่เป็น “คำสนธิ” ที่เราสวดมนต์เป็นประจำ แต่ไม่รู้หรือว่าเป็นคำสนธิ เช่น

ในบท “อิตฺติปิ โส ... จนถึง ภควาติ” เป็นต้น จะมีคำสนธิอยู่หลายบท จะแยกให้ดูนะ

อิตฺติปิ โส = อิติ อปิ โส

ภควาติ = ภควา อิติ

วิญญูหิตฺติ = วิญญูหิ อิติ

โลกสฺสาติ = โลกสฺส อิติ เป็นต้น

บทที่เป็นสนธิในบทสมาสก็มีอีก เช่น สมมาสมพุทฺโธ = สมมา สํ พุทฺโธ เป็นต้น เป็นบทสมาสโดยไม่ต้องใช้วิธีของสนธิก็มี เช่น

วิชชาจรณสมปนฺโน = วิชชา จรณ สมปนฺโน

สุคฺโต = สุ คโต

โลกวิฑู = โลก วิฑู

อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ = น อุตฺตโร ปุริส ทมม สารถิ

เทวมนุสฺसानํ = เทว มนุสฺसानํ เป็นต้น

บทอื่นนอกจากสนธิ และสมาส จะเป็นบทนามธรรมดา เช่น อรหํ, สตุถา, พุทฺโธ เป็นต้น ในส่วนคัมภีร์บาลีไวยากรณ์พาลาวตารนั้น มีตัวอย่างสนธิที่เป็น “สรสนธิ” ดังนี้

สำเร็จรูป	ศัพท์เดิม
โลกคโค	โลก อคโค
ปนเม, ปนิเม	ปน อิเม
พนุสุเสว	พนุสุส อิว
โนเปติ	น อูเปติ
ตตรายย์	ตตร อัย
ยานีช	ยานิ อิช
พหุปการ์	พหุ อูปการ์
สทธิช	สทธิ อิช
ตถูปม	ตถา อูปม
กีสูช	กีสู อิช
ตยชช	เต อชช
ตยาห	เต อห

สำเร็จรูป	ศัพท์เดิม
เนตถ	เน อตถ
สวสส	โส อสส
อเนวติ	อนู เอติ
ตยสสุ	ตโย อสสุ
สเมตายสมา	สเมตฺ อายสมา
อิทาห	อิช อห
ปจจนต	ปติ อนต
วุตยสส	วุตติ อสส
ปฏคคิ	ปติ อคคิ
ยถริว,ยถเว	ยถา เอว
นยิมสส	น อิมสส
ติวงคิก	ติ องคิก

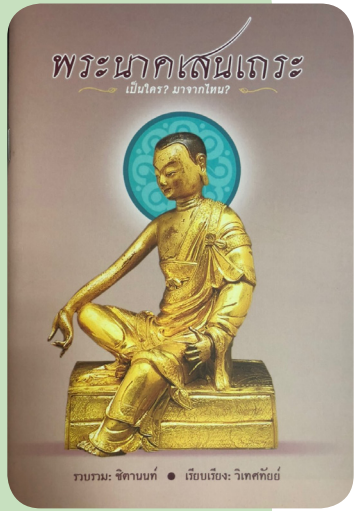
สำเร็จรูป	ศัพท์เดิม
ลหุเมสสติ	ลหุ เอสสติ
อตตทตถ	อตต อตถ
อิโตนายติ	อิโต อายติ
ตสมาติห	ตสมา อิห
สพฺภิเว	สพฺภิ เอว
ฉพฺภินฺณา	ฉ อภินฺณา
ปฺภูเคว	ปฺภู เอว
ปเคว	ปา เอว
อพฺภุคฺคโต	อภิ อุกฺคโต
อชฺฌคฺคา	อธิ อคฺคา

วันนี้ เอาเท่านี้ก่อนนะ เดี่ยวจะสงสัยมากขึ้น เพียงพยายามเพิ่มขึ้น ก็จะง่ายขึ้นได้แล 

แจก
หนังสือ

“พระนาคเสนเถระ”

หนังสือ “พระนาคเสนเถระ” เป็นใคร มาจากไหน เป็นผลงานของท่าน วิเทศทัยย์ ซึ่งเคยตีพิมพ์เป็นตอนๆ ลงในวารสารโพธิยาลัย เพื่อย้อนรอยปราชญ์ทางธรรมซึ่งกำเนิดท่านเป็นพรหมณ์ ได้บวชเป็นเณรในพระพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้ตอบคำถามทางพุทธศาสนาแก่ **พระเจ้ามิลินท์** เป็นที่มาของหนังสือที่น่าอ่านน่าศึกษาของชาวพุทธคือ **มิลินทปัญหา** วารสารโพธิยาลัยยินดีมอบหนังสือนี้ให้ท่านที่เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวารสารโพธิยาลัย เพื่อคณะผู้จัดทำจะได้นำความคิดเห็นนั้นมาปรับปรุงคุณภาพของวารสารต่อไป ส่งความคิดเห็นมาที่ **ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ** อีเมลล์ acharak7153@gmail.com หรือ เขียนเป็นจดหมาย ส่งไปรษณีย์มาที่ **ชมรมกัลยาณธรรม เลขที่ ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐** วงเล็บมุมซองว่า (วารสารโพธิยาลัย) หนังสือมีจำนวนจำกัด กรุณาส่งด่วน ก่อนหนังสือจะหมด โปรดแจ้งชื่อและที่อยู่ให้ชัดเจน สำหรับส่งหนังสือถึงท่านตามที่ขอมาด้วย





ภาษาธรรม

นายธรรมดา

สนทนาภาษาบาลี ตอน ๔

สวัสดีครับ ท่านแฟนคลับผู้รักภาษาบาลีทุกท่าน สำหรับฉบับนี้ กระผมนายธรรมดา จะขอพาท่านไปพบกับคำศัพท์โวหารภาษาบาลี ที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน พอให้หายคิดถึงกัน สักเล็กน้อยครับ ทุกท่านคงทราบดีอยู่แล้วว่า การที่เราจะสามารถใช้ภาษาใดๆ ได้นั้น เราจำเป็นต้องรู้คำศัพท์ในภาษานั้นๆ ทั้งที่เป็นคำกิริยา และคำนามให้เพียงพอกับเรื่องที่เราต้องการสื่อสาร

ยกตัวอย่างเช่น ในเวลาที่เราต้องการจะสนทนา เรื่องอาหารและเครื่องดื่ม เราจะต้องรู้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องพอประมาณ เช่น

๑. มंसฺ - เนื้อ
๒. โคมंसฺ - เนื้อวัว
๓. ปาตฺราโส - อาหารเช้า
๔. สายมาโส - อาหารเย็น
๕. สูโป - แกง
๖. พุยฺยชนฺ - กับข้าว

๗. กุกฺกมฺสํ - เนื้อไก่
๘. มจฺโฉ - ปลา
๙. อณฺโฑ - ไข่
๑๐. ปานํ - เครื่องดื่ม
๑๑. ผลํ - ผลไม้
๑๒. ผลฺโร - น้ำผลไม้
๑๓. นาฬิเกฺรโร - น้ำมะพร้าว
๑๔. สูกรมฺสํ - เนื้อสุกร
๑๕. ซีรี - นม
๑๖. โอนฺนิ - ข้าวสุก
๑๗. สกฺขฺรา - น้ำตาล
๑๘. ทาโก - สลัด
๑๙. มธฺรฺบูโว - ขนมหวาน
๒๐. ลวณฺนิ - เกลือ
๒๑. ปานีโย - น้ำดื่ม
๒๒. ไทโยอาหาโร - อาหารไทย
๒๓. สามุทฺทอาหาโร - อาหารทะเล
๒๔. จินฺอาหาโร - อาหารจีน

๒๕. อินทียอาหารโร - อาหารแขก

๒๖. ยุโรปอาหารโร - อาหารยุโรป

เวลาที่เราไปนั่งที่ร้านอาหาร

เด็กเสิร์ฟก็จะมาถามเราว่า

...โก ก็ อัจฉลี ?

: ท่านครับ ท่านจะรับอะไรหรือครับ

เราก็อาจจะบอกเขาว่า

เทหิ เม อาหารปาจ

: ขอเมนูอาหารให้ผมหน่อย

หรือเราอาจจะถามเขาว่า

โก อาวุโส อิมสมิ ภตตาคาเร วิเสเสน

สาทุโรโส โหติ

: น้องชาย อาหารชนิดใดที่มีรสอร่อยสุด

ในร้านนี้

ซึ่งเด็กเสิร์ฟก็อาจจะแนะนำท่านว่า

มจฉสุโป วิเสเสน สาทุโรโส โหติ

: ต้มยำปลา มีรสชาติอร่อยสุด

หากเราจะสั่ง ก็อาจพูดว่า

อิม นาม อาหาร เม เทหิ

: ฉันจะรับอาหารชนิดนี้

ถ้าเราสนใจเมนูอื่นอีก เราก็อาจถามว่า

ออย อาวุโส ภต โกนาโม อาหารโร โหติ ?

: น้องครับ อาหารจานนี้ เรียกว่าอะไรครับ

ซึ่งเด็กเสิร์ฟก็จะตอบท่านว่า

ออย โภ ไทยภาสาย “ผัดไทย”

อิติ โวหริโต อาหารโร นาม โหติ.

: ท่านครับ, อาหารจานนี้

เรียกตามภาษาไทยว่า “ผัดไทย” ครับ

ถ้าเราอยากรู้ว่ารสชาติเป็นอย่างไร

เพราะไม่เคยทานมาก่อน ก็อาจพูดว่า

กิติโส นุ โข ตสส รโส โหติ ?

: มีรสชาติเป็นอย่างไรบ้างครับ ?

ซึ่งเด็กเสิร์ฟก็จะตอบท่านว่า

...ออย “ผัดไทย” อาหารโร อญญโต อภิญญาโต

ปากญอ โหสิ...ผัดไทยนี้มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือ

กว่าอาหารอื่นๆ ครับ.

ถ้าเราเลือกจะสั่งเมนูนี้ เราก็พูดว่า..

อิมมปิ อาหาร ภูยชิสสามิ.

: ผมจะกินผัดไทยด้วยครับ

ซึ่งเด็กเสิร์ฟก็จะตอบท่านว่า

อาม, เตน หิ อากเมหิ ตาว.

: ได้ครับ, ถ้างั้น รอแป๊บเดียวนะครับ

น เม อครุ , ยถาสุขิ โกรหิ.

: ไม่เป็นไรครับ, ทำตามสบายครับ....

ท่านผู้อ่านที่รักครับ เป็นอย่างไรบ้างครับ

ภาษาบาลีของเรา คงไม่น่ากลัวอย่างที่คิดนะครับ

ภาษาบาลีมีความหมาย ปลอดภัยภัย

ได้สิ่งประเสริฐ มาเถิด มาเรียนบาลี

อย่าวิ่งหนีสิ่งดีดี จงเข้ามา

ผู้ที่เรียนบาลีนั้น ย่อมควรค่ากับคำว่า

กตัม เม พุทธศาสนัน

ข้าพเจ้าได้ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว

อลเมตตาวตต. : แค่นี้ก่อนนะครับ

สพเพ สามาชิกา สุภคา โหนตุ. :

ขอให้แฟนคลับบาลีทุกท่านจงโชคดีครับ. 🙏

ท่านสามารถติดตามอ่านวารสารโพธิยาลัยทุกฉบับย้อนหลัง

ได้ทาง เว็บไซต์วัดจากแดง

www.watchakdaeng.com

และเว็บไซต์ชมรมกัลยาณธรรม

www.kanlayanatam.com





มองศก-มองไทย

วิเทศทัย

พระสังฆมิตตาเถรี มารดรแห่งภิกษุณีสงฆ์ลังกา (๑)

ขณะเก็บข้อมูลเขียนเรื่องพระมหินทเถระ ผู้เป็นบูรพาจารย์ของพระธรรมทูต ได้รับรู้เรื่องราวของพระสังฆมิตตาเถรีในฐานะผู้ก่อกำเนิดภิกษุณีสงฆ์ศรีลังกา อีกทั้งสร้างคุณูปการแก่วงการพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ไม่แพ้พระมหินทเถระ ผู้เป็นพระเชษฐา จึงคิดในใจว่าจะเขียนเรื่องพระมหินทเถระแล้ว จะเขียนบทความเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณพระสังฆมิตตาเถรีสืบต่อ

อีกทั้งเห็นว่า เขียนเกียรติประวัติของบุรุษเพศหลายเรื่องแล้ว หากลองเปลี่ยนบรรยากาศมาเขียนเรื่องสตรีเพศบ้าง น่าจะได้บรรยากาศ อีกทั้งจะได้ประทับใจท่านผู้อ่านที่เป็นสตรีไม่น้อย ครั้งตั้งใจไว้แบบนี้ พอจะเขียน งานก็เข้า !!!

สตรีบางคนแนะนำว่าควรเขียนให้เห็นบทบาทของสตรีเพศอย่างชัดเจน เพราะสมัยนั้น

เรื่องราวของผู้หญิงไม่ค่อยมีความโดดเด่นเหมือนบุรุษเพศ อีกคนเสริมว่าควรเขียนให้เห็นความสัมพันธ์กับการกำเนิดภิกษุณีสงฆ์สมัยปัจจุบัน ผู้อ่านจะได้ทราบความเป็นมาอย่างถูกต้อง ส่วนอีกคนเพิ่มความเห็นว่า ควรจะเขียนให้เห็นต้นตอการกำเนิดภิกษุณีสงฆ์ลงลึกในรายละเอียด ด้วยการอ้างอิงหลักฐานตามคัมภีร์พร้อมความคิดเห็นของนักวิชาการ

อยากจะบอกว่า เขียนเองเลย จะได้ถูกใจก็ไม่กล้าพูด (ได้แต่เก็บไว้ในใจ)

แต่ครั้งนำเอาความคิดเห็นเหล่านั้นมาตรงดูหลายครั้ง ก็เห็นว่าเป็นเรื่องน่าสนใจไม่น้อย เพราะจะเขียนทั้งทีก็ให้ครอบคลุมหลายด้าน หลากมิติ จึงเป็นเหตุให้ต้องปรับ plot กันใหม่ อีกทั้งพบหลักฐานจากคัมภีร์ศรีลังกาซึ่งระบุว่า

“สมัยที่พระสังฆมิตตาเถรีสถาปนาภิกษุณีสงฆ์บนเกาะลังกานั้น มีสตรีเพศออกบวชเป็นจำนวนมากถึง ๒๐,๐๐๐ รูป” จึงชวนให้สงสัยว่าสถานภาพของสตรีศรีลังกา น่าจะไม่ต่างจากบุรุษเพศ เพราะมีขีดความสามารถเสมอเหมือนกัน มิเช่นนั้นพระเถระจารย์คงไม่อุทรบันทึกลงไว้ในคัมภีร์อันเก่าแก่สุดของศรีลังกา

น่าจะมีหลายนัยยะชวน ตรวจสอบหลายด้าน ปัญหาหนักอกของผู้เขียนคือ หลักฐานเกี่ยวกับพระสังฆมิตตาเถรีมีน้อยนัก เท่าที่มีอยู่ก็เดินตามกันโดยไม่มีประเด็นชวนให้ตีความอะไรเลย จึงต้องอาศัยการวิเคราะห์เป็นหลัก แต่ก็มิใช่ว่าจะวิเคราะห์จนหลุดออกนอกกรอบ เพราะอย่างน้อยก็มีหนังสือของนักวิชาการชาววิเทศยุคใหม่เขียนไว้นำทางเป็นแบบอย่าง และนักวิชาการเหล่านั้นล้วนเป็นชาวภารตะเอง จึงมีต้องกล่าวว่า จะทำให้เรื่องของพระสังฆมิตตาเถรีเสียหายแต่อย่างใด

ส่วนใครชอบอ่านเนื้อหาแบบดั้งเดิม แนะนำให้ไปอ่าน text จากคัมภีร์ที่ปวงศ์ คัมภีร์สมันตปาสาทิกา และคัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งเป็นคัมภีร์เก่าแก่แต่งสมัยใกล้เคียงกับพระสังฆมิตตาเถรี แต่หากใครไม่อยากตามอ่านคัมภีร์เหล่านั้น ก็มีวิธีเดียวคือติดตามที่ผู้เขียนจะเล่าต่อไป

เบื้องต้น สมควรศึกษาสถานภาพของสตรีศรีลังกา ก่อนการเข้ามาของพระสังฆมิตตาเถรี เพราะหากเข้าใจเบื้องหลังของสังคมศรีลังกาสมัยนั้นอย่างแจ่มแจ้งแล้ว จะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของสตรีเพศชัดเจนมากขึ้น พร้อมตอบปัญหาได้ว่า เหตุใดสตรีชาวศรีลังกาจึงออกบวชเป็นภิกษุณีจำนวนมาก อีกทั้งศึกษาพระไตรปิฎกจนลึกซึ้งแตกฉาน ไม่ต่างจากพระสงฆ์ผู้เป็นบุรุษเพศ เสมือนดูหนังจีนกำลังภายใน แล้วถอดรหัส

ตัวละครทีละตัว ก็จะทราบเนื้อเรื่องทั้งหมด

คนดั้งเดิมผู้เป็นเจ้าของเกาะลังกาเรียกว่า **เวตตะ** (แปลว่าพราน) ดำรงชีวิตเหมือนคนยุคดึกดำบรรพ์ มีธนูสำหรับล่าสัตว์และขวานเป็นอาวุธ อยู่รวมกันหลายครอบครัวมีหัวหน้าเป็นผู้ควบคุมดูแล พวกเวตตะนั้นเชี่ยวชาญด้านการทำชลประทาน จึงเชื่อได้ว่าน่าจะเก่งด้านเกษตรกรรมด้วย ปัจจุบันลูกหลานของพวกเขาเวตตะยังคงมีอยู่บนผืนเกาะลังกา กระจายกันอยู่ตามจังหวัดน้อยใหญ่ แต่ภาษาพูดและวิถีชีวิตเหมือนคนเมืองจนแทบจะเป็นเนื้อเดียวกัน

ประมาณพุทธปรินิพพาน มีชาวอารยันกลุ่มหนึ่งได้อพยพโยกย้ายมาจากชมพูทวีป บ้างเชื่อว่ามาจากอินเดียตอนเหนือใกล้ปากีสถาน บ้างก็ยืนยันว่ามาจากอินเดียตะวันออก กล่าวคือประเทศบังคลาเทศ อารยันกลุ่มนี้เชี่ยวชาญด้านการรณรงค์สงคราม จึงเข้ายึดครองอาณาบริเวณของพวกเขาเวตตะหมดสิ้น จากนั้นพากันสร้างบ้านแปลงเมือง พร้อมนำวัฒนธรรมแบบอารยันอินเดียมาปรับใช้กับเกาะลังกา แล้วขนานนามกลุ่มตัวเองว่า **สิงหล** เพราะเชื่อว่าบรรพบุรุษเป็นพญาราชสีห์

อีกกลุ่มหนึ่งเป็น **ชาวทมิฬ** แห่งอินเดียใต้ คนกลุ่มนี้เป็นพ่อค้าอพยพครอบครัวมาตั้งสถานี



สามเณรกับหัวหน้ากลุ่มเวตตะ

การค้าตามหัวเมืองริมฝั่งทะเล จุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าชาววิเทศ แล้วนำไปส่งต่อยังเมืองแม่ บนแผ่นดินอินเดียอนุทวีป เพราะท่าเรือรอบเกาะลังกาส่วนใหญ่ เป็นท่าเรือธรรมชาติ เหมาะต่อการหลบมรสุม จึงเป็นการง่ายต่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าวาณิชชาวต่างประเทศ



เวียงกุฎี ภายในมหินตะลวิหาร

สมัยแรกเริ่ม ชาวสิงหลและชาวทมิฬอาจจะเป็นมิตรมากกว่าเป็นศัตรู เหตุเพราะชาวสิงหลยังไม่ชำนาญการค้า จึงต้องอาศัยชาวทมิฬเป็นไม้เป็นมือ ขณะเดียวกันชาวทมิฬก็อาศัยชาวสิงหลเป็นผู้อารักขา เพื่อให้พ่อค้าชาววิเทศเกรงกลัว จึงมิใช่เรื่องแปลกที่ยุคแรก ชาวสิงหลและชาวทมิฬจะผูกสัมพันธ์กัน ด้วยการแต่งงานกันและกัน

สิงหลและทมิฬหันมาทำห้ำหั่นกัน เกิดขึ้นยุคหลัง เป็นเพราะการเมือง

นอกจากพวกแวกตะ พวกสิงหล และพวกพ่อค้าทมิฬแล้ว สมัยหลังต่อมายังมีชาวอารยันอีกหลายกลุ่ม เคลื่อนย้ายมาอยู่เกาะลังกา ทั้งในฐานะสร้างสัมพันธไมตรีแบบกษัตริย์ ทั้งในฐานะเป็นพ่อค้า และทั้งในฐานะเป็นทหารเข้ามาช่วยเหลือชาวลังกา

ก่อนพระสังฆมิตตาเถรีจะเดินทางมาเกาะลังกาสองศตวรรษ ชาวอารยันสิงหลได้สร้างอาณาจักรเป็นปึกแผ่นมั่นคงแล้ว มีเมืองหลวงชื่อว่าอนุราชปุระ ว่ากันว่าความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวมิได้แตกต่างจากอารยันแห่งอินเดีย เมืองแม่มากนัก หลักฐานจากโบราณคดีชี้ว่าการออกแบบเมืองอย่างทันสมัย มีระบบผันน้ำมาใช้ภายในตัวเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้ทำหน้าที่เดินตรวจตรารอบเมืองหลวงตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน อีกทั้งมีคนทำความสะอาดเมืองหลวงเป็นนิตย์

แปลกสุดคือ สมัยนั้นมีส้วมใช้กันเรียบบร๊อยแล้ว !!!

อันนี้พูดจริง มีหลักฐานยืนยัน !!!

บริเวณเมืองหลวงอนุราชปุระมีการออกแบบอย่างเป็นระบบ มีถนนใหญ่และถนนขนาดเล็ก เชื่อมโยงกันเป็นตาข่าย บ้านช่องและเคหสถานของผู้คนแต่ละกลุ่มแยกกันอยู่อย่างเป็นระเบียบ พระสงฆ์ชาวจีนนามว่าฟาเหียนเดินทางมาเกาะลังกา ประมาณพุทธศักราช ๑๐๐๐ ได้บันทึกความยิ่งใหญ่อลังการของมหานครอนุราชปุระไว้อย่างตื่นตะลึงแปลกใจ

แม้เกาะลังกาสมัยนั้นจะถูกระบบบรรณะตามแบบอินเดียเมืองแม่ แต่ความเข้มงวดกลับผ่อนคลายมากกว่าอินเดียหลายเท่า โดยเฉพาะสถานภาพของสตรีเพศ คัมภีร์ของอินเดียระบุว่าสตรีเพศเป็นสิ่งของที่ต้องหวงแหนรักษาเป็นอย่างดี สตรีไม่สามารถตัดสินใจอันใดได้ แม้พิธีกรรมทางศาสนาก็ไม่สามารถเข้าร่วมได้ สภาพของสตรีไม่ต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน เพราะต้องมีเจ้าของคอยดูแลรักษาตลอดเวลา

อันนี้ว่าตามคัมภีร์โบราณมิได้ว่าร้ายสตรีเพศแม่แต่อย่างใด



สตรีชาวทมิฬชุดพื้นเมืองในงานเฉลิมฉลองเอกราชศรีลังกา

แต่สถานภาพของสตรีศรีลังกาสมัยนั้นกลับตรงกันข้ามอย่างชัดเจนกับอินเดียเมืองแม่ โดยสังคมเปิดกว้างให้สตรีมีส่วนร่วมพิธีกรรมทางศาสนาได้ แม้มิใช่เป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมเสมือนพราหมณ์เจ้าพิธี แต่การได้เข้าร่วมก็ถือว่าผ่อนปรนมากกว่าสตรีอินเดียหลายเท่า

ประเด็นน่าสนใจคือ เทพเจ้าผู้ทรงมหคคีติ และเป็นทีเคารพกราบไหว้ของชาวศรีลังกาสมัยนั้นเป็นเพศหญิงชื่อว่าจิตตาและเทวราชา ดำนานกล่าวไว้ว่าเทพธิดาทั้งสององค์นี้ อดีตชาติเคยเป็นสาวใช้ของเจ้าหญิงพระองค์หนึ่ง หลักฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สังคมศรีลังกาสมัยนั้นให้ความสำคัญแก่สตรีเพศมากน้อยเพียงใด

หลักฐานอีกส่วนหนึ่งคือ สตรีทำหน้าที่เป็นมารดา สังคมศรีลังกาสมัยโบราณไม่มีการพรากบุตรชายออกจากอกแม่ เหมือนระบบวรรณะอินเดีย กล่าวคือตามธรรมเนียมของพวกพราหมณ์หากบุตรชายอายุพอรู้ความก็จำต้องเดินทางไปศึกษากับอาจารย์ที่ศิปาปาโมกข์ต่างเมือง ระบบนี้พราหมณ์เรียกว่าพรหมจารี จะหวนคืนสู่อ้อมกอดครอบครัวได้ ก็ต่อเมื่อจบการศึกษาอย่างเข้าวัยหนุ่มแล้ว และพร้อมที่จะแต่งงานมีครอบครัว ตามมาเรียกว่าคฤหัสถ์

แต่ระบบพราหมณ์ของศรีลังกา กลับมีทางเลือกให้เด็กหนุ่มระหว่างไปศึกษาอยู่กับอาจารย์ที่ศิปาปาโมกข์กับการจ้างครูมาสอนภายในนิวาสสถานตนเอง หลักฐานส่วนใหญ่ชี้บอกว่าชาวศรีลังกาเลือกที่จะจ้างครูมา

สอนที่บ้านตน โดยบิดามารดาทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกันเด็กหญิงก็มีสิทธิเข้าศึกษากับบุรุษเพศได้ แต่อนุญาตเฉพาะวิชาที่เหมาะสมกับการเป็นแม่ศรีเรือนเท่านั้น

มาถึงตรงนี้ขอเสริมนิดหน่อย ธรรมเนียมเช่นนี้นึกถึงเจ้าชายสิทธัตถะขณะครองชราวาสวีสัย พระราชบิดาโปรดให้ครูวิศวามิตรมาสอนที่พระราชวังแทนที่จะไปพักอยู่กับอาจารย์ที่ศิปาปาโมกข์ ผู้เขียนเห็นว่าชาวศรีลังกาสมัยนั้นน่าจะเอาแบบอย่างมาจากศากยวงศ์ เพราะมีหลักฐานยืนยันว่าสมัยหนึ่งพระนางภัททกัจจानาผู้เป็นเชื้อสายศากยวงศ์ ได้เดินทางมาอภิเษกสมรสกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรอนูราธปุระ ธรรมเนียมเช่นนี้น่าจะติดตามมากับพระนางและข้าทาสบริพาร



สตรีชาวทมิฬชุดพื้นเมืองในงานเฉลิมฉลองเอกราชศรีลังกา

ใครไม่เชื่อก็ตามใจ !!!

ด้านการศึกษานั้น ไม่มีหลักฐานส่วนไหน ยืนยันชัดเจนว่าสตรีเพศมีความรู้กว้างขวางเพียงไร แต่หากคล้อยตามหลักฐานด้านอักษรโบราณที่พบเห็นในศิลาจารึกก็ชวนให้เข้าใจว่า สตรีเพศก็มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์มีต่างจากเพศชายแต่อย่างใด ผู้เขียนเชื่อว่าสมาชิกในครอบครัวนั้นแหละเป็นผู้สั่งสอนการอ่านเขียนแก่สตรีเพศ ยังมีธรรมเนียมการเล่านิทานตามบ้านเรือน ยังเป็นเหตุชวนให้คิดว่ามีการเปิดกว้างสำหรับการรับรู้เรื่องราวภายนอกของกุลธิดาทั่วไป



ซุ้มดอกไม้โบราณ ภายในสำนักอภัยศิริวิหาร


ความรู้ด้านอักษรศาสตร์ยืนยันได้จากการฟังธรรมของพระมหินทเถระและคณะอย่างเข้าใจแจ่มแจ้ง จนสามารถบรรลุธรรมขั้นต้น กล่าวคือโสดาบัน

การเรียนการสอนของชาวศรีลังกาในยุคนั้น น่าจะมีหลากหลายภาษา สันนิษฐานว่าน่าจะมีทั้งสันสกฤตและปรากฤต ภาษาสันสกฤตสงวนไว้เฉพาะพวกพราหมณ์เจ้าพิธี ซึ่งสมัยนั้นรอบเกาะลังกามีพราหมณ์ทรงอิทธิพลอยู่มากมาย ส่วนภาษาปรากฤตน่าจะมีเรียนและสอนกันทั่วเกาะลังกา เพราะเป็นภาษาที่ทุกคนสามารถเข้าใจและใช้สอยกัน

ภาษาปรากฤตนี้แหละต่อมาหลอมรวมกับภาษาบาลี จนกลายเป็นภาษาสิงหลในปัจจุบัน

ด้านการปกครองนั้น แม้จะทราบกันโดยนิตินัยว่าใช้ระบบปิตาธิปไตย กล่าวคือเพศชายเป็นใหญ่ แต่ประวัติศาสตร์ศรีลังกาก็ยืนยันว่า บางครั้งสตรีเพศก็เลื่อนสถานภาพจากอัครมเหสีเป็นราชินีครองราชย์ได้เช่นเดียวกัน หลักฐานตรงนี้ชี้ให้เห็นว่า สถานภาพสตรีศรีลังกามีได้เดินตามกรอบบรรพบุรุษของพราหมณ์เหมือนอินเดียเมืองแม่ แต่มีการปรับให้เข้ากับบริบทของคนศรีลังกานั้น ผู้เขียนเห็นว่าเพราะสตรีควบคุมความเป็นไปของครอบครัว ด้วยเหตุนี้ จึงมีอิทธิพลต่อบุตรีธิดา ครั้นเมื่อบุตรธิดาเติบโตใหญ่ ย่อมนำเอาคำสั่งสอนของมารดาไปปฏิบัติ นานวันเข้าก็กลายเป็นรูปธรรม นำสู่การปฏิบัติของคนทุกกลุ่มและทุกชนชั้นวรรณะ แม้ปัจจุบันสตรีเพศยังได้รับเกียรติสูงสุดเสมือนอดีต

หลักฐานอีกส่วนหนึ่งคือภาพสลักที่หลงเหลืออยู่ตามพิพิธภัณฑสถาน หากมีภาพสลักกษัตริย์ที่ใด มักมีภาพสลักมเหสีเคียงข้าง และภาพสลักล้วนเป็นการนั่งเคียงข้างเสมอกัน บางภาพสตรีนั่งบนตักของบุรุษเพศก็มี ลักษณะเช่นนี้ ยากที่จะเห็นในดินแดนอุษาคเนย์

ด้วยเหตุนี้ จึงมิใช่เรื่องแปลกที่สตรีเพศจะออกบวชเหมือนบุรุษเพศ คราวเมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่เกาะลังกา หากสถานภาพต่ำต้อยเหมือนอินเดียเมืองแม่แล้วไซ้ไร ไหนเลยภิกษุณีสงฆ์จะเกิดมีขึ้นบนผืนเกาะลังกา เป็นไปได้ไหมที่พระสังฆมิตตาเถรีจะเลือกเดินทางมาเกาะลังกา เพราะเห็นว่าสถานภาพของสตรีศรีลังกาดีกว่าสตรีอินเดีย การหว่านเพาะเมล็ดพันธุ์บนผืนดินที่เหมาะสม ย่อมเป็นเรื่องง่ายต่อการเจริญเติบโตในวันหน้า 

(คราวหน้ามาว่ากันต่อ)

โครงสร้างพระไตรปิฎกและอรรถกถา

พระวินัยปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

พระอภิธรรมปิฎก

มหาวิภังค์

ภิกขุณีวิภังค์

มหาวรรค

จุลวรรค

ปริวาร

สมันตปาสาทิกา

ทีฆนิกาย

มัชฌิมนิกาย

สังยุตตนิกาย

อังคุตตรนิกาย

ขุททกนิกาย

-ขุททกปาฐะ

-ธรรมบท

-อุทาน

-อติวุตตะกะ

-สุตตนิบาต

-วิมานวัตถุ

-เปตวัตถุ

-เถรคาถา

-เถรีคาถา

-ชาดก

-นิทเทส

-ปฎิสัมภิทาหมัคคี

-อปทาน

-พุทธวงศ์

-จริยาปิฎก

สุ่มังคลวิลาสินี

ปปัญจสูทนี

สารัตถปกาสินี

มโนรตปุรณี

ปรหมัตถใจติกา

อัมมปทักฺขุสฺสกา

ปรหมัตถทีปนี

ปรหมัตถใจติกา

ปรหมัตถทีปนี

ชาตักฺขุสฺสกา

สัทธัมมปัจจใจติกา

สัทธัมมปกาสินี

วิสุทฺธจฺหวิลาสินี

มจรูตถวิลาสินี

ปรหมัตถทีปนี

อัมมสังคณี

วิภังค์

ชาตูกถา

ปุคคัลบัญญัติ

กถาวัตถุ

ยมก

ปัญฺฐาน

อัญฺจุสาลีณี

สัทธัมมทวิโนทนี

ปัญฺจปกรณ



- ❖ วิชานาธรรม :
อภิรรมล้ำคดียอย่างไร
- ❖ ธรรมปริทัศน์ :
ความเข้าใจเรื่องการศึกษาพระอภิรรม
- ❖ พระธรรมเทศนา : อหังการ มนังการ
ห้องเรียนแห่งกายและใจ
- ❖ ชวนอ่าน :
อภิรรมเพื่อความพ้นทุกข์
- ❖ ธรรมสาภิจจา :
ชาวพุทธยุคนี้ ควรศึกษาปิฎกไหญ
- ❖ ประสภารณัธรรม :
อภิรรม วิชาชีวิต
- ❖ ปิณณยาปริทัศน์ :
๙ ปริศนา พุทธปฏิมา ตอน ๑



- ❖ มรณัสนติ : ตรีสเดือนพระอาบนท
ตอนพระสารีบุตรนิพพาน
- ❖ ชวนรู้ : สภานทที่เป็ดสอนพระอภิรรม
ในกรุงเทพาและไถลัคดีย
- ❖ ในประสภารณั :
ประสภารณัสอบสนาบาลี ตอน ๔
- ❖ หน้าต่างบาลี : (๔)
เรื่องสนธิที่เราเห็นบ่อยแต่ไม่รู้จัก
- ❖ ภาษารธรรม :
สนกนาภาษาบาลี ตอน ๔
- ❖ มอวเทศ-มอวไทย : พระสังฆมิตตทาเถรี
มารดรแห่งภิกษุณัสนบัลลังกา (๑)